

RODNA GRUDA

Slovenija

YU ISSN 0557-2282 | revija za Slovence po svetu | leto XXXIII | januar 1986 | številka 1

RODNA GRUDA

Slovenija

YU ISSN 0557-2282 | revija za Slovence po svetu | leto XXXIII | januar 1986 | številka 1

Slika na naslovni strani:
RTC Krvavec, eno izmed najbolj
priljubljenih slovenskih
smučarskih središč.
Slika prikazuje smučišča v Tihi
dolini.

Nekaj jezikovnih zanimivosti	1
Urednik vam, Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet	6
Tuje naložbe v turizmu?	8
Avstralski slovenski dnevi	9
Spomenik mariborski slavi	11
Kako zelena je naša domovina	12
Z avstralskimi Slovenci po Obsotelju	13
Slovenska pamet v vesolju	16
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu – foto: Janez Zrnc	22
Zima, polna novoletnih šeg (II)	25
Med Slovenci v Avstraliji	27
Pojedina na ladji	29
Umetniška beseda – Josip Vidmar	30
Naši po svetu	32
Od Porabja do Čedadada	36
Nove knjige	37
Za razvedrilo	38
Krvavec, sončno smučišče naših Alp	39
Materinščina	40
Vaše zgodbe	40
Domače viže	41
Mislimo na glas	42
Slovenski dom	43

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher,

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta
Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna
Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 1.000.– din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 13 aus. \$, Anglija
6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60
FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR
Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA
– U. S. A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$,
Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni
nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v
priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173
z dne 24. VII. 1973

od kod smo doma where are we from de donde somos

FRANC JAKOPIN

Nekaj jezikovnih zanimivosti

Najbrž skoraj ni človeka, ki se ne bi včasih ustavil ob tej ali oni besedi in se na tihem vprašal, kaj pravzaprav natančno pomeni, v kakšnem odnosu ali sorodstvu je z drugo besedo, ki se znajde v njeni bližini in sta si po zgradbi ali pomensko podobni. Marsikaj se nam razjasni tako rekoč samo od sebe; zadovoljni smo, da smo našli zvezo ali razlago, ki se nam zdi naravna ali pravilna, vendar to še ni zagotovilo, da smo »odkrili« resnico. Še večkrat pa v svojem iskanju zabredemo v slepo ulico, tu odnehamo ali pa se čez čas bolje »opremljeni« z jezikovnim znanjem ponovno lotimo vprašanja. Toda jezik ni človekova temeljna dejavnost »samo za sproti«, ampak je tudi njegova (in njegove skupnosti) zgodovina, ki se tako ali drugače ohranja v današnjem jezikovnem »spominu«; razen tega jezikom ni bilo dano (tudi slovenščini ne), da bi živeli in rastle samo iz svojih korenin, zato se na vsakem koraku srečujemo z bolj ali manj zaznavnimi in opaznimi tujimi (zlasti besednimi) prvinami, pa tudi z bolj prikritimi neposrednimi prevodnimi posnetki (kalki); spomnimo se samo preganjanega glagola *podati se* po nem. *sich begeben* ali danes skoraj že pozabljenega *stenčasa* (po rus. *stengazeta*).

Na videz čisto pregledna besedna družina, kot jo sestavljajo npr. pridevniki *hiter*, *nagel*, *uren*, *pospešen*, *brz*, *jadni*, *ročen*, *bister*, *živahen*, nam

pri natančnejšem določanju pomenškega in slogovnega razmerja med njimi dela kar precej težav (prim. za nekatere Slovar slovenskega knjižnega jezika 1–3); kar začudeni smo ob dejstvu, da se sicer odmirajoči *brz* tako trdovratno uveljavlja v zloženkah (*brzostrelka*, *brzoturnir*, *brzoparilnik* idr.), medtem ko osrednjega pridevnika v tej skupini – *hiter* – v takšni vlogi skorajda ne najdemo; *brzo* – je zamenjal celo prvino *tele* – (*brzjav*, *brzjavka*) pri *telegrafu* in *telegramu*, čeprav je njen pomen v resnici *na daljavo*, nem. *fern*. (Ob tem velja omeniti, da so Nemci podomahčili *televizijo* v *Fernsehen* (podobno že prej telefon v *Fernsprecher* ipd.), Rusi in Belorusi so se zadovoljili s polovično podomačitvijo in imajo zato *televidenije* oz. belor. *telebáčanne*, vsi pa so obdržali izvorni grško-latinski termin *televizor*; iznajditelj je moral seči po tej kombinaciji, saj je bila grška zloženka za »dalekozor« (*teleskop*) že oddana.

Več tujega kot domačega srečamo med devetimi samostalniki za različne tipe »mimo-hodov«: *procesija*, *povorka*, *parada*, *mimohod*, *pohod*, *demonstracija*, *sprevod*, *defile*, *revija*, vendar ne bi mogli nobenega opustiti, saj so si vsi v pomenski konkurenci »izbojevali« svoj prostorček. V slovenščini npr. ne bi mogli rabiti prvotnega cerkvenega izraza *procesija* (iz lat. *processio*; glag. *procedere* = *hoditi*, *premikati se*

naprej) v zvezi »prvomajska procesija«, medtem ko v ruščini za ta namen uporabljajo staro cerkvenoslovansko besedo *šestvije* = procesija – *pervomajskoje šestvije*; pri nas tudi ni v navadi zveza »pogrebna procesija« (pogrebni sprevod), v ruščini pa se navaja kot slovarski primer *pohoronnaja processija*.

Z drugim latinskim glagolom (*caedo*, *caedis*, *caedere*, *caecidi*, *caesum*) pa je posredno v zvezi naš *cesarski* (*carski*) rez. Nobenega dvoma ni, da gre v slovenščini za prevod nem. *Kaiserschnitt*, toda izvedeli bi radi, zakaj je dobila ta važna operacija, ki je ohranila življenje neštetim materam in otrokom, prav to »zveneče« ime. Že od 16. stoletja, ko so v Franciji opravili to operacijo na živi materi, se tērmin povezuje z imenom Julija Cezarja (*Caesar*) – *opération césarienne*; res je ime *Caesar* (tisti, ki je bil izrezan) pri Rimljanih dobil otrok, ki je zagledal luč sveta po tem postopku, vendar to ni mogel biti Caesar, kajti njegova mati je baje še živela, ko se je slavni vojskovođa podil po Galiji; znano pa je, da so takrat (in še potem, vsaj do leta 1500) izrezali živega otroka mrtvi materi, iz česar moramo sklepati, da je Caesar to ime podedoval. Njegovo ime je postalo tako slavno, da se je uveljavilo kot občno ime za vladarja (imperatorja) najimunitnejše stopnje. (Po *Obzorniku*)

Kaj nam bo dobrega prineslo leto, v katerega smo vstopili z optimizmom in novimi upanji? Kaj bo boljšega na področju ustalitve našega gospodarstva? Kaj nam bodo prinesli letošnji stiki z našimi ljudmi po svetu? Načrtovalci po navadi vedo za določeno mero odgovorov, veliko pa je tudi predvidevanj, če... Upamo, da bo letos teh »čejev« malo, da bodo zadeve stekle tako, kot je bilo predvideno in da nam bodo prinesle mirnejši pogled v prihodnost.

Tako kot vse druge ustanove in podjetja pri nas je tudi Slovenska izseljenska matica izdelala svoj okvirni srednjeročni načrt dela za obdobje 1986–1990, ki ga je potrdil in sprejel tudi redni letni občni zbor Matice. V njem je vrsta načelnih nalog, ki izvirajo iz statuta Matice in splošne usmeritve naše družbe glede stikov z našimi ljudmi po vsem svetu, omenjena pa je tudi dolga vrsta konkretnih nalog, ki nas čakajo v tem obdobju. Kot društvo se bo tudi Matica v prvi vrsti povezovala z društvi in drugimi organizacijskimi oblikami naših izseljencev, potrebno pozornost pa bo posvečala tudi problemom posameznih izseljencev in njihovih potomcev. Glede organizacijskih oblik moram takoj zapisati, da je to delo nujno močno razvejano, saj spadajo slovenski izseljenci med najbolj organizirane narodnostne skupnosti na svetu.

Slovenska izseljenska matica je skupaj s številnimi izseljenskimi predstavniki izdelala dober delovni program že v prvih letih svojega obstoja. Ta program je bil že takrat tak, da ga ni treba spreminjati v temeljih, da ga je možno sproti, glede na potrebe, dograjevati in dopolnjevati. To pa je tudi potrebno, saj vemo, da so se v času delovanja naše Matice generacije ljudi, s katerimi pretežno sodelujemo, že nekajkrat zamenjale.

V letu, ki je pred nami, se bomo morali morda še bolj kot doslej zavedati, da vseh zaželenih nalog ne bomo mogli izpolniti brez sodelovanja naših ljudi po svetu. Vezi z njimi, vezi z vami, pa so vsekakor že dovolj trdne, da bomo skupno lahko strli tudi marsikak trši oreh.

JOŽE PREŠEREN

Vezi z Rodno grudo

Ko pride Rodna gruda, jo najprej prelistam in oči se mi pasejo po lepih slikah. Predno prečitam podnaslove, hočem že uganiti, od kod je posamezna slika. Potem površno pregledam naslove in dopise in šele nato začnem z branjem, ki pa se ponavlja kar nekaj dni. Enako dela tudi moj mož Tone. Midva sva oba iz Semiča, on iz Praproč, jaz iz Črešnjevca. Leta 1970 smo bili prvič doma s tremi otroki in od takrat je bil leta 1978 mož s hčerko Jenny, leta 1979 jaz sama, 1983 midva z možem, 1984 hčerka Jenny in letos sin Henry z ženo Miriam na poročnem potovanju, ko sta videla tudi lep del Jugoslavije, Evrope in Amerike. V letu 1987 bosta šla na obisk domov tudi sin Marko z ženo Ireno. Moram vam povedati, da so naši otroci rojeni v Avstraliji in da sta se oba sinova poročila s slovenskimi dekleti. Miriam je bila rojena v Avstraliji, Irena pa je imela tri leta, ko je prišla sem s starši. Moj mož je v Avstraliji že 29 let, meni pa bo v januarju 27 let. Tonetovi starši so še živi in oče je še pravi korenjak pri 90 letih in mama pri 83. Moj oče je umrl pred 10 leti in skoraj dopolnil 86 let, mama pa je umrla tri leta pozneje, stara 81 let.

Tone in Tončka Stariha, Merrylands, NSW, Avstralija

Ptuj z okolico

Hvaležni smo vsem v uredništvu, da vse tako lepo popišete in nam posredujete toliko novic iz naše stare domovine, saj je za nas vse, ki smo v tujini, nepozabna.

V Avstraliji živimo že prek 20 let, vendar pa vedno radi obiščemo naše rodne kraje. Doslej smo bili na obisku že dvakrat in z nami sta bili tudi dve hčerki, ki je bilo obema zelo všeč v prelepi Sloveniji, najbolj pa še v Podvincih pri Ptujju, kjer je moj rojstni kraj. Mož je doma iz Zakojce na Primorskem.

Želela bi, da bi kaj več napisali o ptujski okolici in objavili tudi nekaj fotografij. Lepe pozdrave vsem v Sloveniji in vsem naokrog po svetu, kjer berejo Rodno grudo.

Veronika Seljak, Geelong, Vic., Avstralija

Minili so sončni dnevi

Že več kot mesec dni je minilo, odkar sem ponovno na delovnem mestu in nazaj z dopusta v domovini. Zelo sem

bil zadovoljen na oddihu v domačem kraju, le čas je prehitro mineval. Upam, da se tudi v Ljubljani dobro počutite.

V kraju, kjer živim, ni slabo, le kaže, da smo se za letos poslovili od sončnih dni. Z zdravjem sem za zdaj kar zadovoljen in rad bi, da bi tako ostalo dalj časa. Enako želim tudi vsem v domovini.

Alojz Rebernik, Herts, Anglija

Več o narodni glasbi

Na dopustu v domovini smo se imeli zelo dobro. Vidimo, da je tudi pri vas velika draginja, vendar ljudje še kar dobro živijo, seveda pa je za tuje turiste bivanje v Jugoslaviji zelo ugodno.

Hvala za redno pošiljanje Rodne grude, na katero smo naročeni že 15 let. V njej pogrešam, da bolj malo pišete o slovenski narodni zabavni glasbi in o ansamblih ter o slovenskih pevcih in pevkah zabavne glasbe. Pogrešam tudi, da bolj malo pišete o naši NOB, zato prejemamo tudi druge slovenske liste. Radi bi tudi izvedeli, kako je z izdajami videokaset na jugoslovanskem trgu, kje jih lahko kupimo ali naročimo.

Friderik Jošt, Damprmy, Belgija

Op. ur.: Strinjamo se z vami, da pre-malo pišemo o glasbi na splošno, še posebej pa o tisti zvrsti zabavne glasbe, ki se oplaja s slovenskim ljudskim glasbenim izročilom. Poskušali bomo to nadoknaditi in vam obljublamo, da bomo že z naslednjo številko uvedli novo glasbeno rubriko. Glede videokaset pa je, če vam povemo po pravi-ci, takole: veliko govorimo o njih, o potrebi, o tem, kako bi šle dobro v prodajo, vendar pa jih na trgu prepro-sto ni. Obljubljajo, da bo bolje, mi pa pripravljamo o tem članek v eni pri-hodnjih številok. Vsekakor pa to velja za slovenske videokasete, v drugih jugo-slovanskih republikah je tega precej več.

Dobrova ni bila Dobrova

M. R. iz Kanade, ki si je pred časom zaželela objavo fotografije Dobrove pri Ljubljani, nas je okarala, da smo zamenjali številke oziroma podpi-se k barvnim slikam v 12. številki 1984. Res nam jo je zagodel tiskarski

škrat, kar so opazili tudi sami bralci. Zamenjati je treba podpisa Dobrova in Radmirje. Za napako se vam opravičujemo.

Kaj več z Dolenjske

Danes se vam oglašam prvič, čeprav Rodna gruda prihaja v našo hišo že več let. Revije smo vedno vsi veseli in jo vsi z zanimanjem prebiramo. Na žalost pa sta se letos izgubili dve številki in to marčna in aprilaska. Posebej žal mi je za marčno, ker je bil tam ponatisnjen moj spis iz slovenskega Vestnika, ki je izšel ob 30-letnici Slovenskega društva Melbourne pod naslovom »Korenine slovenskih planin«.

Nadalje bi vas prosila, če vam je mogoče, da bi kaj več pisali z Dolenjske, od koder sem doma, iz vasi Škocjan pri Novem mestu. Tudi Dolenjska je lepa in po svoje tudi zanimiva dežela.

Poleg Rodne grude prihaja k nam tudi Naša žena že 24 let. Tudi v njej najdem dosti zanimivega branja in navetov. Še s posebnim zanimanjem sem prebrala pogovor s profesorico Sonjo Caharija iz Nove Gorice, ki ga je pripravila Neva Železnik. V pogovoru prof. Sonja poudarja: »Sebe in svojo materinščino čedalje manj spoštujemo . . .« Zelo zanimiv je ta pogovor in se mi zdi vreden objave tudi v Rodni grudi, kajti dosti ljudi je pozabilo, kako težko so njihovi starši ohranili slovenski jezik pod fašistično oblastjo.

Marica Birsa, Melbourne, Avstralija

Zaljubljena v slovenščino

Tudi jaz sem ena tistih norih ljudi, ki so zaljubljeni v slovenščino, zato z navdušenjem spremljam modre besede Janka Modra v slovenščini in angleščini. Iskrena hvala in pohvala Janku Modru.

Rada bi kaj več slišala o literarnem delovanju doma – kdo kaj piše in kaj je v »modi«. Všeč so mi tudi pesmi Nika Grafenauerja. Kaj so v zadnjih letih objavili mladi – mislim 40–50 let stari fantje in dekleta? To bi gotovo zanimalo tudi druge ljubitelje slovenskega jezika.

Cilka Žagar, Lightning Ridge, NSW, Avstralija

Pozdravi iz Arizone

Spet se na kratko oglašam iz Arizone. Rodno grudo preberemo od začetka

Bischofovi iz Arizone: Vili, Angela, Janez in Joyce

do konca tudi po dvakrat. Letos nisem šla ne v New York ne v Kanado, zato je precej dolgčas. Poletje tukaj je bilo precej vroče, kar ni običajno, saj so doslej sem prihajali številni ljudje zato, da bi se izognili velikim poletnim vročinam.

Moji bratje in sestre se bolj malo oglašajo, zato se jim javljam prek Rodne grude. Upam, da bosta brala te vrstice tudi Stane iz Medvod in Ani iz Jesenic, ki živita v Avstraliji. Mislim na vaju!

Pozdravljam vse znane v Selcah ter Jerco in njenega moža iz Bukušice.

Angela Bischof, Mesa, AZ, ZDA

Pozdrav štipendistom nove generacije

Po dolgem času se oglašam iz daljne Avstralije. Upam, da ste v Sloveniji vsi moji znanci zdravi, kakor je bilo v mojih »ljubljskih časih«. Med tem časom se je tudi z menoj zgodilo marsikaj. Poročila sem se s prekmurskim rojakom Igorjem Doma iz Lendave, in pričakujeva tudi že otroka.

Kmalu po vrnitvi v Avstralijo sem začela poučevati na srednji šoli francoščino in italijanščino ter tudi slovenščino v Slovenskem klubu v Canberri. Na žalost imam tam samo deset učencev, ki redno prihajajo. Otrok je več, vendar na žalost vsi slovenski starši ne želijo, da se njihovi otroci uče slovensko.

V Rodni grudi sem prebrala, da imate zdaj kar precej štipendistov, kar

Bruna Doma, roj. Iskra, iz Canberre, nekdanja štipendistka SIM, ob poroki

me zelo veseli in upam, da jim je bivanje v Ljubljani vsaj tako prijetno, kot je bilo tudi meni. Prisrčno se vam zahvaljujem za vse, kar ste storili zame med bivanjem v Sloveniji. Pozdravljam tudi vse štipendiste nove generacije in jim želim vse najboljše.

Bruna Doma (Iskra), Queanbeyan, NSW, Avstralija

Jugoslovanska himna ostane skoraj enaka

Jugoslavija bo po dolgotrajnih razpravah, kot kaže, le dobila stalno državno himno. Komisija zvezne skupščine, ki je pregledala številne predloge, ki so prispeli na zadnji natečaj, je predlagala naslednje: melodija naj bi ostala iz sedanje himne Hej, Slovani, ostalo pa naj bi tudi besedilo, v katerem bi zamenjali le dve besedi. Tako naj bi se himna namesto s »Hej Slovani...« začela z besedo »Jugoslavlani«, besedo »slovanski« pa naj bi zamenjala beseda »svoboda« (živi, živi, duh slovanski – odslej: živi, živi, duh svobode).

O predlogu te komisije bo razpravljaj zvezni zbor zvezne skupščine.

Darovalci

Predsednik Slovenske narodne podporne jednote Edward R. Hribar, ZDA, je sredi oktobra poslal Slovenski izseljenski matici in Univerzitetnemu kliničnemu centru v Ljubljani album z imeni, naslovi in zneski članstva, društev, federacij in krožkov Slovenske narodne podporne jednote ter ostalih organizacij, klubov in prijateljev, torej vseh dobrosrčnih darovalcev, ki so se odzvali plemeniti akciji za nabavo prepotrebne aparature za odkrivanje srčnih bolezní (Compustress Viagraph Heart Machine) za univerzitetni klinični center.

Izvirnik albuma bo shranjen v kliničnem centru, kopija pa bo na Slovenski izseljenski matici.

Progresivne Slovenke so bile »co-sponsor«

Slovenska narodna podpora jednota priznava – tako je zapisal v pismu predsednici Progresivnih Slovenk Amerike Florence Unetich predsednik SNPJ Edward Hribar – da je bila organizacija Progresivnih Slovenk Amerike co-sponsor pri nabiralni akciji za aparat »Compustress« za ljubljanski klinični center. V pismu so še zapisali, da je bilo zlasti opazno delovanje te ženske organizacije pri propagiranju te humanitarne akcije in pridobivanju članstva v ta namen.

»Pero za mir«

V novembru je bila v Slovenj Gradcu mednarodna okrogla miza Unesca, na kateri so sodelovali pisatelji, novinarji in publicisti z razpravami pod geslom »Pero za mir«. To srečanje je bilo nekakšen neuraden odziv na poziv or-

Edward Hribar, predsednik Slovenske narodne podporne jednote, med lanskim sprejemom na predsedstvu SR Slovenije. Sprejel ga je član predsedstva, filmski režiser France Stiglic (na sliki v sredini), na levi tajnik SIM Marko Pogačnik. (Foto: Diego Gomez)

ganizacije Unesco generalni skupščini Združenih narodov, naj se v boju za mir poveže čim širša skupnost razumnikov z vsega sveta.

V Slovej Gradcu so sodelovali udeleženci iz desetih držav, ki so sklenili, da bodo vseh spodbujali akcijo pod geslom Vojna proti vojni, in da se bodo na vseh ravneh in na razne načine zavzemali za miroljubno sožitje na svetu.

Silver Harris, direktorica Festivalnega centra iz Adelaide, na obisku v Sloveniji

Delegacija Slovenske izseljenske matice se je med zadnjim obiskom v Avstraliji, v septembru 1985, srečala tudi z direktorico Festivalnega centra v Adelaide v Južni Avstraliji. Dejavnost centra je podobna dejavnosti našega Cankarjevega doma v Ljubljani, zato sta predsednik Matice Matjaž Jančar in predsednik rep. komiteja za kulturo dr. Matjaž Kmecl Silver Harris povabila, naj se med svojim bivanjem v Evropi oglasi tudi v Sloveniji.

Med svojim bivanjem v Ljubljani se je Silver Harris srečala z vodstvom Cankarjevega doma in se seznanila z njegovimi dejavnostmi, ogledala si je Moderno in Narodno galerijo, likovni

in razstavnici center Rihard Jakopič, galerijo Equino, Mestno galerijo, Križanke in se srečala z vodstvom Festivala.

Med njenim bivanjem v Ljubljani jo je sprejel na krajši razgovor tudi predsednik rep. komiteja za kulturo dr. Matjaž Kmecl.

Od Jadrana do Andov

V Buenos Airesu so pred nedavnim ponovno stekle redne jugoslovanske radijske oddaje, ki jih ni bilo več kot dvajset let. Sedanja oddaja se imenuje »Od Jadrana do Andov« in jo oddajajo prek Radia Amerike, ki jo je moč slišati vse do Ognjene zemlje.

Voditeljica in urednica oddaje je novinarka jugoslovanskega porekla Ana Cariev (Kravič), pri njej pa sodeluje tudi skupina vidnih izseljencev. Oddajo, ki je na sporedu vsako nedeljo dopoldne po pol ure, financirajo sami izseljenci, v veliko pomoč uredništvu oddaje pa je tudi koordinacijska komisija jugoslovanskih izseljenskih društev, ki jo vodi Alejandro Štoka, vanjo pa so včlanjena društva Triglav, Dok Sud in Boka.

Oddajaje na visoki profesionalni ravni in moderno zasnovana. Tako je zanimiva tudi za Argentine, zlasti pa tudi za mlajše ljudi našega porekla. Eden izmed ciljev te oddaje je tudi razvijanje prijateljstva med Jugoslavo in Argentino ter na splošno razvijanje zaupanja med narodi.

Poletna šola slovenskega jezika 1986

»Ta narod je majhen in se brani skozi jezik in njegovo samozavest. Slovenščina je tako izdelana, tako natančna, tako se pazi nanjo, tako se jo vzgaja, da morda nikjer na svetu ni toliko skrbi v zvezi z jezikom kot edini možnosti komuniciranja.«

Tako je med drugim opisal slovenščino pisatelj Lojze Kovačič v razgovoru z udeleženci 4. poletne šole slovenskega jezika. Mladi ljudje z vseh koncev sveta so odkrivali skrivnosti jezika, ki je v njem spregovorila prvo besedo njihova mati ali stara mati, oče ali stari oče. Ob učenju slovenščine so se spoznavali tudi s kulturnimi, geografskimi, zgodovinskimi, turističnimi in drugimi posebnostmi Slovenije in Jugoslavije.

Poletna šola slovenskega jezika ponuja mladim ljudem slovenskega rodu, potomcem izseljencev, in pripadnikom slovenske narodnostne skupnosti v zamejstvu. v letu 1986 naslednji program:

– 80 ur pouka in vaj iz slovenskega jezika, v 20 dneh po 4 učne ure;

– 3 enodnevne ekskurzije;

– 12 poldnevni programov;

– 3 proste dneve in 8 prostih poldnevov.

Poletna šola slovenskega jezika je namenjena zlasti dijakom in študentom od 18. leta starosti dalje. Prijavljence, stare od 16. leta naprej, bomo obravnavali pogojno.

Celoten program poletne šole je sestavljen tako, da se udeleženci spoznavajo in učijo slovenskega jezika, obenem pa se seznanjajo s kulturnimi, zgodovinskimi, geografskimi, družbenoekonomskimi in drugimi značilnostmi Slovenije in Jugoslavije.

Pouk na šoli poteka v slovenskem jeziku. Glede na predznanje slovenščine pa bodo udeleženci razdeljeni v več težavnostnih stopenj. Podroben raspored predavanj, vaj, izletov in drugih oblik izobraževanja bodo udeleženci prejeli ob začetku šole.

Poletna šola slovenskega jezika bo na Srednji šoli pedagoške, računalniške in naravoslovno-matematične usmeritve v Kranju (naslov: 64000 Kranj, Koroška cesta 13). Dan prihoda v Kranj bo 13. julij 1986, dan odhoda pa 9. avgust 1986. Udeleženci imajo zagotovljeno oskrbo v Domu učencev Ivo Lola Ribar v Kranju, 64000 Kranj, Kidričeva 53.

Kandidati naj prijavnici priložijo tudi priporočilo slovenskih društev, s katerimi so povezani. Potne stroške do Kranja in nazaj plačajo sami udeleženci. Udeleženci sami ali društva, ki jih prijavljajo, plačajo tudi del stroškov v višini 200 ameriških dolarjev oziroma enako vrednost v drugi tuji valuti. Prispevek plačajo udeleženci ob prihodu v šolo. V upravičenih primerih je udeleženec lahko, na priporočilo slovenskega društva, oproščen plačila tega prispevka.

Prijave pošiljajte na naslov:
Slovenska izseljenska matica
Cankarjeva 1
61000 Ljubljana
Jugoslavija
tel.: 061/210-647, 210-732

Rok za prijavo je 1. april 1986, Kandidati bodo o sprejemu pisno obveščeni do 15. maja 1986.

PRIJAVNICA APPLICATION FORM

Ime / Given name

Priimek / Surname

Datum rojstva / Date of Birth

Spol / Gender

Šola, letnik, naslov (za dijake in študente)
School or university, grade or year, address (applies to pupils and students)

Poklic / Profession

Zasebni naslov (kraj, ulica, država)
Full home address

Članstvo in sodelovanje v slovenskih društvih
Membership, or activity in Slovene associations

Posebni interesi: folklor, glasba, gledališče, šport (ustrezno podčrtaj!)

Special interests: folklore, music, theater, sports (underline the appropriate item).

Znanje slovenskega jezika: 1. ne razumem, 2. razumem, 3. deloma govorim, 4. dobro govorim
Knowledge of Slovene: 1. do not understand, 2. understand, 3. speak a little, 4. speak well.

Datum / Date

Podpis / Signature

Bližnjevzhodne igre

Med temami, ki so to jesen najbolj pritegovale pozornost svetovne javnosti, je bila prav gotovo na prvem mestu ugrabitev italijanske potniške ladje Achille Lauro. Pozornosti ni vzbujal samo nenavaden scenarij, po katerem se je odvijala, marveč tudi zato, ker se je v tem dogajanju nenavadno učinkovito razkrila nemoč vseh dosedanjih prizadevanj v zvezi s postavljanjem osnov za mir v tem delu sveta, pa tudi zato, ker je dogajanje, ki ga je sprožila ugrabitev, nenadoma z vso ostrino razkrilo navzkrižja med tistimi, ki so tako ali drugače zapleteni v bližnjevzhodno krizo.

Eden od scenarijev, po katerem naj bi se razpletala bližnjevzhodna kriza, je bil izdelan že dolgo pred letom 1980, ko se je v Belo Hišo vselil Ronald Reagan. Gre za scenarij, katerega najbolj značilna poteza je iskanje takšnega sporazuma med Izraelom in arabskimi državami, v katerem bi Izrael slej ko prej ostajal območna in na ZDA naslonjena vojaška velesila, ki pa bi iz kroga pogodbenih partnerjev – in nasploh iz bližnjevzhodnega območja – izključevala tako »radikalne« arabske države vključno s PLO kot tudi »radikalno« supersilo, se pravi Sovjetsko zvezo. Mir na Bližnjem vzhodu naj bi bil ameriški mir, njegovi garanti pa na eni strani vojaško slej ko prej močan Izrael, po drugi pa zmerni arabski režimi.

Z diplomatskimi potezami, s podporo zadnjemu izraelskemu vdoru v Libanon ter s pošiljanjem ameriške mornariške pehote in intervencijskih čet nekaterih zahodnoevropskih držav v Libanon je skušal Reagan temu scenariju vdihniti novo življenje, vendar pa brez uspeha – ali točneje: z neuspehom. Tudi tako imenovane zmerne arabske države – in v tem krogu ima največjo težo kajpada Egipt – so v zadnjih letih dojele, da brez rešene palestinskega vprašanja ne more biti rešitve bližnjevzhodnega zapleta (ker se bo pač vedno našla »radikalna« arabska država, ki bo pripravljena nuditi zavetje palestinskemu boju), prav tako pa postaja vse bolj jasno tudi to, da bo treba v tem procesu tako ali drugače upoštevati tudi navzočnost Sovjetske zveze (v kateri ima oporo predvsem Sirija, ki ni samo vzdržala zadnjih pet let stopnjevanja napetosti, marveč je svoj položaj celo okrepila). K temu je treba dodati še

ravnanje zahodnoevropskih držav, ki so že pred petimi leti (na srečanju v Benetkah) dokaj nepričakovano sprejele sklep, s katerim so v nasprotju z gledanjem Bele hiše podprle stališče, po katerem mirovni proces na Bližnjem vzhodu brez vključevanja PLO kot pogodbenega partnerja ne bo učinkovit.

To je tudi ozadje, ki lahko pojasni razloge za tisto ravnanje ameriške administracije, ki ga najbolje označuje izraz »samozadostnost«. Kajpada se tokrat ni zgodilo prvič, da je Reagana nova administracija pri uveljavljanju svojega zunanjepolitičnega interesa uporabila silo; pač pa se je prvič zgodilo, da jo je uporabljala v takšnem obsegu in tako, da je prišla v neposreden in deloma zaostren konflikt (Egipt, Italija) tudi z državami, s katerimi jo vežejo močne zavezniške povezave. Še preden je prišlo do samih pogajanj z ugrabitelji, je ameriška vlada – kot je prišlo na dan iz italijanskih virov – napovedala oboroženo intervencijo zoper ugrabljeno ladjo in to pojasnjuje hlastnost italijanske vlade, ki se je s pomočjo Egipta začela pogajati z ugrabitelji, da bi preprečila prelivanje krvi, do katerega bi v takšni akciji nedvomno prišlo. Temu je sledila uporaba sile, ko so ameriška vojaška letala ugrabila egiptovsko potniško letalo z ugrabitelji in pogajalci na krovu. Tudi tu je prišla na dan politika samozadostnosti, pa ne samo nasproti italijanski vladi (pristanek na italijanskem letališču), marveč tudi nasproti egiptovski vladi in nasploh nasproti zmernim arabskim vladam, ki so se zaradi ameriškega ravnanja znašle v hudo neprijetnem položaju in ki so za ZDA dragocene tudi kot vojaški zaveznik na tem območju (egiptovski predsednik Mubarak svojega nezadovoljstva potem ni izpričal samo z besedami, marveč tudi tako, da je odposlanca Bele hiše Whiteheada, ki je prišel gladit zadevo v Kairo, pustil v »čakalnici« kar 24 ur). Če pustimo ob strani grobi poskus ameriških vojakov, ki so poskušali iz ugrabljenega egipčanskega letala že na tleh Italije (suverene države!) odpeljati palestinske ugrabitelje in pogajalce, se je ta samozadostna nasilnost pokazala še v samem zadnjem dejanju, ko je ameriški predsednik brez sleherne opore v mednarodnih pravnih normah zahteval od Italije (in nato od Jugoslavije)

tudi izročitev Palestincev, ko so bili v afero vključeni kot pogajalci.

Boj proti terorizmu je dejansko skupna naloga vseh držav sveta, seveda pa ni nobenega haska, če je metoda, ki je uporabljena v tem boju, prav tako terorizem, le da ga usmerja velesila. Seveda so si mnogi opazovalci zastavili vprašanje, ali Bela hiša zaradi neučinkovitosti svoje bližnjevzhodne politike izgublja živce, vendar pa je na dlani, da bi iskanje odgovora na takšni »psihološki« ravni po vsej priliki zgrešilo cilj. V resnici gre za ponoven poskus sprožiti polarizacijo v sami Palestinski osvobodilni organizaciji in preko te polarizacije dokazati, da je PLO teroristična organizacija, ki ne more biti partner v pogajanjih za reševanje bližnjevzhodne krize, v tem procesu pa naj bi se od takšnega na novo odkritega »palestinskega terorizma« odvrnile tudi zmerne arabske države in seveda ameriški zavezniki v Evropi.

V kolikšni meri lahko takšna ameriška strategija uspe, bo pokazala priložnost. Ne glede na stopnjo razslojevanja, ki ga bo ta strategija povzročila, pa ostaja slej ko prej v veljavi osnovna ugotovitev: brez rešitve palestinskega vprašanja ni rešitve bližnjevzhodne krize.

Japonski avtomobili pri nas

Na jugoslovanskem trgu bo odslej, po sklenjeni zastopniški pogodbi med ljubljansko Avtotehno in japonsko firmo Nissan, mogoče kupovati tudi japonske avtomobile. Že letos naj bi na našem trgu prodali 150 do 200 avtomobilov tipa »micra« z 981 kubičnim motorjem in »sunary« s 1585 kubičnim motorjem. V prihodnjem letu pa naj bi jugoslovanski kupci pokupili že tisoč teh japonskih avtomobilov. Kot protivrednost za uvožene avtomobile bo Iskra Avtoelektrika izvažala na Japonsko nekatere svoje izdelke, predvsem za drugo vgradnjo, pozneje se bo k temu poslu najverjetneje pridružila še tovarna akumulatorjev iz Mežice in ljubljanski Saturnus z lučmi.

Novi obeti slovensko-avstralskega sodelovanja

Šele v zadnjih nekaj letih sta Avstralija in Jugoslavija okrepili medsebojno blagovno menjavo; žal pa se, kot ugotavlja zbornična služba, omejuje na klasične oblike trgovanja, brez skupnih vlaganj in industrijskih kooperacij. V letu 1984 smo izvozili za nekaj več kot 20 milijonov dolarjev izdelkov, uvozili pa za skoraj 90 milijonov dolarjev titanove rude, boksita in ovčje volne. Stopnja pokritja uvoza z izvozom je tako znašala 22 odstotkov. V jugoslovanskem izvozu v Avstralijo – ki predvsem zajema belo tehniko, pohištvo in tkanine iz umetnih vlaken – je slovensko gospodarstvo udeleženo s 65 odstotki (v vrednosti nad 13 milijonov dolarjev), v avstralskem uvozu k nam pa s 14 odstotki (malo manj kot 13 milijonov dolarjev). Stopnja pokritja uvoza z izvozom je 108 odstotkov.

Predvsem z naše strani je še veliko neizkoriščenih možnosti, saj znaša delež jugoslovanskega izvoza v celotnem avstralskem uvozu samo 0,1 odstotka! V septembru se je pri nas mudila avstralska gospodarska delegacija, ki je obiskala vse jugoslovanske republike. Interesi so obojestranski: Avstralci bi nam radi prodali več svojega naravnega bogastva, poleg volne in rudnin tudi nafte, mi pa si prizadevamo povečati ali sploh šele uvesti v Avstralijo naš izvoz hrane in kemijskih izdelkov, vključno z gradnjo investicijskih objektov. Več naj bi k nam prihajalo tudi avstralskih turistov. O tem, kolikšne bi bile možnosti večjega avstralskega uvoza iz Jugoslavije, kar zadeva kemijske izdelke posebej, govori podatek, da jih vsako leto nakupijo v skupni vrednosti 2 milijarde dolarjev. Hrane so dosedaj Avstralci kupovali pri nas v vrednosti 1,5 milijona dolarjev, poslej naj bi je za 5 milijonov dolarjev, itd. Čeprav med obiskom avstralske gospodarske delegacije pri nas ni bil sklenjen noben konkreten poslovni dogovor (šlo je pač za bolj ali manj preliminarne pogovore), obeti niso slabi. Tako zatrjujejo poznavalci, ki se pri tem sklicujejo na pred kratkim ustanovljeno zvezo avstralsko-jugoslovanskega prijateljstva (Australian Yugoslav Friendship Association). Med pokrovitelji te zveze je Sir Ian Turbott, vodja omenjene delegacije, člani zveze pa so tudi številni vidni predstavniki avstralskega gospodarsko-političnega življenja jugoslovanskega rodu.

Igor Žužek (Gospodarski vestnik)

Uspeh Končarja in Litostroja

Vodilna jugoslovanska proizvajalca elektroenergetske opreme, zagrebški »Rade Končar« in ljubljanski Litostroj bosta v konzorciju z družbo »Bieh« iz Aten opremila hidrocentralo Stratos na grški reki Aheolos. Celotna oprema, težka 4000 ton, bo veljala 19,5 milijona dolarjev, pri tem bo oprema jugoslovanskih proizvajalcev vredna 12,4 milijona dolarjev. Hidrocentrala Stratos bo imela dva agregata s skupno močjo 160 megavatov ter sodobno elektroniko za avtomatsko upravljanje centrale. Naši delovni organizaciji sta posel dobili na licitaciji v ostri konkurenci vseh znanih svetovnih firm, ki se ukvarjajo s tovrstno proizvodnjo.

Krasmetal širi tovarno

Krasmetal iz Sežane, član šempeterskega Sipa, je te dni odprl in predal namenu 4000 kvadratnih metrov novih proizvodnih in skladiščnih hal, ki so jih zgradili ob tovarni. Naložba je skupaj z gradbenimi deli in opremo veljala 631 milijonov dinarjev. Krasmetal je s to naložbo zaokrožil vlaganje v novo tovarno, ki so jo že pred sedmimi leti pričeli graditi, da bi lažje sledili trendu hitre rasti proizvodnje. Krasmetal si je s to naložbo zagotovil delovne prostore za načrtovani obseg dela v prihodnjih desetih letih. Odslej bodo vlagali predvsem v nakup nove opreme in nove kadre, ki jih bodo potrebovali pri posodobljeni proizvodnji.

Silos za 60.000 ton

V koprskem pretovornem pristanišču, kjer pričakujejo letos rekordnih 3.500.000 ton blaga, so se lotili novogradnje. Gre za 48 metrov visok silos, ki ga bodo lahko povečali še za nadaljnjih 20 metrov. Vanj bo mogoče naenkrat sprejeti 60.000 ton koruze, soje, pšenice, živinske krme ali česa podobnega. Gradbena dela na šestih hektarjih površin so v polnem zamahu. V južnem delu drugega bazena, kjer bi silos stal, bo treba položiti štiri kilometre železniških tirov in napeljati cesto do obale. Po napovedih bo silos dokončan do konca prihodnjega leta. Zanj bo treba odšteti več kot pet milijard din, od česar dobro četrtino prispevajo slovenski delavci po posebnem sporazumu.

Izvozni skok zlata

Jugoslovansko zlatarstvo in predelovalci plemenitih kovin izvozijo trenutno približno desetino svoje proizvodnje, do leta 2000 pa naj bi izvoz porastel za petkrat. Grupacija zlatarstva je že okvirno začrtala rast vrednosti izvoza do konca stoletja. Prihodnje leto naj bi 2.500 izdelovalcev zlatega nakita in drugih plemenitih kovin izvozilo za skoraj 22 milijonov dolarjev, leta 1990 za več kot 34 milijonov dolarjev, leta 2000 pa že za več kot 45 milijonov dolarjev plemenitih kovin. Količinsko je ta izvozni načrt videti takole: prihodnje leto 3 tone in 104 kilograme, leta 1990 4 tone in 851 kilogramov, leta 2000 pa 6 ton in 450 kilogramov zlatega nakita.

Črnomelj – v Gorenjevi tovarni kompresorjev za hladilnike (foto: Janez Zrnc)

Tuje naložbe v turizmu?

Razširitev turističnih zmogljivosti

Odkar se je ob koncu lanskega leta spremenil predpis o tujih naložbah v Jugoslaviji, se tuje firme čedalje bolj zanimajo za to, da bi vlagale kapital tudi v naš turizem. Začetne pobude so se sorazmerno kmalu prelile v konkreten dogovor med vsemi, ki jih to zanima, in pred kratkim so se v Dubrovniku sestali predstavniki jugoslovanskega turističnega gospodarstva in turistični strokovnjaki držav EFTA (Evropsko združenje za prosto trgovino) in razpravljali o konkretnih možnostih za skupno vlaganje kapitala in izkoriščanje turističnih zmogljivosti.

Za Jugoslavijo ima to večkratni pomen, ne le z vidika precejšnjega povečanja turističnega prometa, marveč tudi zaradi možnosti za razvijanje posebnih oblik turizma, raziskovanja trga, propagando, strokovno izobraževanje kadrov in podobno. V strukturi tujega turističnega prometa so med vsemi gospodarskimi skupinami razvitih držav pri nas najmočnejše zastopane države EGS – s približno 70 odstotki. Države članice EFTA so v jugoslovanskem turizmu udeležene samo s 15 odstotki: Avstrija z 10,5, Švica z 2,2, Švedska, Norveška in Finska z 2,1 odstotka, medtem ko o Portugalski in Islandiji nimamo statistične evidence.

Glede na to, da turisti iz teh držav potujejo čedalje več in vedno pogosteje in da porabijo za turistična potovanja po več kot milijardo dolarjev na leto, je razumljivo, da ne moremo biti zadovoljni z njihovim deležem v jugo-

slovanskem turizmu. Ta narašča zelo počasi: še pred desetimi leti so gostje iz teh držav pri nas dali le 5,4 milijona turističnih nočitev, to je 18 odstotkov vseh tujih prenočitev, leta 1984 pa le 5,8 milijona prenočitev oziroma 13 odstotkov vseh tujih prenočitev. Poleg tega turistični promet iz Švice nenehno upada, promet iz Avstrije pa že nekaj let stagnira. Število turistov iz skandinavskih držav, ki so članice EFTA, sicer narašča, vendar smo lani zaznavali manj kot milijon njihovih prenočitev.

Jugoslavija je tujim partnerjem že ponudila konkretne projekte možnih oblik poslovnega sodelovanja. Gre predvsem za zgraditev prenočitvenih zmogljivosti na Jadranu, zimskošportnih središč, sanacijo kulturnozgodovinskih spomenikov in vrsto drugih objektov. Seznam obsega približno 100 različnih objektov, ki bi jih naša država želela uresničiti skupaj s tujimi partnerji.

SR Srbija se zanima za skupne naložbe v povečanje hotelskih zmogljivosti v Jošaniški banji in Soko-banji in za zgraditev planinsko-turističnega središča Tornik na Zlatiboru, zgraditev hotelskega kompleksa Rubin na avtocesti Beograd-Niš pri Pojatu in hotela visoke kategorije v Nišu. SR Hrvaška ima v načrtu, da bo s skupnimi naložbami zgradila turistično-zdravstveni kompleks Nin pri Zadru in vrsto hotelskih objektov med Zadrom in Biogradom. SR Črna gora predlaga gradnjo

dveh turističnih naselij pri Budvi in hotela v Miločeru, medtem ko bi SR Bosna in Hercegovina želela izkoristiti to možnost za povečanje turističnih zmogljivosti zimskih središč na Vlačiću, Jahorini, Skender Vakufu in Kupresu in nekaterih zdraviliških krajih. Tudi Slovenija se zanima za povečanje zmogljivosti v naravnih zdraviliščih.

Po vsem sodeč, se bo upravičenost politike skupnih naložb in skupne uporabe turističnih zmogljivosti pokazala kaj kmalu. Približno 200.000 ležišč, kolikor jih imamo v državi, je, kot je zelo dobro pokazala lanska sezona, premalo, da bi lahko sprejeli vse tujce, ki se zanimajo za letovanje v Jugoslaviji. Zavaljo dragih posojil in splošnega pomanjkanja denarja pa turistično gospodarstvo samo ni moglo graditi novih hotelov niti dograjevati sedanjih, zlasti hotelov z zimskimi bazeni in drugimi podobnimi objekti, ki so za podaljšanje turistične sezone nujno potrebni. Vrsta primerov kaže, da so v svetu nove ukrepe sprejeli. Celotno turistično tako razvita država, kot je Španija, se zanima za naložbe v Jugoslaviji, zlasti v nove hotele na zahodni istrski obali. V Dubrovniku bodo začeli s prvo skupno investicijo na področju zdravstvenega turizma. Švicarji so denimo pripravljene vložiti 13 milijonov dolarjev v zgraditev klinike za kardio vaskularno diagnostiko in srčno kirurgijo, ki bi jo gradili v Cavtatu tik ob hotelu Croacija. Pogajanja so že precej daleč, interesi obeh strani pa so povsem konkretni, tako da lahko pričakujemo, da bodo to tudi uresničili.

Domači hotelirji so na sestanku s strokovnjaki iz držav EFTA poudarjali predvsem, da se bo vsa procedura glede skupnih naložb kar najbolj poenostavila in skrajšala. Zato so to dali v pristojnost zveznega sekretariata za energetiko in industrijo, tako da bodo lahko to nalogo – če bi se kaj zataknilo ali če bi bilo potrebno kakšno mnenje – opravili čimprej, največ v šestdesetih dneh.

Skratka, o tem, kako pomemben je ta poseg, najzgovorneje priča dejstvo, da je bilo pred spremembami zakonskih določb o skupnih naložbah v vsej državi le 187 pogodb in dogovorov o skupnih naložbah, celotni znesek tujega kapitala pa je znašal le 0,6 odstotka naložb v Jugoslaviji, v turistične objekte pa od vsega tega niso vložili niti dinarja.

Poletni vrvež v Strunjanu na slovenski obali (foto: Janez Zrnc)

Po Gospodarskem vestniku

Avstralski slovenski dnevi

Delegacija SIM med rojaki v Avstraliji

V septembru 1985 so slovenska društva v Avstraliji, avstralske etnične oblasti in Slovenska izseljenska matica priredile tako imenovane »Slovenske dneve v Avstraliji«. Namen teh prireditev je bil, da rojaki v Avstraliji prispevajo in pomagajo pri predstavitvi slovenske kulture, ne samo v lastnih društvih, ampak tudi širšemu avstralskemu občinstvu.

V sporedu teh slovenskih dni je bila vključena predvsem razstava del šestnajstih uglednih slovenskih sodobnih grafikov; izbor del je opravila Moderna galerija v Ljubljani. Znano je, da je ravno slovenska grafika v samem vrhu te umetniške zvrsti v svetu. Ljubljana je vsako drugo leto gostiteljica ene največjih svetovnih grafičnih razstav – mednarodnega grafičnega bienala. Poleg te razstave je slovensko filmsko podjetje Viba film pripravilo izbor nekaterih slovenskih celovečernih filmov in kratkih filmov, od katerih jih je bilo nekaj angleško podnaslovljenih. Ljubljanski center za turistično in ekonomsko propagando pri Gospodarski zbornici Slovenije pa je skupaj s Kompasom za to priložnost pripravil za avstralska turistična podjetja posebno turistično predstavitev Slovenije v Melbournu in Sydneyu; prikazan je bil zelo vabljev film, pripravljeni pa so bili tudi turistični prospekti v angleškem jeziku.

Vse te akcije je spremljala tudi delegacija SIM, ki so jo sestavljali predsednik SIM Matjaž Jančar, predsednik slovenskega republiškega komiteja za kulturo in univerzitetni profesor dr. Matjaž Kmecl, direktor radijskih programov RTV Ljubljana Lenart Šetinc in strokovna sodelavka SIM Lea Zubčić.

Lahko rečemo, da je celotna turneja ob tem, da je šlo za zelo zahtevno organizacijsko in vsebinsko raven, doživela velik uspeh.

Vse te prireditve so bile izpeljane v Sydneyu, Melbournu in Adelaidi. Ob teh prilikah se je pokazala visoka stopnja sposobnosti članov in vodstev slovenskih organizacij, da še tako težke in zapletene naloge, kot jih je zahtevala ta priložnost, izpeljejo brez kakih posebnih težav. Zelo pomembna novost ob tem je bila, da so avstralske oblasti pokazale veliko pripravljenost, da materialno in moralno podpro tako akcijo in s tem tudi dejavnost slovenskih društev. To se je videlo tudi v

tem, da so te oblasti dale na voljo dvorane, del potrebnih denarnih sredstev in da so razstave odpirali člani pokrajinskih vlad ob prisotnosti drugih vidnih predstavnikov javnega in sploh avstralskega kulturnega življenja. Na ta način so Slovenci ponovno, in to zelo prepričljivo, prišli v samo središče pozornosti avstralskega okolja.

Seveda pa vsa ta prisotnost in pomoč avstralskih oblasti ne bi pomenila

mного, če se ne bi še posebej izkazala slovenska društva. Nepozaben je bil zaključni kulturni večer v sydneyskem Triglavu, kjer so nastopili rojaki iz Sydneya in Wollongonga v organizaciji koordinacijskega odbora slovenskih društev v Novem južnem Walesu (med mnogimi naj omenimo samo zasluge rojakov Koželja, Kropeta in Čuješa). Doslej najbolje je tekla organizacija takšnih prireditev v Victoriji. Pri tem so se posebej izkazali rojaki Helena

Ivo Lebar govori na otvoritvi razstave v Melbournu

Del gostov na otvoritvi razstave v Sydneyu

van de Laak, Peter Mandel in Ivo Lebar ter mnogi drugi, ki jim vsem prisrčna hvala. In na koncu, vendar ne nazadnje, moramo omeniti po

valno sodelovanje rojakov v Adelaidi, še posebej Janeza Ritoca.

Izredno uspešni so bili tudi razgovori in predavanja dr. Matjaža Kmecla,

ki je rojake seznanjal s sedanjim trenutkom v slovenski kulturi. Pogovor v slovenskem verskem središču v Merrylandsu je trajal polnih pet ur pred izredno zainteresiranim občinstvom, podoben interes pa je bil za tovrstno predavanje tudi v Melbournu pri društvu Jadran in v Slovenskem društvu Adelaide.

Delegacija SIM je bila dobrodošel gost in sobesednik tudi pri rojaki, člani Slovenskega društva Sydney, v Wollongongu, toplo je bila sprejeta v društvu v Canberri in z lepo zaključno slovesnostjo v Geelongu. Tam smo se srečali tudi z »Veselimimi lovci« iz St. Albansa in se dogovorili za sodelovanje.

Mnogim bi se morali zahvaliti, jih omeniti in pozdraviti. Dokaj hladna avstralska pomlad je bila čudovita ob toploti slovenskih src, ob dogovorih za še bolj uspešno zvezo med domovino in avstralskimi rojaki. Hvala vsem za gostoljubje in zvestobo naši kulturi in našemu jeziku.

Ivan Koželj, predsednik koordinacijskega odbora slovenskih društev v Novem južnem Walesu, govori na otvoritvi razstave slovenskih grafik v Sydneyu.

IVO LEBAR

Slovenski dnevi v Melbournu

Melbournu in Geelong sta v dneh od 14. do 29. septembra uspešno predstavila slovenskim rojakom in avstralski publiki našo kulturo v obliki umetnostnih razstav in slovenskega filma. To je bil doslej največji podvig koordinacijskega odbora slovenskih organizacij v Viktoriji. V sodelovanju z avstralsko etniško komisijo, Slovensko izseljensko matico in generalnim konzulatom SFRJ v Melbournu je koordinacijski odbor s pomočjo društvenih delavcev predstavil dve likovni razstavi in organiziral petdnevni festival slovenskega filma.

Na slikarski razstavi so bila poleg znanih slikarjev tukajšnje slovenske skupnosti, kot so Lydia Angeli, Vasja Čuk, Romana Favier-Zorzut, Draga Gelt, Karel Kodrič, Andrej Kosič, Jana Nemeč, Relja Plavšak, prikazana

tudi dela slovenskih naivcev Jožeta Peternela in Borisa Žoharja, ki uživata v svetu veliko popularnost. Razstavo je v prisotnosti gostov iz domovine, avstralskih predstavnikov in številnih rojakov odprl predsednik Viktorijske etniške komisije Garry Sheppard. Drugo razstavo sodobne slovenske grafike pa je 25. septembra odprl minister za priseljevanje Viktorije Peter Spyker. Obe razstavi sta bili mnogoštevilno obiskani, saj si ju je dnevno ogledalo okrog 300 ljudi. Kritike so bile zelo ugodne in so visoko ocenile umetnostno raven razstavljenih del.

Od 25. do 29. septembra je bil festival slovenskih filmov, ki naj bi z nekaj izbranimi filmi prikazal razvoj slovenske filmske umetnosti v zadnjih treh desetletjih. Slovenski film, ki je danes trdno uveljavljen v slovenskem kultur-

nem prostoru, je tako postal pomemben del slovenske kulturne dediščine v Avstraliji. Spored je bil ugodno sprejet, vendar pa si avstralski Slovenci želijo, da bi tudi slovenska filmska industrija lahko ponudila sliko slovenske kulture in zgodovine, vendar na ravni avstralske kinematografije.

Slovenski dnevi so bili družabno končani v Geelongu, v domu slovenske zveze Ivan Cankar. Uradnim gostom in mnogoštevilnim rojakom se je ponovno predstavila zvenča slovenska beseda in pesem, folklor in glasba. Predsednik koordinacijskega odbora slovenskih organizacij v Viktoriji Peter Mandelj je v izbranih besedah zaključil slovenske dneve, medtem ko bo slovenska kultura brezdvomno še dolgo živela med slovenskimi Avstralsci.

Spomenik mariborski slavi

Pogovor z Zlato Vokačevo, avtorico knjige Marpurgi

Letos je pri mariborski založbi Obzorja izšla knjiga Marpurgi, literarni prvenec 59-letne upokojene profesorice ruske književnosti Zlate Vokačeve. Z njim je Maribor dobil spomenik svoji zgodovinski slavi; Marpurgi so prvi zgodovinski roman o srednjeveškem Mariboru, če odštejemo tiste, napisane v nemščini, ki pa bi jim človek težko pripisal kakršnokoli umetniško vrednost.

Roman je tako pri bralcih kot pri kritikih naletel na izjemno dobre ocene. »Hvala za Marpurgje, hvala za resnico, ki je dvakrat koristna, v mladosti, da bi nas poučila, in v starosti, da bi nas potešila,« je Zlata Vokačeva pisal eden od bralcev. Dr. Matjaž Kmecl pa v oceni na ovitku knjige: »Roman je izjemno zanimivo intelektualno branje. . .«

Odkritje odraščajoče deklice

Ali ni nenavadno, da izda človek, ki se bliža šestdesetemu letu, svoj literarni prvenec?

»Najbrž res,« pravi Zlata Vokačeva, »vendar so bili Marpurgi v mislih napisani že veliko prej. Začelo se je pravzaprav tedaj, ko sem med vojno v izgnanstvu v Bugojnu, 14-letna smrklja, prebirala debelo nemško Zgodovino Židov v Evropi. Oče jo je bil našel na smetišču, tam je končala, ko so ustaši izganjali ljudi iz mesta. Brala sem jo, ker sem se hotela dobro naučiti nemško, in to so bili časi, ko knjig ni bilo na pretek. Tako sem v njej naletele na srednjeveški štajerski Maribor, prebirala sem, da je bilo to nekoč najbogatejše mesto s sijajem Benetk in bogastvom Prage; čolni so nepretrgoma vozili po Dravi gor in dol v svet. Lahko si mislite, kakšno odkritje je bilo to za deklo, ki je okusilo že kar precej ponižanja; nekaj nepojmljivo velikega je bilo in strašansko me je vznemirilo.

Tedaj sem se ogrela za srednjeveško in še zlasti židovsko zgodovino. Pozneje, ko sem študirala književnost, v Pragi, Kijevu, Moskvi, kjer sem se pripravljala na doktorat, sem sleherno prosto minuto, vse svoje zveze in poznanstva porabila za to, da sem brskala po arhivih, prebirala vse, kar je bilo kjerkoli napisano o tej moji priljubljeni temi.

Štirideset let so pravzaprav nastajali Marpurgi, potem pa sem jih napisala v

Zlata Vokačeva: »Verjamem v moč znanja, aristokracijo duha. . .«

štirih, petih mesecih. Ko sem odšla v pokoj, sem iz nenehnega dela padla v eno samo praznino. Nenadoma sem imela ogromno časa – vzela sem zapiske, sedla, in v nekaj mesecih je nastal roman. Celotno strojepisno tečaj sem medtem naredila, ker mi je zmanjkalo denarja, da bi plačevala tipkarico.«

Samo znanje nekaj velja

– Kritiki so svoje o Marpurgih že povedali – med drugim to, da je roman kljub svoji lokalni obarvanosti (opremili bi ga lahko s posvetilom: Mariboru, z ljubeznijo) v bistvu spomenik kozmopolitizmu. Kaj pa pravite sami?

»Da je to spomenik Mariboru, seveda drži. Zaradi židovskih Marpurgov, ki so ponesli ime mesta v svet, sem ga hotela postaviti, pa tudi zato, ker neskončno ljubim to mesto. Predvsem stari Maribor, novo mesto je mesto brez duše.

Obenem pa je knjiga res polna večnih modrosti, resnic, ki so večnost sedanjosti. Predvsem sem hotela povedati: samo znanje je tisto, ki nekaj velja, pa naj se človek rodi z gnojem med prsti ali v gosposkih škorenjcih. Tako mislim, to sem vcepljala vse življenje svojim študentom in tudi sinu Damjanu. Človek je zaradi znanja ve-

lik ali majhen – ne glede na raso, poreklo, stan, nacionalnost. Pravzaprav ima knjiga eno samo sporočilo: boj se brezumne strasti do ene same resnice. Premagati je treba samo to brezumno strast, pa bo prišla za vse doba svobode.«

– Kljub temu spročilu so nekateri prepričani, da so Marpurgi pesimistična knjiga in da ste – ko ste jo pisali – imeli v mislih naše stoletje. Njen junak tarna nad svetom, ki se stara, nad izčrpano zemljo, okrutnimi, čudaškimi vladarji, nasiljem nad ljudmi. . .

»Nekateri mi tudi zamerijo razmišljanje, položeno v usta enega od junakov: Če je tako, nam ostaja samo smrt, ki je zares naša. Pravijo, kako pesimistična knjiga. Ni res, Marpurgi so optimističen roman. 15. stoletje je bilo prag našega novega sveta, preživeli smo še štiri stoletja, ki so prinesla tudi marsikaj lepega, dobrega. 15. stoletje je bilo stoletje renesanse in dvajseto je tudi, stoletje upanja in ne stoletje smrti. Verjamem v moč znanja, aristokracijo duha.

In vse v Marpurgih iz 15. stoletja je resnično: dogodki, ideologije, ljudje. Vse je zgrajeno na dvojnosti; tudi zgodbo pripovedujeta dva človeka z dvema obrazoma: prvi je zagovornik velike svobode, drugi konformist. 'Zgodba' pa se bo še nadaljevala. Rada bi napisala nekakšno trilogijo, opisala kralja Matjaža pred Mariborom, obdelala izgon Židov iz mesta leta 1497 pa sežig čarovnic v letu 1544. Potem pa ne bom napisala ničesar več.«

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Kdor hoče imeti zvestega služabnika, naj bo sam svoj služabnik.

Kdor je len ob setvi, malo žanje.

Kdor ne dela, mora krasti ali krave pasti.

Kdor ne zna služiti, tudi ne zna gospodariti.

Kako zelena je naša domovina

Z ameriškimi Slovenci v Šmarjeških toplicah

»V našem zdravilišču smo se zavrno odločili, da bomo storili vse, da bi se naši gostje pri nas dobro počutili. Skrbimo za njihovo dobro zdravstveno počutje, obenem pa smo gostom na voljo tudi za vse druge želje, pomagamo jim pri najemu avtomobilov, pri ogledu drugih znamenitosti Slovenije in končno – ker gre pravzaprav za naše ljudi, ki živijo na tujem – jim pomagamo tudi pri navezovanju stikov s sorodniki, pri iskanju njihovih korenin,«

tako nam je ob priložnostnem obisku v Šmarjeških toplicah pripovedoval direktor tega zdravilišča *Vladimir Petrovič*. Našim ameriškim rojakom, ki prihajajo k njim prek potovalnih agencij Kollander iz Clevelanda in ljubljanskega Kompassa, so ponudili tudi izredno ugodne pogoje. Le kdo bi se odrekel številnim ugodnostim in prijaznosti, s kakršno sprejemajo goste v Šmarjeških toplicah!

Med največjimi privlačnostmi, ka-

mor Šmarječani popeljejo svoje goste, naj omenimo različne folklorno-turistične prireditve, ki jih je tudi na Dolenjskem iz leta v leto več. Včasih je treba skočiti le do bližnjega Otočca, edinstvenega hotela na otočku sredi Krke, včasih pa že do bolj oddaljene Bele krajine. Za njihove goste nastopajo številni domači pevski zbori, godbe na pihala, folklorne skupine, v jeseni jih popeljejo na pravo kmečko trgatv v bližnje vinograde, kjer se spoznajo z domačimi ljudmi, običaji in seveda do sitega najedo grozdja.

Za samo zdravstveno oskrbo skrbi v zdravilišču 5 zdravnikov, 9 fizioterapevtov, 5 medicinskih sester, 4 maserji in 6 pomožnih delavcev.

»Prav neverjetno se mi zdi,« je zadovoljno pripovedoval direktor Petrovič, »da sem prejšnjo pomlad, ko sem obiskal nekatere ameriške potovalne agencije in tudi slovenske izseljenske organizacije, ugotovil, da so povsod vedeli za Šmarješke toplice. Saj vendarle še nismo imeli toliko ameriških gostov, očitno pa so prav tisti, ki so bili pri nas, raznesli dober glas skoraj po vsej Ameriki.«

Skupino naših izseljencev iz Minnesote, ZDA, ki se je v septembru dva tedna zadrževala v Šmarjeških toplicah, je vodil znani in prizadevni nekdanji društveni delavec *Frank Tekautz* iz Chisholma. Ko sem se z njim pogovarjal v hotelskem apartmaju, mi je navdušeno pripovedoval o svojih skupini, ki jo je skrbno vodil kljub svojim 80 letom.

»V moji skupini je tukaj v Šmarjeških toplicah 35 potnikov iz Minnesote, od Chisholma do Elyja. Vsi so že rojeni v Ameriki in vsi so že upokojenci. Lahko rečem, da so te toplice navdse! Vsi smo navdušeni nad čistočo, prijaznostjo ljudi, nad odlično postrežbo. Naši, v Ameriki rojeni rojaki prav radi prihajajo v domovino svojih staršev, saj so tukaj gostoljubno sprejeti, naša domovina pa premore toliko lepoto, da si komaj utegnemo vse ogledati. Prav gotovo bo še marsikaj ostalo za prihodnje obiske. Prepričan sem, da se bo večina teh, ki so zdaj v moji skupini, še vrnila v Slovenijo,« je pripovedoval Frank Tekautz, žena Urška pa mu je pritrjevala.

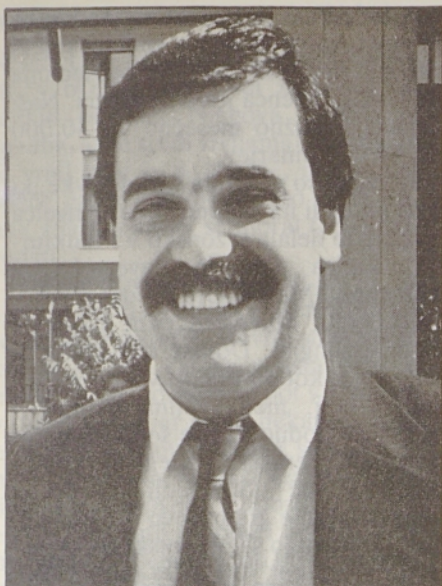
Glede zdravstvenih uslug je Frank Tekautz menil, da večina ni prišla ravno zaradi tega v Slovenijo, da pa so

Skupina zadovoljnih rojakov, ki so nam z navdušenjem pripovedovali o bivanju v Šmarjeških toplicah. Zadaj v sredini vodja skupine Frank Tekautz, ob njem na njegovi levi strani žena Urška.

Prvikrat na počitnicah v Jugoslaviji. Z leve proti desni: Bernardine Borovac, Mary Wilkens, Ralph Wilkens in John Borovac

Vladimir Petrovič, direktor zdravilišča Šmarješke toplice

Zdravilišče Šmarješke toplice pri Novem mestu leži sredi značilno zelene dolnjske pokrajine.

bili vendarle navdušeni tudi nad vsem, kar so jim nudili v zdravilišču. Še posebno radi so si gostje privoščili »zelelično kopel«, ki človeka osveži in mu da novih moči s pomočjo narave.

Ko sva se pozneje sprehodila še po zdraviliški sprejemni dvorani, sva srečala tudi nekatere druge člane njegove izletniške skupine, ki je preživljala zadnji dan bivanja v Šmarjeških toplih. Vsi so bili dobre volje, saj je njihov izlet mineval v prijetnem razpoloženju. Takole so izjavljali:

Albert in Jennie Samsa, Chisholm: »Vse je bilo lepo, prav nobene pritožbe nimamo.« Z njima je bila tudi nju-

na hči Eleanor Erbstoesser iz Kalifornije, ki je bila prvokrat v Sloveniji.

Frances Techar: »Vse je bilo zelo lepo, lepo so nas postregli, le na Bledu smo bili prekratek čas.«

Frances Žalec, Chisholm: »Rojena sem bila v Loškem potoku, mož pa je Belokranjec. Zelo lepo je bilo, zdaj smo bili tukaj tretjič.«

Catherine Millard, Hayward, Kalifornija: »Vse nam je bilo zelo všeč. Čudovite izlete smo imeli. Slovenija je vsa 'breath-taking'. Našla sem tudi svoje sorodnike, vsi ljudje so tako prijazni. Moja mama je Slovenka, oče je Dalmatinec.«

Bernardine Borovac, Hibbing: »To je bil naš prvi obisk Jugoslavije in zelo smo navdušeni nad vsem. Slovenija je zelo zelena dežela in vsi ljudje tukaj so zelo prijazni.«

»Kri ni voda, svoji se moramo družiti s svojimi!« rad pravi Frank Tekautz, ki ga vsakih nekaj let naravnost potegne nekaj med številne svojce v Sloveniji. In tega rekla se držijo tudi v zdravilišču Šmarješke toplice, kjer naše rojake iz tujine sprejemajo kot svoje sorodnike in se trudijo, da bi se prijetno počutili v pristnem dolnjskem okolju. In kot vidimo iz izjav njihovih gostov, se jim je to v resnici posrečilo.

IVAN CIMERMAN

Z avstralskimi Slovenci po Obsotelju

Družina Lapuhovih – Marija, Ivan in hči Lidija, je prišla na življenjski obisk v domovino, v rojstno vas Kunšperk ob Sotli, ki se razprostira pod razvalinami nekdanjega gradu Königsberg (kraljevi hrib) in šteje 36 številčk. Središče krajevne skupnosti je trg Bistrica ob Sotli, šteje pa enajst vasi. Reka Sotla teče v dolini in je meja med Hrvaško in Slovenijo, na drugi strani je Kumrovec, rojstni kraj maršala Tita. Na vinorodnem Bizeljskem smo, to je v pokrajini, ki sega od potoka Dramlje – pritoka Sotle, do prevala pod Svetimi gorami (624 m). Sedanje

Bizeljsko zajema še vasi Spodnje in Zgornjo Sušico, na vzhodu nizki Cerkevni breg s cerkvijo sv. Lovrenca, ki je bil prej priključen Bračni vasi.

V prekrasnem sončnem dopoldnevu se ustavimo pri županu Bistrice ob Sotli Jožetu Babiču in ob zlahtni kapljici prevzame vlogo razlagalca in vodnika: »Krajevno skupnost Bistrica ob Sotli sestavlja 11 vasi: Kunšperk, Bistrica ob Sotli, Zagaj, Trebča, Črešnjevca, Križan vrh, Delmanca, Srebrnik, Hrastje, Ples in Polje ob Bistrici, s 1660 prebivalci. Največ se jih preživlja s kmetijstvom, mnogi pa se vozijo tudi

po 60 km daleč v službo v Celje, Krško, Zagreb, Sevnico, Štore, Šmarje . . .« Otroci obiskujejo imenitno, 1978. leta zgrajeno osnovno šolo Marija Broz, ki je dobila ime po Titovi materi. Po čudovitem okusu vina 'modra frankinja' in dehtelih salamah ne dvomiš več, da je tod doma živinoreja in vinogradništvo.

Nedaleč od županovega doma so pravkar betonirali temelje novega zdravstvenega doma: »Zelo smo ponosni na to in zdaj bodo imeli naši krajani zdravstvene usluge doma. Moram vam povedati, da se naš kraj zad-

Z leve: Jože Babič, predsednik krajevne skupnosti Bistrica ob Sotli, Marija in Ivan Lapuh iz Avstralije

njih 20 let lepo razvija. Takoj po vojni je bilo sicer 2700 prebivalcev, kruha pa ni bilo. Zato so mnogi odšli v tujino, zdaj jih je na začasnem delu 74. V 1988. letu bomo imeli v Bistrici že dva prva razreda, saj število rojstev narašča in mladi ostajajo vse bolj doma.

Naši ljudje so uredili tudi spominski park Trebče. V okviru prosvetnega društva „Ilija Gregorič“ deluje tudi pevski zbor, ki ga vodi Franci Černelč. Ustanovil ga je drugi tenor Ljubljanskega okteta, Janez Drašler, s katerim je 1984. leta gostoval med našimi izseljenci po Avstraliji. Naše turistično društvo je dalo pobudo, da bi se za začetek tri kmetije začele ukvarjati s kmečkim turizmom, ki imajo za to naravne pogoje. « Res, pozneje obiščemo domačijo Franca Debelaka, ki je pravi biser v vasi, vzorno urejena, v zaledju pa imajo vinograde, znane daleč naokrog, pa tudi dovolj glav živine.

Štiri povratnice iz tujine ob delu doma

Zadoni slovenska pesem in harmonika in našim »Avstralcem« stopijo solze v oči.

Izredno lepa je okolica z romarsko potjo na Svete gore, ki so jih v tem poletju avtobusi in avtomobili z romarji bencinskega tipa preprosto okupirali. Tudi do zdravilišča Atomske toplice v Podčetrtku je le 20 minut, Rogaška Slatina je dlje, Virštajn in Bučka gora pa Vina gora se ponašajo s slikovitimi zidanicami sredi trt.

Od 1945 do 1985 je minilo 40 let in moram reči, da so ti kraji doživeli korenite spremembe. Koče so se spremenile v hiše, slama je izginila, dobili smo elektriko, vodovod, telefon, do skoraj vseh zaselkov vodijo asfaltne poti.

Seveda nam marsikaj bistvenega še manjka. Tako pogrešamo pošto in osrednjo telefonsko centralo,« dopolnjuje Jože Babič.

Marija in Ivan se ne moreta odtrgati od nove šole, ko sta onadva hodila v staro, še sanjala nista, da bi zrasla takšna.

TOVARNICA V STARI ŠOLI

V prostorih stare šole, kamor se napotimo, je našla zdaj svoje prostore delovna enota Gospodinjski aparati Gorenje. Jože Kunej, ki jo vodi, nam pove: »Zdaj dela tukaj 31 delavcev. Izdelujemo zagonske releje in termostate za hladilne skrinje. Uvajamo pa

nov izdelek – termostat za hladilnike in zmrzovalne skrinje s sodelovanjem danske firme DANFOSS, dosedanja italijanska licenca je že zastarela. Naši delavci zaslužijo mesečno od 30.000 do 40.000 dinarjev.

Iz tujine so se vrnile štiri delavke, ki smo jih ujeli na skupno sliko: Angelca Vračun je delala sezonsko v Frankfurtu, Katica Pinterič devet let v Münchnu, Marija Gregel deset let v Nürnbergu, Milena Zupanc pa deset let v Esslingnu. Domač kos kruha ni tako velik kot na tujem, v slast pa gre veliko bolj, med svojimi ljudmi in otroci, ki hodijo v naše šole. Ta obrat bo kmalu prerasel v večjega in zaposlil bodo še več ljudi, uvedli nove proizvode. Gorenje gradi novo proizvodno halo. Ustavimo se ob gotski cerkvi, ki je stara več kot 700 let in se ponaša z imenitnimi freskami, župnik Martin Panič pa nam razloži njeno zgodovino.

VAS KUNŠPERK SO NEMCI VSO IZSELILI

Usode vaščanov se nizajo v ogrlico, vas Kunšperk ima pestro zgodovino in je mnogo pretrpela. Ustavimo se ob majhni hišici, v kateri je na vikendu Ivan Geršak z ženo Rozalijo, hčerko Simonu in sinkom Robertom. Sedem let je delal v Königsbrunu pri Augsburgu, nato sta si zgradila novo hišo na Brezovici pri Ljubljani, in odselili so se.

Izseljenska je tudi usoda Ivana in Cecilije Babič, ki sta soseda Lapuhovih: »Leta 1942 so prihumeli v našo vas Nemci in nas nasilno odvlekli v lager v Württemberg, starce, otroke, žene, vse, od Krškega do Bistrice je šegal pas, kamor so naselili Kočevarje. Šele septembra 1945, štiri mesece po osvoboditvi, smo se vrnili v razbite in napol porušene domove. Kmete smo prosili za kruh in žitno seme, revni smo bili, da bog pomagaj!«

Na drugi strani ceste stoji prava lepota, dom Marije in Franca Laha. Široko in prijazno se odzoveta moji zvedavosti: »Deset let in tri mesece sem delal v Nemčij, 55 let sem imel, ko sem se ob bornem krojaškem zaslužku odločil za to. Kot brusilec sem delal v tovarni strojev in od začetnih 600 dosegel 1700 mark plače, Marija pa je napredovala od 980 do 1050 mark.

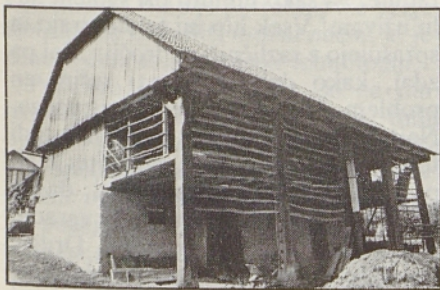
Priskrbela sva si varno starost, majhno pokojnino, dve kravici imava, 20 zajčkov, kokoši in čebele. »A ne, Francek, samo na svoje roke sva se lahko zanesla, in drug na drugega!« ga ljubeče pogleda. « Ej, tujina boli, tujina je težka. Oktet pride in odide, ti pa ostaneš. Naj bo naša zemlja še tako revna, srečna sva, da jo imava. Dom je dom!«

IVAN LAPUH O SEBI IN SVOJIH

Neometana hiša, ki jo je prepustil sestri v oskrbo, mu nudi zatočišče ob redkih obiskih. Njegova zgodba je zgodba, ki je sredi življenja. Morda bo se vrnil kdaj iz Avstralije, morda ne. Vleče ga, a »vremena niso čisto jasna«, marsičemu bi se moral tod odpovedati.

Takole pove: »Rodil sem se 27. 2. 1945 in hodil v Bistrici v osemletko ter se izučil za mizarja. Revno smo živeli, komaj je bilo kaj za v usta dati. Z mamo sva se odločila za pot v Morwell v Avstraliji, kjer je že nekaj let živel brat Jože, ki naju je vabil k sebi. Kakšna prostranstva, kako dolga pot in koliko samoodpovedi! Zaposlil sem se v elektrarni, nato pa odšel dalje v Melbourne, kjer sem dve leti delal v tovarni plastike. Stanoval sem v slovenskem Baragovem domu, upravljale so ga nune, moja mama pa je tam stregla. Hudo mi je zbolela in vrnila sva se v Morwell, kjer sem kupil hišo. Po dveh operacijah mi je umrla za zahrbtno boleznijo in znašel sem se čisto sam na svetu. Obšla me je groza in tesnoba. Vsa pričakovanja so se rušila, najraje bi šel nazaj. Komaj sem vse prebolel. Nazadnje sem sklenil: Družico, življenjsko sopotnico si poiščem! V domovini seveda. Leta 1974 sem odšel na dopust in s prijateljem Ivanom hodil na obiske po Ljubljani. Na enem takih obiskov, na Večni poti, se mi je pripetilo 'tisto'. Srečal sem jo, za najino večno pot. Kar gledala sva se, in začudena ugotovila, da sva bila v Bistrici ob Sotli sošolca. Milo nama je bilo, pozabila sva na ljudi okoli naju. Ej, kako težko sem jo prepričal, da se je odločila za daljno Avstralijo! Pa je le pripotovala, šest mesecev za menojo. Delal sem na tri izmene v elektrarni, nato pa sva prodala prejšnjo in si kupila boljšo hišo. 1975. leta pa se nama je rodila Lidija, da smo postali prava družina. Nato sem prevzel delo strojnika v tovarni.«

Marija ga dopolni: »Da, na Večni poti je bilo vse odločeno – v trenutku. Še kavo sem jima, obiskovalcema, pozabila skuhati, tako me je tale zmedel«, se posmeji. Ivan pa, malce pesniško: »Muhak je priletel na muholovko!«

Gospodarsko poslopje v vasi Ples ob Sotli

Lidija je zdaj stara 10 let, hodi v peti razred in na lanskem pikniku v Škofji Loki je recitirala široki množici očeto-vo pesem Dragocen spomin. Nastopa pa tudi po raznih klubih in krajih Avstralije, kjer žive Slovenci. Kadar recitira 'v eter' na radiu v Melbourneu za oddajo 3 EA, jo očka pelje 160 kilometrov daleč, na svoje stroške, da pove za poslušalce pesmico, voščilo ali besedilo.

Ivan Lapuh pa ima svojski dar, ki ga v prostem času neguje kot nekaj, kar mu je v veliko veselje – pesmi piše in na Slovensko izseljensko matico nam je prinesel svojo zbirko z naslovom CVET LJUBEZNI.

– Kaj nam torej izpovedujete v pesmih in kaj vam pomeni ta knjižica, ki ste jo izdali na svoje stroške? »Največ pesmi govori o ljubezni do slovenske besede, do domačije, klica po prebujanju samozavedanja, nacionalnega po-

nosa in zavesti, da Slovenci v tujini in domovini ne bi nikdar izumrli. Zato moramo, zlasti Slovenci, ki živimo v tujini, govoriti z otroki slovensko, jih pošiljati v šole s slovenskim dopolnilnim poukom, jih spodbujati k pripovedovanju in branju dobrih knjig. Dokler bo živela med ljudmi slovenska pesem, ni strahu za preživetje slovenske besede.«

– In kje objavljate svoje pesmi, članke? »V časopisu Novice slovenskega društva Planica v Melbourneu, v Vesniku, glasilu Slovencev v Avstraliji, in v Rodni grudi.

Letos smo skupaj drugič v Sloveniji, od 13. junija do 11. oktobra, srečali smo mnoge sorodnike, prijatelje in znance. Vedno znova me vleče k Sotli, med te čudovite vinske griče, k mojim ljudem.

Kot CVET LJUBEZNI pa nosim v srcu Slovenijo.

Ivan Lapuh (prvi z desne) z ženo Marijo, hčerko Lidijo in sestro z možem pred svojo domačijo v vasi Kunšperk

Ponos Bistrice: osnovna šola Marija Broz

Slovenska pamet v vesolju

Izjemna kariera Johna (Janeza) Reparja

Potomec slovenskih izseljencev, matere iz Šmarij na Dolenjskem in očeta z Iga pri Ljubljani, John (Janez) Repar, rojen 29. 11. 1922 v Barbetonu, Ohio, matematik in kemik, zaposlen v NASI, je izumil ETHYLENE PROPYLENE RUBBER, material, ki omogoča polet raket na Mars, Venero, Mercur. Človeštvo pred poletom na Jupiter in Neptun.

Redkokdaj se človeku pripeti, da sreča izjemno osebnost, ki je dala pečat znanosti in razvoju človeštva s svojim deležem, ki mu lahko reče »življenjsko delo«.

John Repar se je na poti iz Egipta, kjer je proučeval zakonitosti egiptovskih piramid in jih primerjal s civilizacijami Aztekov in Majev v Južni Ameriki in Mehiki – ustavil pri sorodnikih v Sloveniji. Ob obisku na Slovenski izseljenski matici nam je povedal svojo življenjsko zgodbo:

»Oče je prišel v Ameriko 1913, mati pa 1920. leta. Oče je delal kot monter pri elektrarni. Mati je bila gospodinja, med vojno pa je delala v ladjedelnici v Barbetonu, 50 km južno od Clevelanda. Obiskoval sem gimnazijo v Barbetonu in diplomiral na Ohio University iz kemije in matematike. Med drugo svetovno vojno sem služil v U.S Marine Corps in si ob koncu vojne pripel na ramena oznako pilota-majorja. Delal sem kot inštruktor z rekruti in jih pripravljaj za boje na Pacifiku, največ z Japonci. Naši fantje so izbojevali pomembne zmage na Okinawi, Filipinih, na Iwo Jimi. Vzletali so z letalonosilk in se borili kot mladi levi. Pridobil sem si dragocene izkušnje ob konstrukcijah letal, zlasti glede delovanja motorjev in materialov, iz katerih so bili cilindri.

ČAS PRIPRAV V KEMIJI

Po vojni sem delal kot inženir kemije v zasebnih industrijskih podjetjih in ves prosti čas posvečal preučevanju materialov s posebnimi kemičnimi in fizikalnimi lastnostmi. Nato sem se napotil v Kalifornijo, kjer se je začel najpomembnejše obdobje mojega znanstvenega delovanja. Z ekipo strokovnjakov smo začeli izdelovati eksperimentalne materiale za rakete, ki so vzletale v vesolje in to je bil veliki izziv za vsakega izmed nas. Materiale, kot je silikon in sintetič, smo preizkušali ne le na raketah, pač pa tudi na hidravlič-

nih stiskalnicah in akumulatorjih v zraku, vodi in na kopnem. Največ sem se posvečal problemu vzdržljivosti materialov pri raketnih gorivih – Rocket Fuel Compatibility. Osnovna naloga je bila: najti ustrezne materiale, ki bi vzdržali vse pritiske pri poletih na Mars, Venero, Mercur, letos (1986) pa na Jupiter in, kot predvidevamo, leta 1989, na Neptun. To je bilo moje, dejal bi, najplodovitejše obdobje raziskovanja, od 1969 do 1973.

ZAPOMNITE SI, OTROCI TA MATERIAL BO ZAVLADAL V NAŠEM SONČNEM SISTEMU!

Janez Repar se razvname kot vzradoščen otrok in oči mu zažarijo. Iz njega kipi stvariteljska sreča izumitelja, ustvarjalca, ki je ostal kljub velikemu uspehu skromen in neprisiljen.

»Tisoči poskusov in ur, prebitih v laboratorijih, so končno obrodili sad. Posrečilo se mi je odkriti material, ki je podoben nekdanjemu kavčuku, ki je bil na letalih v drugi svetovni vojni in je po svoji kemični sestavi »ETHYLENE – PROPYLENE RUBBER«. To je bil velik dan zame in za NASO, kjer delam. Leta 1974 sem dobil nagrado, novinarji in časopisje in televizija so mi peli slavo, meni pa je bilo pri srcu lepo, prav tako moji družini. Moj svak, dr. Robert Kline mi je ob podelitvi Nasine nagrade dejal: »Vem, kaj boš naredil s to nagrado! Kupil si boš kranjsko klobaso.«

»Certificate of Recognition«, ki mi ga je izročila NATIONAL AERONAUTICS AND SPACE ADMINISTRATION (NASA) za projekt: »Ruber Compositions Compatible with Hydrazine«.

Moji otroci z vso zavzetostjo spremljajo moje delo. Ko je bila 1970 pripravljena, v okviru PIONIR PROGRAM, raketa za vzlet na Jupiter, sem poklical Johna, Rebeco, Joa in ženo Rozi, da so otroci pustili svoje prstne odtise na materialu, ki sem ga izumil, predno so ga poslali v vesolje. Stali smo tam in počutil sem se kot prerok, ko sem jim dejal: »Zapomnite si, otroci, ta material bo zavladal v našem sončnem sistemu v naslednjih stoletjih in želim, da so sledovi mojih otrok, moje dobe na njem!«

Prav ta dan, ko sva se pogovarjala, konec, septembra 1985, je pristalo na Marsu vozilo, v katerega je Janez Repar vgradil svoje življenjsko delo, in tisti del, ki je pripeljal na Mars celotno raketo, je ostal na Marsu – kot spomenik, Janezov spominek neznanim bitjem v vesolju. Tako je torej prodrl potomec ameriških Slovencev celo na sam – Mars!

NA JUPITER ŽE V JANUARJU 1986

Delati v elitnem teamu strokovnjakov z vsega sveta je za Janeza Reparja poseben užitek. V specializiranem Nasinem inštitutu za tehnologijo, ki je najvažnejši Nasin oddelek za polete v vesolje, delajo z ramo ob rami Poljaki, Rusi, Slovenci, Madžari, nato Kitajci, Grki, Španci, Tajvanci, Iračani, Iranci, največ je pač Evropejcev. In ves ta bleščeči možganski trust, v katerem je zbran cvet najboljših mož na področju vesoljskih poletov in tehnike, vodi »naše gore list«, ki so mu zaupali celoten team. V teh letih si je namreč pridobil toliko izkušenj, da je pri tem delu praktično nepogrešljiv. Pri tem se raduje: »Vsako minuto pri svojem delu uživam! Vsak hip mi telefonirajo in sprašujejo z različnih področij: »Kaj pa zdaj, kako dalje?« Komaj rešim en problem, že se zakopljem v drugega. Najtežji so mehanični problemi, tudi termični ne zaostajajo, poglejte: Najprej hočemo zanesljivo vedeti, da ne bo noben material, ki smo ga vgradili v raketo, škodoval posadki. Drugič moramo vedeti, kako se »bo obnašal« pri poletu v vesolju, kako bo nanj

vplivalo sonce, kolikšne temperature bo sposoben prenesti brez poškodb, kako bo z vakuumom, kako z elektrostatiko, kako se bo segreval, kdaj se bo »utrudil«, kot pravimo – kdaj bo odpovedal. Zgodi se lahko, da se steklo na teleskopu, ki snema vsa dogajanja, zameglí. Zato moramo vgraditi takšne materiale, da se ne bo, takšne torej, ki se bodo skladali z lastnostmi vse ostale opreme, ki je nameščena v raketi in jo posadka uporablja ali je z njo obdana.

preizkusili letos, 1986, v avgustu. Doslej je najboljši, kar jih je kdajkoli ustvaril človek, 10-krat boljši od najboljšega teleskopa na zemlji.«

Janez (John) Repar tekoče govori slovensko, celo z naglasom, njegovih domačih z Iga, ki jih je tudi obiskal; dolensko narečje se sliši, z ameriškimi vokali vmes.

»Slovenija je zbir najlepših krajev, ki sem jih na mojih številnih potovanjih videl po svetu. Malce me spominja na Ohio. Vaš promet pa me spomi-

kušanju svojih moči in spretnosti in prav tako moči letala, ki mu je kot brat. Vražji deček, ki ga mika vesolje. In pravi: »S seboj ne jemljem potnikov!« Kdo bi si upal?

TA SLA PO ODKRITJIH

Prav po šolsko ga vprašam: »Kaj mislite, da žene človeško raso v vsa ta raziskovanja in osvajanja vesolja?« – »Želja, da bi svet razumeli in ga obvladovali, preučili zakonitosti vesolja, mu

National Aeronautics and Space Administration

presents this

Certificate of Recognition

to

John Repar

For the creative development of technology, which was the subject of a NASA Tech Brief publication entitled..

RUBBER COMPOSITIONS COMPATIBLE WITH HYDRAZINE

Date October 24, 1974

Frederick J. Lees
Chairman, Inventions and Contributions Board

Izključiti moramo nadalje vsako možnost, da bi preskočila kakršnakoli iskra in bi nastal med silno kompliciranimi električnimi ali baterijskimi vezji kratek stik. Zato je potrebno vse vezje izolirati na najboljši možni način, ki je znan v današnji vesoljski tehnologiji.

Posebno področje dela, ki se mu trenutno posveča naša ekipa, je tudi delo pri projektu SPACE TELESCOPE. Specialni teleskop bomo vgradili v shuttle in ga izstrelili v orbito, da nam bo pošiljal na Zemljo vse mogoče informacije. Lahko ga bomo prikrmili nazaj in ga popravili, če se nam bo pokvaril. Ta teleskop bomo verjetno

nja na neorganizirano norišnico, tak je kot v Kaliforniji!«

VRATOLOMEN HOBBY

Ker ga radioamaterstvo, ki se mu posveča v prostem času, ne more zadovoljiti, si je izbral nekaj neverjetno drznega: akrobatska letala. Vsako nedeljo se odpelje na letališče, kjer ga čaka kakšen biser letalske tehnike, z najboljšimi sposobnostmi za akrobatiko v zraku, takšno, kakršno zganjajo cirkusanti, akrobati v zraku, za velik denar. Janez Repar počne vragolije v zraku za svojo zabavo. Uživa v preiz-

iztrgali njegove skrivnosti, dognali, kako je nastalo, zakaj je TU. Zlasti pa me zanima, ZAKAJ DOSLEJ NISMO IMELI STIKA Z DRUGIMI BITJI, z drugih ozvezdij,« zamišljeno konča pogovor.

Čaka ga letalo do Londona, nekje na Irskem bo preučeval keltske izvore kulture. Nemiren, raziskujoč duh, ki ne pozna »počitnic« v vsakdanjem pomenu besede, saj se nekje podzavestno zaveda svojega velikega poslanstva, ki ga opravlja tudi za prihajajoče rodove.

Delavci SGP Primorja iz *Ajdovščine* so obnovili Tovarniško cesto v Ajdovščini od Goriške ceste do tovarne IKA. Že peto leto pa odkopavajo vrhne sloje zemlje na dnevnik kopih premoga v Jugoslaviji. Leta 1981 so začeli v Makedoniji, potem so odšli v Bosno. V preteklih letih so izkopali že 8,5 milijona kubičnih metrov materiala, letos pa ga bodo več kot 3 milijone.

V *Benici* v Prekmurju nameravajo odpreti rudnik premoga. Zato rabijo strokovne kadre. S predstavniki »Reka« iz Titovega Velenja so poklicni usmerjevalci učencev obiskali vse šole v Prekmurju in učencem sedmih in osmih razredov predstavili poklic rudarja. Zanimanje za rudarski poklic je majhno, možnost za zaposlitev bo imelo 700 občanov. Bodo spet vabili delavce od drugod?

Na območju *Bučne vasi, Otočca* in *Mirne* so začeli jeseni na 1402 hektarjih sekati grmovje, odstranjevati kamenje in pripravljati zemljo na strojna agromelioracijska dela. Ustanovili so melioracijsko skupnost in odbor. Z deli so začeli v *Gorenjih in Dolenjih Kamencah* pri *Velikem Kalu* pri *Mirni peči*.

V času mednarodne zlatarske razstave, ki je lansko poletje v *Celju*, so se jugoslovanski proizvajalci in predelovalci plemenitih kovin dogovorili, da ne sme iz Jugoslavije niti kilogram nepredelane kovine. Združili so se v grupacijo, ki je sklenila med razstavo pogodbe v vrednosti 10 milijonov dolarjev, od tega Zlatarne Celje za 7 milijonov, največ s predstavniki ZDA, ZRN in Francije.

V letu 1985 so v občini *Grosuplje*

podelili nagrade ob 34-letnici tragične smrti (4. septembra 1951) pisatelja Louisa Adamiča na njegovi farmi v Milfordu, New Jersey. Nagrade so prejeli: Lesnina, Tozd Splošno mizarstvo Grosuplje, Glasilo SZDL »Naša skupnost« in Janez Štibernik iz Pec 1, v Grosupljem, znani družbeni delavec in aktivist.

V *Hočah* pri Mariboru gradi osem obrtnikov tovarno lesnoobdelovalnih strojev. Pobudo zanjo je dal Pavel Ledinek, ki že dvajset let izdeluje tovrstne stroje in jih je najti v 60 tovarnah v Jugoslaviji, Sovjetski zvezi, Avstriji, ZR Nemčiji in na Kitajskem. Tri dvorane bodo imele 4000 m² površine, predračunska vrednost zanje znaša okoli 380 milijonov dinarjev. Poleg obrtnikov so svoja sredstva prispevali še Slovenijales in Lesnina, ki prodajata Ledenikove stroje in združeni lesarji, Mariborska kreditna banka pa bo dala, kar še manjka. Dipl. ing. Pavel Ledinek zatrjuje, da želi pritegniti k delu in ustvarjanju novih tipov strojev predvsem mlade, nadarjene ljudi. V novi tovarni bodo proizvodnjo strojev z oznako »LP« povečali za več kot 100 odstotkov.

Gospodarstvo na *Koroškem* je lani doseglo ugodne rezultate. Samo v devetih mesecih se je povečal obseg proizvodnje za osem odstotkov, konvertibilni izvoz je porastel za deset odstotkov, vendar so se zaloge v primerjavi z letom 1984 povečale za polovico, predvsem v slovenjegraški Lesni. Najuspešnejši so bili: Železarna Ravne, Tovarna usnja in Tovarna meril iz Slovenj Gradca ter Gorenje z Mute.

V tovarni papirja Djuro Salaj v *Krškem* je proznoval v novembru 2.300 članski kolektiv 30 letnico, odkar so izdelali prve tone časopisnega papirja v Jugoslaviji. V tem času so proizvedli 2,2 milijona ton roto papirja ter še vedno pokrivajo 80 odstotkov domačih potreb.

V *Krški vasi* na Dolenjskem so zgradili tovarno kmetijske mehanizacije. Sprejela bo lahko 200 delavcev, vanjo pa se bo preselil predvsem 45-članski kolektiv temeljne organizacije združenega dela Slovenija ceste (SCT). Tako se bo razvijala tudi delovna organizacija Kmetijska mehanizacija iz Brežic, kjer sestavljajo kmetijske stroje iz polizdelkov temeljnih organizacij SCT v Črnomlju, Metliki, Ljubljani, Murski Soboti in Brežicah.

V *Krmelju* na Dolenjskem so ob šoli zazidali novo telovadnico. Občani so mnogo denarja zanjo prispevali sami, s samoprispevkom, samoupravne interesne skupnosti pa so prav tako prispevale denar, ki so ga dobile od občanov s povečanjem prispevne stopnje. Šolniki in učenci pa so udarniško lepo uredili okolico.

Ljubljanska banka s sedežem v *Ljubljani* je največja jugoslovanska hranilnica. V njej varčuje okoli tri milijone vseh Jugoslovancev, katerih zupanje si je pridobila; skupaj imajo osem milijonov hranilnih vlog. Ta zbrana sredstva dosegajo 642 milijard dinarjev in predstavljajo 22 odstotkov vseh sredstev, ki jih imajo občani na računih v vseh jugoslovanskih bankah.

V *Lovrencu* na Dravskem polju so odprli konec oktobra novo šolo za 76 otrok. Sredstva so dobili iz občinskega samoprispevka, občani so prispevali 5,1 milijona dinarjev, ta štirirazredna šola pa je stala 56 milijonov din in ima 500 kvadratnih metrov površine.

V *Mačkovcih* so odprli novo šolo z vrtcem, ki so jo zgradili v letu dni. Skupna vrednost objekta znaša okoli 70 milijonov dinarjev. S tem so v soboški občini spet uresničili eno izmed nalog občinskega referendumskega programa.

Na 20. Borštnikovem srečanju najboljših dosežkov slovenskih gledališč, ki je bilo konec oktobra v *Mariboru*, je prejela nagrado z diplomom za predstavo v celoti predstava Draga Jančarja »Veliki briljantni valček« v režiji Zvoneta Šedlbauerja v uprizoritvi Drame SNG Ljubljana. Na 122 prireditvah je bilo 29.000 obiskovalcev. Na tej prireditvi je nastopilo tudi kulturno prosvetno društvo Zarja iz Železne Kaple z Leskovčevo igro »Dva bregova«.

Na šestih višjih in visokih šolah univerze v *Mariboru* študirajo letos 9104

Zali log v Selški dolini pri Železnikih (foto: Janez Zrnc)

študenti, od tega 4871 rednih, 4219 ob delu in 14 iz dela. Žensk je 4497, moških pa 4607. Po številu vpisanih si sledijo: Visoka ekonomska komercialna šola 3183, Tehniška fakulteta 2574, Pedagoška akademija 1145, Višja pravna šola 544, Višja agronomska šola 192, na Visoko šolo za organizacijo dela v Kranju pa je vpisanih 1466 študentov.

Na delovni slikarski prireditvi, 7. Labodovem esktemporu v *Novem mestu*, je lani sodelovalo 51 slikarjev iz vse Slovenije, dela 41 izmed njih pa je strokovna komisija upoštevala za nagrade, ki so jih dobili: Jože Marinč, Marin Berovič in Marjan Maznik, vsi Dolenjci. Posebno nagrado za najboljšo risbo je dobil Jože Kuper iz Novega mesta.

V krajevni skupnosti *Pristava*, ki so di v občino Šmarje pri Jelšah, so uredili avtobusno postajališče v *Sodni vasi*, dogradili krajevno mrliško vežico, asfaltirali so tri ceste v *Nesbiše*, proti *Vidovici* in cesto od *Svete Eme* do *Vidovice*. Uredili so gostišče z obratom za družbeno prehrano. Obnavljajo sedem stanovanj, prizadetih ob potresu. Obrat Tekstilne tovarne Prebold v Pristavi jim je v veliko pomoč, saj jim daje solidarnostna sredstva za razvoj.

V hotelu *Grad Podvin* je bil konec septembra lani mednarodni konges o lovu z lokom in puščico. Udeležili so se ga prestavniki Avstrije, Italije, ZDA in Jugoslavije. Za ta šport, ki je v nekaterih deželah že zelo razvit, se vse bolj zavzemamo pri nas, saj so lovci z lokom zaželeni gostje, naredijo pa najmanj škode med divjadjo.

Za obdobje 1986–1990 planirajo v krajevnih skupnostih *Ptuj*, da bi dosedanji samoprispevek podaljšali za naslednjih pet let. Na osnovi cen iz leta 1985 bi v 11 krajevnih skupnostih tako zbrali 353.000.000 dinarjev. Krajan različnih krajevnih skupnosti bi plačevali po 1, 1,5 in 2 odstotka od plače. Ob sedanji draginji in plačah je ta izdatek od 'čiste plače' velik. Ob glasovanju zanj bodo občani preverili, kaj je bilo zgrajeno za dosedanje samoprispevke.

Sredi oktobra je bilo v Umagu svetovno prvenstvo gojiteljev lovskih psov z naslovom CUP SANT HUBERT. Udeležilo se ga je 130 gojiteljev lovskih psov – angleških in kontinentalnih ptičarjev iz 13 držav. Pokal Sant Hubert 1985 je prejela psička Ajša Grajska, last Rudija Rakuše s *Ptuj* in tako postala svetovna prvakinja. Prvo mesto v ekipnem tekmovanju je osvojila Jugoslavija.

Živinoreja in predelovanje krme v *Ribniški dolini* usiha. V letu 1974 so imeli 28 usmerjenih kmetij, v letu 1982 pa 14. Na teh 14 kmetijah so pridelali na hektarju travnikov 3521 kilogramov mleka in 318 kg mesa, leta 1982 pa le še 2729 kg mleka in 300 kg mesa, povprečno za 25 odstotkov manj. vzrok je nizka cena kmetijskih izdelkov, opuščanje reje, preusmerjanje v donosnejše vire dohodka, v gozd in izdelovanje suhe robe.

Gradbeno podjetje *Gradis*, ki praznuje 40-letnico, je od leta 1945 zgradilo 70 odstotkov energetskih objektov v *Sloveniji*. Od Hidroelektrarne Dravograd dalje so zgradili 12 hidroelektrarn z 29 turbinami, vse štiri faze termoelektrarn Šoštanj, Brestanica in Ljubljana, sodelovali pa pri gradnji TE Trbovlje in HE Plomin. Sedaj pa grade HE Mavčiče na Savi z Močjo 38 MW.

Od leta 1980 do 1985 se je odstotek zaposlenih žensk v *Sloveniji* povečal od 44,2 na 45,3. S tem se uvrščamo po številu žensk na prvo mesto v Jugoslaviji in med prve na svetu. Vendar je le malo žensk, ki delujejo v politiki, javnem življenju, pri raznih organih in organizacijah, ki odločajo.

Združenje pihalnih orkestror *Slovenije* je za festival glasbe pod geslom »2000 glasbenikov za mir«, ki je bil v Luksemburgu od 16. do 21. oktobra, izbralo rudarsko godbo iz Titovega Velenja. Na koncertu, ki ga je obiskalo mnogo naših izseljencev, so poželi buren aplavz. Mestece Dudelingen, ki

je bilo gostitelj, jih je prijazno pogostilo.

V *Slovenj Gradcu* je bila ob 40 – obletnici Organizacije združenih narodov v oktobru osrednja slovenska proslava, ki je potekala pod pokroviteljstvom generalnega sekretarja OZN Pereza De Cuellarja. Slavnostni govornik je bil predsednik predsedstva SRS France Popit. Mesto je v slavnostnem razpoloženju priredilo vrsto manifestacij, razstav, nastopov in se izkazalo kot dober organizator.

V krajevni skupnosti *Stročja vas*, ki sestoji iz naselij *Stročja vas*, *Pristava*, *Preslika*, *Rinčetova* in *Nunska graba*, so asfaltirali cesto v Nunsko grabo. Pripravljajo se za gradnjo trgovine, do konca leta 1986 pa nameravajo dobiti telefon. Občani bodo delali prostovoljno in prispevali vsak še po 120.000 dinarjev. Temeljito morajo obnoviti tudi šolo, zgrajeno leta 1952.

V *Železarni Štore* so začeli v septembru lani z rekonstrukcijo grobe proge v Valjarni I. Z opremo vred in novimi deli bo stala okoli 100 milijonov dinarjev. Štorski železarji so skupaj z inštruktorji italijanske firme OCN iz Vidma montirali zahtevno opremo.

Gorenje iz *Velenja* je proizvedlo nov tip pralnega stroja, ki se razlikuje od dosedanjega. Perilo v ta novi stroj ne vlagamo več skozi prednja vrata na stroju, ampak na vrhu, neposredno v boben. Stroj je manjši in ožji. Za vse vrste pranja je na razpolago 20 programov. Prve serije proizvajajo za tujino.

Podgrad pri Ilirski Bistrici (foto: Janez Zrnc)

Letališče na Lošinju

Na otoku Lošinju v Jadranskem morju so zgradili novo letališče. Na njem lahko pristajajo letala s 50 sedeži, kakršno je kanadsko tipa Dash 7, ki ga uporablja slovenska letalska družba Inex-Adria za promet v Evropi. Steza na lošinjskem letališču je dolga 900 m, široka pa 23 m. To letališče lahko primerjamo s slovenskim v Sečovljah pri Portorožu. Poleg letališč na otokih Visu in Krku je to tretje jugoslovansko letališče na otokih.

Zgrajena bohinjska cesta

Cestno podjetje iz Kranja je konec lanskega leta dokončalo dela na bohinjski cesti, ki vodi od Bohinjske Bele do Soteske v dolžini štirih kilometrov in pol. Za gradnjo so zbrali 200 milijonov dinarjev v občini, največ s pomočjo delovnih organizacij iz Bohinja. Največ sta dala LIP in Gozdno gospodarstvo, ostalo polovico je prispevala Cestna skupnost Slovenije. S to cesto so se izognili cestnemu zamašku, zaradi katerega so morali osem let pretovarjati tovore, previsoki turistični avtobusi pa niso mogli peljati do jezera.

Poleg te vlečnice so povlekli še novo, imenovano »Orel«, ki je soseda že delujoče, 1230 metrov dolge vlečnice »Ruška«, in bo imela zmogljivost 1000 smučarjev na uro.

Smučišče pod »Partizanko« bo široko 40 metrov.

60 apartmajev v Kranjski gori

V središču Kranjske gore je zgradila HTD Gorenjka 60 apartmajev »Razori« v središču Kranjske gore. V njih bo prostora za okoli 300 ležišč. Apartmaji bodo povezani s hotelom Larix v sistem ogrevanja. Gradnja je veljala več kot 350 milijonov dinarjev. Te apartmaje so zgradili kljub številnim hotelom, ki so že zgrajeni v Kranjski gori, ne odgovarjajo pa zahtevam gostov. Tudi turistično in gostinsko podjetje Kompas namerava zgraditi podobne apartmaje na sedanjih igriščih za tenis.

V Laškem zgrajen hotel

Konec oktobra so v Laškem odprli nov hotel »Hum«. Zgrajen je v treh etažah s skupno površino 1684 kva-

tektonsko eden najlepših tovrstnih dosežkov v Sloveniji.

Planinska postojanka na Bukovici

Planinci iz Žalca so zgradili do zime prvi del planinske postojanke na Bukovici. Dela so se lotili največ sami, s prostovoljnimi akcijami in lepo napredujejo. Dokončali so že kletne prostore. Pri urejanju ceste, ki pelje do postojanke iz Migojnic, pa so jim pomagali mladinci.

Črešnjice oživljajo

Rekreacijski turistični center Unior iz Zreč je obnovil več kot 200 let staro zidanico v prijetnem domačem slogu v Črešnjicah, nad Frankolovim pri Celju. S Črešnjic je čudovit razgled do Celja in Savinjskih Alp, prek bogatih vinogradov. Do zidanice, ki stoji na višini 800 metrov, vodi dobra cesta. V prenovljeni zidanici so gostom na voljo tri restavracije s 30 sedeži, kmečka in prehodna soba in velika terasa, kjer si gostje lahko pečejo jedi na žaru ob piknikih. V kleti, ki je imenitno urejena, imajo izbrane vrste starih vin v vinoteki, užitek pa jih je pokušati naravnost iz sodov. Kraj je zelo primeren za srečanje izseljencev in sorodnikov, za večje družbe.

Prijetna nova Koča na Gozdu

Planinsko društvo Kranjska gora je temeljito obnovilo Kočo na Gozdu, da je zdaj kot nova. Sredstva je prispevala vrsta darovalcev, od RTV Ljubljana, Železarne, Petrola, zavarovalne skupnosti Triglav in drugih ter kmetov, ki so dali svoj les. Nešteto ur je bilo tudi prostovoljnega dela. Koča, ki stoji na poti na Vršič, bo prijetno zatočišče in izletniška točka za planince, ki se napotijo k izviru Soče, v Trento. Kočo bo upravljala turistična organizacija Kompas, ki ima v Kranjski gori vrsto turističnih objektov in skrbi za vse vrste turističnih dejavnosti.

Nov hotel v Laškem ob Savinji bo okrepil turistične zmogljivosti tudi za

goste in paciente, ki se zdravijo v laškem zdravilišču.

Novo na zimskem Pohorju

Nova dvojna vlečnica, ki povezuje vzhodni in zahodni del Pohorja nad Mariborom, omogoča smučarjem neomejeno manevriranje in velike zimske užitke. Dvojna vlečnica, ki se imenuje »Partizanka«, je dolga 650 metrov, z višinsko razliko 110 metrov in zmogljivostjo 2000 smučarjev na uro.

dratnih metrov. Ima 22 dvoposteljnih sob s francoskimi ležišči ter dva apartmaja, skupno 52 ležišč v zgornji etaži.

V pritličju je restavracija s 164 sedeži, aperitiv bar s 56 sedeži, pivnica s pizzerijo s 60 sedeži in vrt s 100 sedeži. Do hotela vodi urejena cesta, ob njem je parkirišče.

Laško, ki slovi daleč po svetu zaradi svojega kvalitetnega piva, si je tako pridobilo turistični objekt, ki je arhi-

PETER SKOBERNE

Klevevške toplice

Zimski čas je kot nalašč za postopanje po laže dostopnih jamah, v tem letnem času pa so prav tako zanimivi obiski naravno ohranjenih toplic. V Sloveniji je veliko izvirov, katerih temperatura vode le za nekaj stopinj presega povprečno letno temperaturo kraja. Hipotermalne izvire, kot jih s tujko imenujemo, opazimo najlaže pozimi, saj sneg okoli izvira mnogo hitreje skopni.

V pestri Sloveniji pa sta oba zanimiva pojava – jama in hipotermalni izvir skupaj v Spodnji Klevevški jami v dolini Radulje. Iz Novega mesta se napotimo mimo Šmarjeških Toplic preko Šmarjete v zgornji del doline Radulje. Ubiramo leve odcepe do zaselka Slape, kjer se nam ob cerkvi Karmelske Matere Božje na vrhu vzpetine odpre pogled na ravnino, po kateri se v okljukih zviija Radulja. Med razgledovanjem vzbudi pozornost skalni pomol z razvalinami gradu, za njimi pa so poslopja kmetijske zadruge.

Ob Radulji se usmerimo v zatrepni dolini podobno zožitev, ki pa se nadaljuje v okoli 100 metrov dolgo sotesko. V pas trdih triadnih apnencev se je Radulja globoko zarežala, strmec pa premaguje v številnih slikovitih slapčih, ki pa so v hudem mrazu vklejnjeni v led. Šele ko mraz popusti, postane v soteski prav glasno. Šumenje brzic in slapičev rečice je dalo ime zaselku Slap in tudi gradu Klevevž (Klingenfels – »zveneča skala«). V trinajstem stoletju so ga zgradili freisinški škofje, omenjal ga je Valvasor, po drugi svetovni vojni pa je bil popolnoma porušen.

Med končnim delom soteske in nekdanjim mlinom je ob desnem bregu Radulje krajši pritok, katerega začetek je zajet v betonskem bazenčku. To je že eden izmed klevevških hipotermalnih izvirov s temperaturo od 21–25 °C. Nas pa seveda najbolj zanima izvir v jami. V spodnjem delu soteske prečkamo Raduljo, se prevalimo čez gruščnat podor pod steno in že zagledamo okoli 3 × 3 m velik vhod v jamo, iz katere teče potoček. Šele v hudem mrazu se nam bo zdel nekoliko mlačen, saj je temperatura vode okoli 16 °C. Termalne vode se namreč mešajo z okolnimi pritoki in seveda ohladijo. Do izvirov v jami je pot nekoliko bolj zapletena, saj je potrebno zabresti v vodo. Proti toku prodiramo skozi lep in razmeroma raven vodni rov kakšnih trideset metrov, potem pa nam krajša,

toda meter globoka kotanja otežkoči nadaljevanje. Za to oviro, ki jo premagamo s čolnom, trdovratni jo bodo preprosto prebredli, se prebijemo skozi meandrasto razpoko do končnega dela s toplim izvirnim jezercem. Temperaturno razliko (temperatura vode je okoli 22 °C) v končnem delu mnogo bolj občutimo.

Na sliki je pogled iz notranjosti jame proti izhodu. Lažji topli zrak zapušča jamo pod stropom, na njegovo mesto pa vdira iz zunanosti hladen zrak, ki

je zamrznil padajoče vodne kapljice v čudovite ledene stalagmite. Kako so nastale prstanaste odebelitve? Ko je čez dan na sveče posijalo sonce, jih je delno stalilo, potem pa, ko je sonce izginilo, je kapnik v mrazu spet lahko hitreje zrastel. Prav lahko je ugotoviti, koliko dni pred našim obiskom je bilo sončnih in hkrati mrzlih!

Okoli deset metrov nad Spodnjo Klevevško jamo je vhod v Zgornjo Klevevško jamo. Do nje vodi steza. Po značilni obliki spoznamo, da je jama nekdanji vodni rov, tla pa so zapolnjena z usedlinami. Približno polovico 190 metrov dolge jame je dostopne brez težav, pozimi pa bomo v njej našli veliko živali.

1

2

FOTO:
JANEZ ZRNEC

1
Jezersko

2
Bloški smučarski tek

3
Šentjošt nad Horjulom

4
Smučarski center Livek
nad Kobaridom

5
Golo nad Igom

RODNA GRUDA

Slovenija
Jugoslavija

english section

Letters to the Editor

The Lojze Slak Ensemble in Aurora, MN

On Friday evening, August 9, 1985, the Lojzeta Slaka Ansambel from Slovenija entertained over 1,000 people at the Memorial Gymnasium in Aurora, Minnesota. After the concert 500 people enjoyed dancing to their music at the Aurora Union Hall. The Ansambel drew a sell out crowd from Minnesota, Canada and the surrounding states.

The American Yugoslav Club of Aurora sponsored the concert and the dance, and the Ansambel were houseguests of the following people: John and Mary Nosan, Ed and Ann Modetz, Stan and Josephine Trost, and Joe, Frank and John Kermouner. The Ansambel members, along with their hosts, attended a lun-

cheon on Thursday at the John Nosan residence. On Thursday evening, a sell-out crowd attended a reception and dinner held to honor the Ansambel, hosted by the Aurora Yugoslav Club. The Holy Rosary Church Slovenian Women's Choir entertained and the Ansambel soon joined the choir and the crowd in singing many of the old familiar Slovenian songs. On Friday afternoon, the Ansambel enjoyed a picnic, American style, at the Dorothy Jamnick residence.

The Aurora Yugoslav Club worked for 3 years to bring the Slak Ansambel to Aurora and they were welcomed royally. They were taken on a tour of the Eric Mining Co.,

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija,
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editor: Jože Prešeren

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M.A.

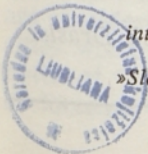
RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.—U.S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account No.
50100-620-010-32002-2818/5 at

Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

Happy reunion in Aurora. In the picture, from the left: Ed Modetz, Lojze Slak, Ann Modetz and Andrej Bergant.

In the front row: Janez Kalan, Franc Sever and Mary Nosan, in the back row: John Nosan and father Gaber.

given souvenirs to take home including Aurora T-shirts, woodburned nameplates made by Ed Modetz, and State Bank of Aurora momentoes, not to mention the hospitality exhibited by their host families, the residents of Aurora and the surrounding communities.

We were happy that so many of our older citizens were also able to attend and enjoy the concert since all of the songs and stores were

done in their native Slovenian language. Many wished they could see it again... and they will. One of our members videotaped the concert and the dance... and it is beautiful.

Ann Orazem

*Aurora Yugoslav Club
Aurora, Minnesota 55705
USA*

Colorado Fuel and Iron Corporation President, Frank J. Yaklich, Jr.

Individual success stories generally make for interesting reading, especially when the person involved is of Slovene background. In this instant, I have in mind the exemplary business career of Frank J. Yaklich, Jr., in the Colorado Fuel & Iron Steel Corporation, of Pueblo, Colorado.

Mr. Yaklich has held numerous positions of high responsibility at CF & I, the most important of which he now fills as President of the Corporation.

Although CF & I is undergoing recessionary times endemic to all U. S. steel corporations at the present time, CF & I Steel has been the

mainstay of jobs for Slovenes living in the Pueblo area, dating back to the early 1900's.

A biographical sketch shows Frank J. Yaklich, Jr., was born in Pueblo, Colorado, on February 20, 1936. He holds B. S. Degrees in Mechanical Engineering from the University of Colorado and Business Administration from the University of Southern Colorado. Mr. Yaklich recently completed the Advanced Management Program at Harvard University Graduate School of Business Administration.

Mr. Yaklich joined CF & I Steel in 1962 as an Industrial Engineer at the Pueblo Plant. He later worked

in the 25-Inch Mill, the Seamless Tube Mill, the Engineering Department and the Roll Shop.

In 1974 he was named General Superintendent-Rolling and Finishing, in 1976 he was named Works Manager, and in 1979 he was elected Vice President-Operations. In August 1980 he was elected a Director of the Corporation and in September 1980 he was elected President of CF & I.

Mr. Yaklich is a registered professional engineer in Colorado. He is on the Board of Directors of the Intrust Bank of Pueblo, the Colorado Public Expenditure Council, the American Iron and Steel Institute, the Pueblo County Easter Seal Society for Crippled Children and Adults, and is on the Board of Trustees for the University of Southern Colorado Foundation. He also belongs to the Rotary Club of Pueblo, the Pueblo Chamber of Commerce and the Association of Iron and Steel Engineers.

Mr. Yaklich and his wife Connie have two daughters, Erin and Gina, and reside in Pueblo.

Frank Yaklich, Jr., President of the CF & I Steel Corporation

Congratulations are extended to an outstanding leader in the modern business world.

RODNA GRUDA is eagerly anticipated monthly in our home in Denver. We hope it will continue spotlighting the lives, endeavors and achievements of Slovenes throughout the world for many years to come.

Joseph Drasler

Ljubljana 2000

Ljubljana is not just the capital city of the Republic of Slovenia, but also the capital city of all Slovenes, wherever they may be living. Ljubljana is also the capital city of all those who have arrived there from all other parts of the world, either on a permanent or on a temporary basis. All Slovenes are proud of Ljubljana, as well as the numerous members of other nations and nationalities in Yugoslavia. One might therefore say that Ljubljana is a town which firmly holds together and unites all Slovenes, and is capable of surpassing all the differences which otherwise exist between us.

However, in this article we shall not discuss this particular role of Ljubljana, or any other such role, neither shall we discuss how Ljubljana achieved this role. Instead, we will discuss the planned development of Ljubljana up to the year 2000 and beyond.

Like other towns and countries, Ljubljana, too, would like to achieve as clear a picture as possible of its future external and internal image, and of all the steps which will have to be taken to reach this condition. This is, at the present time, limited to the period from 1986 to the year 2000, which has become a kind of turning-point. Of course, the future appearance of Ljubljana is, to a large extent, a matter upon which the people of Ljubljana, themselves, will have to decide. Not only the people of Ljubljana, however, since Ljubljana is the capital city of all Slovenes, and not just a cultural (spiritual) and national centre. Compared with other centres in Slovenia. Ljubljana is, according to its industry and commerce, a real giant. As much as 25 % of Slovenia's gross national product is created in Ljubljana, i. e. in the five communes belonging to Ljubljana.

A total of 330,000 people live in the greater area of Ljubljana, whereas the five communes of Ljubljana contain a total of 366,000 inhabitants. In comparison with the world's great cities, and the greater cities of Yugoslavia, that is not a lot. However, it is true to say that in the technical literature towns with more than 350,000 inhabitants are considered to be metropoli, i. e. cities which have all the characteristics of the largest cities. The rate of increase of Ljubljana's popula-

tion has, over the last 40 years, never been so rapid, ever since this area was first inhabited, about 4000 years ago. However, in this respect Ljubljana has lagged behind certain other towns in Yugoslavia, where the rate of increase of the population has been even more rapid. Firstly, there are the cities which had, just after the war, very few inhabitants, such as Titograd, Priština and Skopje, and, secondly, there are the cities which had a much stronger hinterland, such as Belgrade, Zagreb and Sarajevo.

According to the number of her inhabitants, Ljubljana will, in fact, never be able to compete with the greatest metropoli, because there are just too few Slovenes. But this appears to be no disadvantage if we consider the difficulties experienced by larger cities. Ljubljana itself, and her inhabitants, would have to pay too high a price if Ljubljana were to expand too rapidly. Here we are confronted by problems concerned with the environment (which are very acute in Ljubljana), with the uneconomical nature of big cities, with traffic problems, and problems concerned with the alienation of people, not to mention the question of what it would mean for all Slovenes if the fate of the nation was too closely connected with the fate of its capital. It was for this reason that a policy of modest growth of the number of inhabitants has been adopted. Nevertheless, it appears that by the year 2000 Ljubljana will have a total of approximately 400,000 inhabitants.

A considerable number of problems have arisen in recent years, which, in the view of some town-planners, are the result of the fact that the quantitative development of the town has not been accompanied by the necessary qualitative development. Newly-arrived inhabitants of Ljubljana have only obtained a place to live, and nothing else. For this reason, the city is choked by long distances from one part to another by uncomfortable means of transport, by great difficulties with parking, by primitive contacts in the outer suburbs, etc. In fact, the most important tasks for the future are a result of past development. This is true of the environment, which is badly polluted, as well as of traffic, where there are a number of important problems to be solved (the new railway-station and bus-station, the comple-

tion of the system of modern roads avoiding the city centre, the improvement of the city bus system). This is true, too, of the housing industry, where there a lot of problems, some concerning the choice of suitable locations and the finding of sufficient funds for new housing projects, whereas other problems concern the "sleeping" suburbs, and problems about the revitalization of the old city centre, etc. A list of all existing problems would certainly be too long. So let us look instead into the future.

URBAN SPACE

Space is one of the most important limiting factors for Ljubljana. For this reason, in its future development Ljubljana will be seeking its "inner reserves", i. e. looking for ways to develop to the best possible extent the existing space occupied by the city. This includes revitalization projects, which aim at the more rational use of the existing housing fund, as well as of the communal, energetic and transportation structure, and of other already developed facilities.

The main reason for such a trend of development lies in the fact that we, as a nation, have come to the realization that good farmland may no longer be wasted in the way that this has been done in the past, otherwise we shall be sawing off the branch upon which we are sitting. However, this does not mean that Ljubljana, even if she wanted to, would be able in all cases to avoid making use of farmland along the edge of the city. This is because the development of a city follows certain natural laws, which, sometimes, can't be avoided. In fact, it is impossible to imagine how Ljubljana might be able to find enough poorer-quality land for a total of 32,000 flats which are to be built, together with their complete communal and energetic infrastructure, in the area of Ljubljana's five communes, by the year 2000.

As well as promoting internal growth, efforts will be made to accelerate the development of so-called local centres within the greater area of the communes of Ljubljana, as follows: Velike Lašče, Preserje—Kamnik, Horjul, Polhov Gradec, Ig and Vodice. In this way more balanced development of the whole region should be achieved. All these local centres, with the exception of Vodice, are within the commune of Ljubljana Vič-Rudnik. This means that it has been decid-

ed that priority should be given to the development of the southern part of the city of Ljubljana, i. e. to the commune of Ljubljana Vič-Rudnik. For this reason extensive industrial zones have been planned at Vič near Mestni log, as well as between Rudnik-Lavrica and Škofljica. On the other hand, it is already clear there will simply not be enough money to build new urban areas at Skaručna, Jarški brod, Lavrica and Brezovica (as well as elsewhere) by the year 2000.

No longer does anybody treat the available space in Ljubljana narrow-mindedly, i. e. just from the viewpoint of the amount of space available. Instead, people bear in mind those qualities of the environment, such as clean air, pure water, unpolluted ground, tranquility, etc. This aspect has been given particular emphasis in the draft long-term plan, where all the largest proposed investments in communal activities and the infrastructure, in transportation and energetics, have been correctly called "ecological investments". This involves the careful disposal of rubbish of all kinds, including poisonous side-products, as well as the cleansing of industrial sewage, the construction of a central sewage-works, the protection of areas where groundwater and drinking-water is obtained, the reconstruction of the existing district-heating plant and the construction of a new district-heating plant using completely new technology, the construction of new roads avoiding the city centre, and the restructuring of passenger traffic to the advantage of public transport, especially by rail.

THE ECONOMY

The realization of these plans depends, of course, on the available economic capacity, in the first place of Ljubljana and in the second place of the whole of Slovenia. It is estimated that the gross product of Ljubljana's industry and commerce will increase by at least 2.6 % annually (on a real basis), the fastest growth being expected in the Ljubljana Vič-Rudnik Commune (4.5 % annually).

This planned growth is to be achieved by making better use of and modernizing existing industrial capacities, as well as establishing new industrial capacities, through selective employment and the restructuring of the economy, with an improved staffing policy, by in-

creasing the number of jobs available, and by making maximum use of scientific-research capacities. The advantages to be gained are the following: greater development of financial, technical and business services, specialized commercial activities, an above-average level of education of employed workers, a concentration of research and development personnel, and an improved infrastructure.

Development will be possible in all branches of the economy which are capable of including modern technology in their manufacturing processes, and which at the same time are successful from the point of view of achieved income and exports, but from the energy-requirement and raw-materials requirement point of view are less demanding, and are not detrimental from the point of view of the environment. However, it is already now clear which branches of the economy are going to contribute most to more rapid economic growth. They are as follows: mechanical engineering, production of electrical machinery with an emphasis on electronics, the manufacturing of robots and computers, the chemical industry, including pharmaceuticals and biochemistry, the textile, wood and food-processing industries. Only on the basis of ambitious plans of organizations of associated labour in Ljubljana, whose targets will be achieved, will it be possible to achieve a higher rate of growth of the social product.

NON-ECONOMIC ACTIVITIES

The content and quality of work will be the most important factor in the further development of activities and work outside industry and commerce. Here it is assumed that a gradual improvement in standards and norms will be achieved. In order to provide all inhabitants with approximately the same conditions and possibilities for work and life in general, it will be necessary to develop especially those activities which increase the possibilities for the obtaining of new skills and education, which suit the needs of individuals and also of associated labour, as well as the development of socialist self-management relations.

Let us take, for example, the field of day-care of children. In 1946 there were 6 kindergartens in Ljubljana, with a total of 135 children, whereas there are now 135 kindergartens, which cater for approximately 19,000 children daily. In the field of health care, there are today 31 clinics, hospitals and medical institutes, 6 main health-centres, and 196 out-patient surgeries and dispensaries.

The social security of people, as the bearers of development, will, in Ljubljana, too, be improved through the consistent payment of work according to results, with the humanization of everyday and working conditions, with the elimination of unjustified social differences and the development of creativity.

Tomo Štefe

Four Hundredth Anniversary of the Death of Primož Trubar

Next year we shall commemorate the fourhundredth anniversary of the death of Primož Trubar, the founder of the Slovene written tradition, who died on June 29th, 1586. Four hundred years have had to pass for Primož Trubar to achieve the position he deserves in Slovene culture. Soon after his death, the anti-Reformational movement in Slovenia turned completely against him: they burned his books, besmirched his memory, and tried to eliminate from the face of Slovene earth

everything which this unique man had planned or created. For the next 200 years nobody dared even to mention his name. The first person to find the courage to do this was the poet Anton Aškerc, who was the first, in Slovene history, to realize the importance of the peasants' revolt, of protestantism and the role of the Slovene book in the 16th Century. He was followed by Ivan Cankar, who even though he did not have at hand all the necessary historical data about

Trubar's Mill undergoing restoration (photo by Janez Zrnc)

the Slovene written word, made a correct estimate of Trubar's role in Slovene culture. In the year 1908, when Slovenes were celebrating the four hundredth anniversary of Trubar's birth, nobody could just omit this anniversary, even though some people did not like it at all. A monument to Trubar was erected. At first quietly and in a restrained manner, later loudly and openly, the rehabilitation of Primož Trubar began.

The case of Primož Trubar demonstrates the fact that a rebellious spirit in a true cause cannot be kept down. His rebellious spirit again fell on fertile ground in the middle of the 20th Century, so that we shall be commemorating the four-hundredth anniversary of Trubar's death with particular emphasis on Trubar's spirit and way of thinking, which has, in many ways, helped to form today's Slovene society. For Trubar fought against unenlightenment, against stupidity, against baseness and against blind slavery. Trubar's ideas were based on a pugnaciousness thirst for life; on trust in Man and his personality, which were to be the driving force of European material and spiritual development. Trubar reminded Slovenes that everything depended on what they themselves did, and not on help from outside. For this reason he demanded that schools be built, that education be a permanent process, and (as superintendent of the Protestant church) a unified Slovene church, which would join together all Slovene

lands. Trubar was the first to propose the idea of a united Slovenia, and the first who, with a book (i. e. with the development of culture), tried to save the Slav nations from the advance of the culturally backward Turks.

If it is true to say that, in the past, it was mainly the Roman Catholic Church which, in previous centuries, pushed into a corner Trubar and his way of thinking, then today, after Pope John XXIII and the famous second Vatican Council, the Roman Catholic Church treats Trubar as a famous theologian (some of the most interesting studies about Primož Trubar have been written recently by Slovene theologians).

In this way Primož Trubar has become that important historical personality, who gave Slovenes not only their first book and taught them how to read and write, but also filled them with the consciousness of their Slovenehood, with pride and rebellion, and in particular with the opinion that it is only through knowledge and the empha-

sing of personal culture that it is possible to find for oneself a place under the sun.

His manly, vivacious, pugnacious and fiery spirit cut the first furrows of Slovene literature with clean-cut delivering words. Later on these words lost their impact, and often became melancholy or sentimental, but during the golden years (in the case of Prešeren, Levstik and Cancar, etc.), they returned with their full strength. Four hundred years had to pass before Slovenes again found ourselves under the influence of Trubar's exceptional character.

The commemoration of the four hundredth anniversary of Trubar's death is to be organized by a special committee, whose aim will be to achieve a permanent, not passing record of this anniversary. The old mill, which stands on the foundations of Trubar's house (»Trubarjev dom«), which was burnt to the ground by the Turks in 1528, has been purchased by the committee, as well as the nearby farm buildings connected with the mill. A museum of Slovene Protestantism, with details about the political and cultural activities of Slovenes in the 16th Century (with special respect to Trubar), will be laid out in Trubar's house. Of course, such a museum should have been built years ago, so that both young and old could strengthen their Slovene national pride, since it was in the 16th Century that Slovenes like the majority of European nations, found their real identity. The farm buildings next to Trubar's House will be put in good order, and next to the hill a summer theatre will be constructed. There is also room for an inn, which will stand on the way between Ljubljana and the Sea, and between Dolenjsko and Notranjsko (in Trubar's times, too, Rašica was an important crossroads). On the occasion of the fourhundredth anniversary of Primož Trubar, Rašica, his birthplace, has been declared a Slovene cultural monument, which should be the concern of all Slovenes.

Jože Javoršek

Skiing - the No. 1 Slovene Sport

What once seemed to be only a possibility is now a reality: skiing has become the Slovene national sport. Of course, even some ten

years ago there were many people in Slovenia who were not merely interested in skiing, but were also keen skiers themselves. However,

it was only recently that skiing actually penetrated into all the pores of our lives. People no longer show only great enthusiasm for and interest in skiing, they are also prepared to sacrifice something for this sport, i. e. they are prepared to give a financial contribution towards the promotion of skiing. And this fact is probably the most telling proof of what skiing means to the Slovenes. The influence of the 1984 Winter Olympic Games at Sarajevo is thus most strongly felt in Slovenia, although the Games were only one of the factors which have contributed to the skiing boom in Slovenia. The winter of 1985 has clearly showed that skiing is really the number one sport in Slovenia.

To start with the above-mentioned readiness of the people to contribute their share, it must be mentioned that the organization of skiing, which is getting increasingly stronger, hardly rests on a budgetary basis. Only a small part of the funds necessary for skiing activities, including those of the top national team to those of local skiing clubs, comes from regular budgetary sources, earmarked for sports, whereas the main source of income is provided by the two ski-pools — one for Alpine skiing and the other for Nordic disciplines. These two pools must raise at least 100 million dinars per year if the skiing activities are to be carried out according to plan. In the winter of 1985 approximately the same amount of money was additionally raised by the »Give and get« appeal — a kind of ski-lottery. During a period of less than four months (from December '84 till March '85), over 815,000 postcards with coupons, at a price of 150 dinars each, were sold in Slovenia. The skiing season began with some outstanding achievements by Yugoslav skiers, and the 50th anniversary of the Planica ski-jumping centre. The celebration of the golden jubilee of our valley of ski-jumps, »Pod Poncami«, began on March 25th 1984 — on the day when 50 years ago the first world record in ski-flying was broken at Planica, and culminated in the 8th World Ski-Flying Championships, which were held from March 15th—17th, 1985 at Planica. The festive atmosphere thus lasted throughout the year. The whole of Slovenia and Yugoslavia recalled the important events in the history of Planica and looked forward to welcoming in Slovenia once again the top world ski-flyers. The most impressive among the various events dedicated to the 50th

anniversary of Planica was that held at the Ivan Cankar Cultural and Congress Centre and attended by all the members of the socio-political leadership of S. R. Slovenia. The Centre also put on an exhibition showing the growth of the Planica ski-jumping centre over the last 50 years. The main sports event was the 8th World Ski-flying Championships, the third of its kind held at Planica, with its great competition and outstanding achievements. During one of the practice sessions, the world record of 185 metres held by Matti Nykänen of Finland since 1984, was broken three times in less than two hours. First the American, Mike Holland, flew 186 metres, and then Nykänen regained the lead with a jump of 187 metres, and then of 191 metres, which is now the new world record. In this way Planica, as a ski-flying centre, kept true to the tradition that magic boundaries in this particular field of sport are broken here in Slovenia. This began with the first flight of over 90 metres, which was achieved in 1934. In 1936 the magic, 100 metre mark was reached at Planica, too, followed by the 120 and 160 metre barriers, which were broken at Planica in 1948 and 1969. Of course, the new world record was in fact just an extra, which, on the renewed ski-jump of the Gorišek Brothers could have been expected. The main attention was focussed on the world championships, which went to the best ski-flyer of the present time, the Finn Matti Nykänen, who thus further increased his collection of sporting medals and trophies. He is now the ski-flyer who has taken first place at the world championships in ski-flying, as well as at the Olympic Games. He was also the world youth champion in ski-flying, a member of a winning team in the team world championships and the winner of the world cup, as well as being world champion in ski-flying and the holder of the world record. And all at the age of 21 . . .

The success of "Planica 1985" was all the more resounding, since the Yugoslav competitors, too, gave good performances. Among them was 24-year-old Miran Tepeš, a student of the Faculty of Philosophy in Ljubljana, who took sixth place — the highest place ever to be achieved by a Yugoslav at the world ski-flying championships. A new national record was established, too, by Matjaž Debelak, with a jump of 185 metres. The record number of visitors to Planica was no surprise, either. A total of more

than 120,000 visitors came to see the ski-jumping at Planica during the three days of the actual competitions. There were so many visitors on the first day of the competition that several thousand of them had, due to the traffic jam, to leave their cars several kilometres down the road, and get to Planica on foot, so that some of them missed the competition altogether that day. This proves that it will be urgently necessary to improve the roads leading to Planica, particularly if our skiing centres (within the framework of the Jesenice and Kranjska gora Communes) actually secure candidathship for the Winter Olympics of 1992.

Yugoslav skiers, too, were frequently successful, although they did not manage to win medals in any of the three disciplines of the world championships. At the Nordic disciplines championships, which were held at Seefeld in Austria, it was our ski-flyer Primož Ulaga, taking sixth place on the big ski-jump, who gave Yugoslavs their greatest success. This is the greatest success of Yugoslavs so far in the world ski-jumping championships or the Olympic Games. Some of the Yugoslav skiers obtained high places in the world championships of Alpine skiers, held at Bormio in Italy. At one stage it appeared that Bojan Križaj, the world vice-champion in slalom from 1982, might win a medal, since he was in second place after the first run, but in the end he took fifth place. Rok Petrovič, a 19-year-old skier from Ljubljana and former world youth skiing champion, attracted particular attention: he achieved seventh place in the giant slalom. These, and many other Yugoslav names, appeared at the top of lists of the results of individual competitions within the World Cup championships. Thus Miran Tepeš, the ski-flyer, for example, twice occupied second place and was, in the final order, tenth, as the most successful Yugoslav. Bojan Križaj was victor of the slalom at Madonna de Campiglio, and for the second time took third place at the greatest Austrian winter centre, Kitzbühel. Two young Yugoslavs, Rok Petrovič and Mateja Svet, stood for the first time on the victory platform of the competition for the world cup. Both of these two successes came in America. Petrovič was second in the slalom at Park City, which is also applying to be host to the Winter Olympics, whereas Mateja Svet was second in the giant slalom at Lake Placid, which has been the scene of

the Winter Olympics twice — in 1932 and again in 1980. Thus these two youth champions have proved that they are well along the road to world success.

At the same time Yugoslav skiing has good prospects for the future, since in this season, too, a considerable number of medals were won by young Yugoslavs at the world youth championships, held this time at Jasna in Czechoslovakia. Robert Žan from Jesenice won the gold medal in the giant slalom, whereas his club colleague Saš Robič won the silver medal in the slalom competition. Among the girls, Katja Lesjak from Škofja Loka had the most success: she won the bronze medal in the giant slalom competition. Both the ski-jumpers, and the Alpine skiers, won seventh place in the overall team competition for the world cup, which has never been done before.

In view of such successes, added to by the numerous successes obtained by the youngest skiers (in the "pioneer" categories) — let us mention just the particularly successful "Pokal Loke" competition — it is of course understandable that the coming skiing season will be a rich and varied one. In Yugoslavia there will be world cup events at Kranjska gora (men's Alpine skiing), on the Pohorje Mountain (women's skiing), at Planica (ski-flying) and, for the first time, at Bohinj for cross-country skiing. On top of this, the first competition of the season in the world series will be held on the Olympic sports grounds near Sarajevo. Kranjska gora did not succeed in its application to be host of the world championships in Alpine skiing in 1989 (they will be held at Vail, in the American state of Colorado), but nevertheless Kranjska gora will try her luck again next time, and at the same time is active in the Olympic field. Three towns from neighbouring communities in Yugoslavia, Austria and Italy — Jesenice, Beljak (Villach) and Trbiž (Tarvisio) have namely already taken the first steps towards making a joint application for the holding of the 1992 Winter Olympic Games. Of course it won't be easy to secure this candidature, since there are a considerable number of other towns and countries competing for this honour. As well as this, the present rules do not permit such a possibility (the joint candidature of towns from different countries). Nevertheless it is not impossible that those responsible in the Olympic Committee may look favourably upon this expression of friendly coopera-

tion between Slovenia, Austrian Carinthia and the province of Friuli Venezia-Giulia. If not before, then in 1996, when the Olympic Movement will be celebrating its centenary and such an approach might find a larger number of supporters. Of course there is no doubt as to where the Summer Olympic Games will be held that year: in Athens, where they began.

As a result of the success of the Winter Olympic Games which were held at Sarajevo, Yugoslavia has become active in the field of the Summer Olympic Games, too. The fact that the city of Belgrade has applied for candidature for the 1992 Summer Olympic Games indicates that Yugoslavia's capital may become an Olympic centre in the near future.

These international activities have been enhanced by the City of Zagreb, which, having competed with Brisbane (Australia) and New Delhi (India), will have the honour of organizing the 1987 "Univerziada" (Games for Students). This greatest meeting of student-sportsmen and sportswomen is held every second year. In 1985 it was held in Kobe, Japan, where competitors from more than one hundred countries took part. The Yugoslavs, too, acquitted themselves well. They had already done well at the Winter Games for Students, which were held at Bellun (Italy), where Yugoslavs won three medals: Jure Franko gold, and Boris Strel silver in grand slalom, and Primož Ulaga silver in the ski-flying competition.

Many other Yugoslav sportsmen and sportswomen have been taking part, including a number from Slovenia. Thus Raymond Debevec from Ljubljana took part in the world small-bore shooting competitions which were held in Mexico City, and won second place in the air-gun competition. Our riders from Lipica, on their Lipizzaner horses, were very successful in the newly-established world-cup competition in dressage. With his victory in the important international competition held at Lipica, and third place in Rome, on "Maestos Monteaura", 27-year-old Alojz Lah, who has advanced over the last ten years from stable-boy to riding teacher, even led in the World Cup, whereas Dušan Mavec, on "Pluto Canisso", who took second place both in Rome and Lipica, was at the forefront of the competition for a long time. This competition was the subject of much interest in America, too.

In this, post-Olympic year, our canoeists on wild waters, too, did

well, as did some of our athletes, swimmers, bicyclists, judoists and boxers, six of whom won medals at the European championships held at Budapest. Our mountaineers, too, carried out some inspiring exploits, including some in the Himalayas.

Our basketball and handball teams achieved international successes, too, whereas our footballers and volleyball players were not so successful. "Cibona" of Zagreb won the European club championship in basketball, and "Metaloplastika" of Šabac won the same championship in hand-ball. Our national icehockey team succeeded in moving up from group "C" to group "B" in the world championship league, whereas the home league competition was a very exciting one, too. It was the members of the ice-hockey club from Jesenice who, in this, the 38th championships, won their twentyfirst champion's star. This time it was not the "Olympia" club of Ljubljana who was their greatest opponent, but the Crvena zvezda Club of Belgrade, which had attracted two players from Ljubljana, as well as two American and one Canadian student. At the end of the season the usual moving of club-members took place: Yugoslav players moved from club to club within Yugoslavia, whereas new players were "imported", mainly from Canada and Czechoslovakia. In this way the First Division of the Federal Ice-Hockey League, which has 8 members from six Yugoslav towns (Belgrade, Novi Sad, Sarajevo, Maribor, Ljubljana and Jesenice) has become a fairly equal battle, so that every year there is increasing interest in this game.

This is true for that other very attractive team game, basketball, where Olympia of Ljubljana has succeeded in making a comeback to the top league. This was not achieved, however, by Ljubljana's footballers and handball team, who had been relegated from the top league the year before. However, there is increasing interest in volleyball in Slovenia. The winning of the national championships by Paloma-Branik of Maribor coincided, as though volleyball, which was born right in Maribor.

In spite of difficulties in the economic field, we should like to avoid any similar difficulties in the various fields of sport. In particular, in connection with the celebration of the fortieth anniversary of the Liberation of Yugoslavia, the greatest name in Yugoslav sport are again regularly appearing in Yugoslav

newspapers and magazines: names like that of the gymnast Miro Cerar, as well as those of our legendary footballers. This has given new encouragement to various fields of sport, which it is clear they need at the present time.

Something else should be mentioned, too. Once again, stress is being laid on the physical culture of youth. There is a lot of support for improved gymnastic facilities at kindergartens, schools and faculties.

There are also competitions for various sport badges, and there are plans for mass gymnastics, too. As well as this, recreational activities among grown-ups have really moved on apace, mountaineering, the traditional field, now being supplemented by any number of other physical activities, from jogging and bicycling in the summer to cross-country skiing in the winter.

Evgen Bergant

Germanization in Eastern Europe - A Yugoslav View

by Dr. Matjaž Klemenčič

In this same decade, between 1900—1910 the portion of Slovene population fell also in the neighbouring villages of the Radgona Triangle: in Potrna by 55 0/0; in Žetnici by 54 0/0; and in Slovenske Gorice by 14 0/0. This is obviously a case of wilful alteration of the language structure of the area along the Hungarian border. The proportion of Slovene population fell in this decade also in the municipalities north of the town of Maribor: in Košaki by 57 0/0; in Tezno by 48 0/0; in Zgornje Hoče by 44 0/0; in Krčevina by 34 0/0; and in Pobrežje by 31 0/0. We may attribute this to the Austrian Bureau of Statistics' intention to build a bridge which would statistically include Maribor in the German language region. The town of Maribor was at that time, at least statistically, 80 0/0 German, for 80 0/0 of the population was recorded as having German as their language of communication. Such a high percentage appeared, since the Austrian statistics defined the language of communication as the language used regularly in communication — that is, the language which the census subject used in public. It is understandable that in the offices and industries of the larger towns, the language of communication was inevitably German. According to the data of the Austrian statistics, Slovene was the mother tongue of 50 0/0 of the Maribor population, if one looks at their ethnic origins. It is also interesting that in 1865, for instance, in Radlje on the Drava River 100 0/0 of the schoolchildren were recorded as having Slovene

as their mother tongue, while fifteen years later, that is in 1880, 100 0/0 of the population was recorded as having German as their language of communication. I have examined the Styrian example in more detail here, not only because I have researched the subject myself and it happens to be the area of the University at which I teach, but because it is possible to find similar problems for all Slavic regions at the turn of the twentieth century.

An understanding of such phenomena will help us to understand also the next step, which is the state and development of the German language structure after World War I, the outcome of which served to totally change the political map of Europe.

With the fall of Austria-Hungary after World War I, many new states emerged. And with this emergence began also a reverse process: the process of "re-Slavization" or "de-Germanization" of some of the Slavic territories. The German statisticians have made our task easier by calculating the state of "Germanhood" in the statistics of 1910 by individual lands. Thus, in 1910 in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes there were 577,203 Germans — 312,507 of them in Banat; 133,855 in Croatian Slavonia and 106,377 in Slovenia. In the year 1921 this number dropped to 513,472: 312,507 in the area of Bačka and Banat; 39,631 in the area of Slovenia; and 122,836 in the area of Croatian Slavonia. Therefore, the Population Census of 1921 in Yugoslavia recorded a greater drop in

German population only in the area of Yugoslav Slovenia of the time. This may be explained firstly by the departure of the German Austrian administrators who were employed in the towns in Slovene Styria; secondly, by the fact that the Population Census of 1921 determined the mother tongue of the population. Germans remained concentrated only in the area of the Kočevje island, in some of the old German colonial villages, and in some towns in Slovene Styria. According to the data provided by the Population Census in 1931, the number of Germans dropped even further.

In the area of the Czechoslovakian Republic there were 3,750,673 Germans according to mother tongue, while in 1921 there were only 3,718,005 according to nationality/ethnic affiliation. Similarly, in the former Austrian part of the Czechoslovakian Republic there were 3,489,711 Germans in the year 1910, and only 3,061,369 in 1921. This means that it is possible to explain the drop in the number of the German population by the determination of the nationality/ethnic affiliation of the population, which was defined as membership of a race, defined primarily by mother tongue as a rule. Since the majority of the formerly statistically German population was transferred to the Czechs, their number increased as much as the figure for the German population decreased. For the former Hungarian part of the Czechoslovakian Republic the number of Germans was reduced from 260,962 to 156,636 — that is, by 104,526; and the number of Hungarians decreased by 315,998. Similarly, the number of Polish population also decreased. In this period the number of Polish and Russian population (Zakrpatje parts of the then Czechoslovakian Republic) grew considerably. In Hungary, where the Germans constituted a nation equal to the Magyars in status already in the period of the Hapsburg Monarchy the number of Germans dropped from 1910 to 1920 only, from 554,237 to 551,211. In both examples mother tongue was determined.

(to be continued)

3

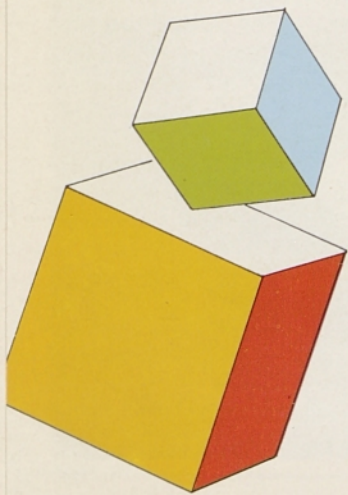
4

5

65000 nova gorica
jugoslavija

tel. 065/25-711 telex 34316 meblo yu

V Salonih pohištva Meblo boste našli sodobno stilno in klasično obnem pa lepo in kvalitetno pohištvo za opremo stanovanja ali hiše, ki jo gradite v domovini. Se več! V naš Salon ali DO Meblo pošljite tloris vašega stanovanja ali hiše, mi pa vam bomo brezplačno poslali ponudbo s predlogom, kako lahko z našim pohištvom lepo in funkcionalno opremito vaše prostore. Poskrbimo tudi za dostavo, montažo ali manjšo predelavo če je potrebno.

Priporočamo se!

SALONI MEBLO

NOVA GORICA
Leninova 4
tel. 065 22-545

CELJE
Vrtnčeva 2/a
tel. 063 22-352

MARIBOR
Heroja Bračiča 1
tel. 062 24-490

Zima, polna novoletnih šeg (II)

Zeleni okras za novo leto

Stara indoevropska šega je bila krašnje hiš in okolice z zelenjem v novoletnem času. Naše današnje božično drevesce in novoletna jelka sta novejšega izvora. Oba sta prišla k nam z nemškega protestanskega severa. V Sloveniji je bila nekoč navada, da so za novo leto postavljali navadne smrečice na plotove (Zavrč pri Ptuj) ali na zemljiške meje (Rogaška Slatina), pa tudi na vrtove (Vič, Ljubljana), na plotove ob vhodu v vas (Bohinjska Bela). Najprej so Slovenci poznali viseče smrečice v hišnem kotu. Včasih so bile okrašene, največkrat pa ne, le redko so na njih prižigali tudi sveče. Na Dolenjskem, Notranjskem, v Istri in na Tržaškem so obešali smrečice z vrhom navzdol. V nekaterih krajih na Slovenskem pa se nemško božično drevesce sploh ni udomačilo in se je pojavilo šele kot novoletna jelka po drugi svetovni vojni. No, in te novoletne jelke so krasili samo z zelenjem in na njih obešali vence iz »žingerl« iz rastline, ki zeleni v gozdu vse letne čase. Na Dolenjskem pa so navadno krasili hišni kot le s smrekovimi vejicami.

Tudi v Draščih v Beli Krajini niso poznali drevesca za badnjak, kot tu še danes pravijo božiču. Zato pa so z zelenjem okrasili hišo, na strop so obesili jabolka, v kotu pa so postavili jaslice. V Slovenskih goricah so naredili jaslice iz borovih vejic, ki so jih obesili na strop in jih okrasili s svečami, kroglicami in sladkorčki. Na smreke pa so obešali tudi pozlačena jabolka in orehe. To krašenje hiš za božič je bilo znano v velikem delu Štajerske. V Halozah na primer so vso izbo prekrili z zelenjem, predvsem še z bršljanom, ki so ga ozaljšali še z papirnatim okrasjem. Tak zeleni okras v kmečkih hišah je bil znan tudi ponekod na Gorenjskem. V ljubljanski okolici pa so okrasili z zelenjem vse dvorišče, stopnišče in hišo. S smrečjem, z bršljanom in brinjem pa so krasili kot v hiši tudi v koprski okolici in še drugod v Istri. Tako nam številna poročila pričajo, da je bila ta starodavna šega, pretkana s starim verovanjem v čaščenje in moč zimzelenega rastlinja, razširjena skorajda vse do današnjega časa po velikem delu Slovenije in da je mnogo starejša kot božično drevesce.

Čarobna moč vode

V tem božično-novoletnem času pa je tudi mnogo vrah in verovanj, povezanih s starimi vodnimi kultmi. Očiščevalno delovanje vode, njena izredna moč, plodnost, moč hlajenja in gašenja, njena pomembnost za človekov obstoj, vse to se je odražalo v magičnih in simboličnih delovanjih, povezanih z vodo skoraj v vsem življenjskem in letnem ciklu obredij in šeg Slovencev. Največ pa jih je bilo povezanih z novoletnimi obredi. Ljudstvo je ta stara obredja v dolgih stoletjih ohranilo zase in si skušalo z njihovo pomočjo zagotoviti ali vsaj prerokovati srečo v družini, pri živini in na polju. Danes so mnoga ta čaranja že zamrla in postala le navada.

O posebnem čarobnem obredu z vodo nam poroča že Valvasor, ki je zapisal: »Razen tega je na Kranjskem in drugod med kmečkimi deklinami na sveti večer ali v sveti noči vsake vrste praznoverje v navadi, tako prisluškovanje, srečkanje in žrebanje, kakor tudi predhodno ogledovanje ženina in podobno. Pred nekaj leti se je primerila pri tem smešna, nekaj pa zaradi konca skoraj žalostna prigoda.« To prigodo nam je baron z Bogenšperka nazorno opisal tudi z besedo in bakrorezom.

V neki vasi med Kamnikom in Volčjim potokom sta se namreč dve dekli dogovorili, da bosta šli v sveti noči k studencu in opolnoči pogledali v vodo, če bi v njej zagledali svojega ženina. To pa je slišal mlad kmečki hlapec, ki je šel pred njima v gozd, se vzel na drevo, sedel na vejo prav nad studencem. Noč je bila jasna, tako da sta dekleti ogledali v vodi podobo svojega ljubčka. Toda, veja, na kateri je sedel hlapec, se je odlomila in ta je štrbunknil v vodo. Dekleti pa sta zaprepadeni zbežali.

Ljudje verujejo, da je voda na božični večer in na Novo leto še posebno zdravilna. Zato so na primer Rezijanke v preteklih desetletjih na novo leto še hodile k studencu po vodo, ki so jo nato med plesom na travniku zlivale moškimi v obraz.

V Prekmurju pa je bila navada, da se je moral na božični večer po večerji vsak v družini umiti s posebno vodo, v katero so dajali rože, ki so jih na veliki šmaren nosili k žegnu. Ljudje so namreč verjeli, da bo tisti, ki se v tej vodi umije, lep in zdrav. Z istim

namenom so se nekoč dekleta v tej pokrajini na Štefanovo umivala z rdečim jabolkom, to je z vodo, v katero so vrgla jabolka.

Obredno očiščevanje – umivanje z vodo na novoletno jutro je znano iz številnih krajev v Sloveniji. Na Cerk-ljanskem so verjeli, da bo denar zlat, če bodo šli za božič opolnoči po vodo. Če pa bodo šli zjutraj, bo denar samo srebrn. Ljudje so vodi dajali tudi denar. To je tako imenovano novoletno darovanje vodi, ki je bilo prav tako razširjeno po Sloveniji. V Brkinih pa so vrgli v vodo kruh na božični večer, da ne bi bila ušiva in da bi nekaj z božične mize dobile tudi ribe, ki čistijo vodo. V okolici Šmarja-Sap so na božični dan že zarana gnali živino k vodi, ker so menili, da je to za živino dobro, da ta tedaj zlato vodo pije. V Slovenskih goricah, pa so mladi na novoletno jutro tekli po vodo k studencu, da so bili potem vse leto urni. Tisti, ki na novoletno jutro ni zgodaj vstal, je bil proglašen za lenuha.

Tudi iz Bele Krajine imamo več poročil o novoletnem darovanju vodi. Ko so šla dekleta prvič v novem letu po vodo, so vrgla vanjo kos božičnega kruha rekoč: »Voda, to darujem jaz tebi, daruj tudi ti meni!« Belokranjska dekleta pa prinašajo vodi na novo leto še razne druge darove. V vodnjak mečejo jabolka, orehe pa tudi denar. Štajerke so nekoč darovale jabolka ali denar, da bi dobile moža. Ko so se vrnile od polnočnice, so se umile in šle spat, ne da bi se obrisale. Bile so prepričane, da jih bo v sanjah prišel obrisat fant, ki ga bodo dobile za moža. Druge so spet postavile k postelji škafo vode, milo, brisačo in ogledalce. Verjele so, da jih bo v sanjah prišel umivat njihov bodoči mož.

Dar vodi naj ne bi samo dekletom zagotavljal moža, temveč naj bi ohranil vodo tudi vse leto čisto in obilno. V Halozah, kjer je bilo nekoč veliko pomanjkanje vode, so zato vrgli v vodnjak tudi bršljan, pri Veliki Nedelji pa celo nekaj soli in jabolka. V Idriji je nesel tisti, ki je šel prvi v letu k studencu, svoj novoletni dar: debelo repo, v katero je izdolbel jamico, vanjo zasadil svečo, jo prižgal in spustil, da je repa plavala po koritu. Ta ostanek darovanja vodi se je skorajda do današnjih dni ohranil pri okraševanju studencev na novo leto v nekaterih krajih na Štajerskem in Gorenjskem, v Prekmurju pa so pritrdili kar smrečico na vodnjak.

Bogato obložena novoletna miza

Okrog novega leta mora biti na Slovenskem tudi miza bogato pogrnjena, če že zaradi drugega ne pa zaradi starega verovanja, da je tudi izobilje na novoletni mizi najboljše jamstvo, da bo vse naslednje novo leto pri hiši vsega na pretek. Božična in novoletna miza je svojevrsten, zelo star obred, poln skrbi za novo letino, za družino in tudi spomin na mrtve. V tem novoletnem času pogrne navadno družinsko božično mizo mati. Navadno jo pogrne z belo krušnico, s prtičem, ki ga je skrbno zvezla in je prav za to priložnost že dolga leta pri hiši. Na prt položi božični kruh, znameniti poprtnik, poprtnjak, mižnik, božičnik, novoletnik, v vsaki pokrajini so ga po svoje poimenovali in tudi po svoje pekli. Izredno pestra in svojevrstna je bila ta novoletna peka, s starimi predkrščanskimi dodatki. Zato zavzema slovenski poprtnik, ta znameniti novoletni kruh, posebno obredno mesto v praznovanju božiča in novega leta v slovenskih verovanjih in tudi v slovenski kulinariki. Ta kruh je moral po pravilu ostati na mizi vse tri božiče, torej do treh kraljev. Po različnih krajinah je bil tudi novoletni kruh različen. Marsikje so bili to trije kruhi – eden je bil pšeničen, drugi ržen in tretji ajdov. Ob kruhu pa so bili na mizi še najrazličnejši predmeti, ki nas spominjajo na stare obrede darovanja.

Posebej znana in svojevrstna je bila božična miza na Koroškem. Pri Zilji,

v Rožu, v Podjuni in na Gurah so čez božične praznike na mizo družinske sobe položili poseben božični kruh »mižnjak« ali »mižnjek«. Ponekod so bili tudi trije hlebčki, drug vrh drugega.

Za božič in novo leto so v navadi tudi še posebne obredne jedi, tako npr. v Rožu in ob Baškem jezeru na Koroškem ponekod še danes na sveti večer zaužijejo samo mrzlo večerjo, v kateri prigriznejo krapčiče ali krapce, to so hlebčki, nadevani s suhimi hruškami in konopljenim semenom, ki so bili svoje dni obredna večerja za sveti večer. V Podjuni je bila pred več desetletji za večerjo v navadi kolacija. To ime je zašlo med ljudstvo iz nekdanjih samostanov. To jed pa so pripravljali kot mrzlo večerjo iz posušenega sadja in fižola.

V slovenski Benečiji pa so polagali na mizo pšenično pogačo, »gubanico«. Nadevali so jo z orehi, lešniki in medom. V Soški dolini pa so imeli navado, da so na mizo poleg potice – poprtnjaka, dali še venec jabolk in to za umrle. Na Dolenjskem pa je bila marsikje navada, da so spekli bel novoletni kruh poprtnik s tičcami za vsakega družinskega člana po eno. Ljudje tod so namreč verovali, da moraš pojesti 9 poprtnikov, če hočeš biti bolj močan. Zato so hodili v tem novoletnem času sosedje drug k drugemu na obisk pokušat poprtnik. Na vzhodnem Štajerskem pa je bil novoletni obredni kruh krljak. Nadevan je bil s suhimi hruškami in jabolki ter orehi. V vaseh ob Pesnici pa so gospodinje peklo »kuc kruh«, nadevan z zelišči, ki jim je ljudstvo pripisovalo

čarodejno moč. V Slovenskih Konjicah so poznali »prten« ali »močen« kruh iz pšenične moke. Nekatere gospodinje so dajale v ta kruh zrna »sezama« ali betvo divjega hmelja.

Potica pa je bila v tem novoletnem času obvezna skorajda v vsej Sloveniji. Povsod pa je drugačna, največkrat drugačna zaradi različnega polnjenja. Največkrat je to orehova potica. V primorskem delu Slovenije je bil med nadevom tudi zdrobljen ali nariban suh kruh, prepražen na maslu ali masti. V Brkinih so k nadevu dodali še kakao in sladkor, včasih pa še orehe in rozine. Na Cerkljanskem so poznali pisano potico, ki je bila ajdova z orehi, bela je bila pšenična z orehi, črna pa je bila iz zmesne moke, napolnjena z orehi in drobtinami, prepraženimi na masti, s prepraženo čebulo. Na Cerkljanskem so imeli še potico za revnejše, ki je bila iz belega testa, napolnjena pa z zmečkanimi kuhanimi suhimi hruškami. Marsikje na Cerkljanskem pa so namesto potice spekli »ocvirkovco«, znamenito pecivo z ocvirki, ki jo pozna vsa Dolenjska. Odlična je bila »gorka potica«, ki jo poznajo v okolici Žužemberka. Nekvašeno testo namažejo s smetano in rozinami, ga scvrejo na masti, na koncu pa še polijejo s sladkim vinom ali mlekom. V Kostanjevici na Krki je bila priljubljena »prosta potica«, napolnjena s sirom in smetano in zvita v obliki polža.

Na Primorskem so marsikje potico nadomeščali sirovi štruklji pa tudi krofi. Te so v Soči nadevali s suhimi hruškami, koruzno moko, maslom in čebulo. Skuhali so jih v kropu in zabelili z maslom in medom. To je bila tudi edina jed za božič. Tako je bil včasih tudi ta največji družinski praznik odvisen od gmotnega položaja družine. Premožnejši so pač lahko postavili več na mizo, toda tudi pri ubožnih je moralo biti v nekaterih slovenskih pokrajinah vsaj meso na novoletni mizi. Če niso klali sami doma prašiča, so meso kupili. V Jeruzalemu v Slovenskih goricah so prinesli tudi na mizo viničarjev juho, pečenko, kruh, povitico in druge pogače, pri bogatejših kmetih pa so pekli še »prešmec« božični kruh. In vsak član družine je moral dobiti svojega. Kruh je bil polnjen s suhimi slivami, hruškami ali jabolki.

Časi se spreminjajo. Božič ostaja izrazito družinski praznik za razliko od novega leta, ki je bolj družabni praznik, kljub temu pa ga večina Slovencev praznuje kar doma ob bogato obloženi mizi. Na tej se še vedno pojavljajo tudi mnoge dobrote iz klasične tradicionalne, dobre, slovenske, domače, praznične kuhinje.

Fantu se je odtrgala veja in je štrbunknil v vodo... Bakrorez iz Valvasorjeve Slave vojvodine Kranjske

Med Slovenci v Avstraliji

Družina Golobič – Mount Isa

Glavno središče severnega Queenslanda je mesto Cairns na obali Tihega oceana, ki se je razvilo v veliko turistično središče. V bližini mesta se razprostira planota Atherton, ki je bila nekoč vsa preraščena s pragozdom, danes pa so tam plantaže banan, tobaka, čaja in tropskih sadežev. »Nerada« je edina večja čajna plantaža v Avstraliji z zelo modernim strojnim parkom, kjer dela 41 delavcev. Na enaki površini plantaže imajo v nekaterih drugih deželah zaposlenih tudi 800 delavcev.

Ohranjenih je še nekaj manjših površin pragozda, tam je tudi nekaj vulkanskih jezer in zelo atraktivni slapovi kot Milla Milla, Millstream in Zillie Zillie.

Vzhodno od mesta se razprostira greben koralnih otokov. V pristanišču so številne agencije, ki ponujajo različne aranžmaje za izlet na otoke.

Z manjšo ladjico in 35 potniki smo se odpeljali do Michaelmans grebena, med potniki so bili še štirje Švedi, nekaj Francozov, Nemci, Japonci, Amerikanci itd.

Ko skočimo v vodo, z masko in plavutmi, se pred nami odpre kraljestvo podmorskega sveta. Tam so vse-mogoče različne korale, ribe v vseh mavričnih barvah, ki nas radovedno opazujejo, najbolj pogumne pa nam jejo šunko iz rok – to je podmorski raj, ki se ga ne da opisati, ampak se ga mora doživeti. S fotografskim aparatom se približam školjki velikanki, naenkrat pa me napade manjša ribica, približal sem se njenemu revirju in zato sem se moral takoj umakniti.

Temperatura v vodi in zraku je bila ravno pravšnja, ko pa smo spet šli nazaj v mesto, je bila temperatura okrog 40 stopinj C v senci.

Z družbo smo se ustavili v gostilni, da bi se odžejali ob pivu, pa se nam je pridružilo neko dekle, ki je iskalo mlade za delo na tobačni plantaži. Anglež v naši družbi se je takoj odločil, saj bo za obiranje tobačnih listov dobil po 50 dolarjev na dan (9-urni delavnik).

Mladina z vsega sveta prihaja v Avstralijo z namenom, da si ogledajo kontinent, denar pa si prislužijo z začasnim delom na plantažah, s pomivanjem posode in podobno, tako nekateri potujejo sem ter tja po deželi vse leto ali še dlje. Tak način potovanja je popularen tudi med Avstralci.

Pot sva nadaljevala po dolini Mosman, kjer se konča asfaltirana cesta, od tod naprej pa se proti severu razprostira polotok Cape York z razprostranjeno divjino, pragozdovi, različnimi divjimi živalmi in avstralskimi domorodci – Aborigines, ki tod poskušajo še živeti po starih običajih in so zato popolnoma izolirani od belcev ter živijo v rezervatih, kamor beli človek nima dostopa!

Na poti nazaj v Townsville sva se ustavila v narodnem parku Yourrama falls, ki sva ga že prej obiskala in je privlačen zaradi naravnih rečnih bazenov, kjer se lahko ohladiš v hudi vročini. Prišla sva malo pozno, bilo je že temno, nameravala sva peči meso na žaru. S svetilko iščem suhljad, žarnica pa pregori, prižgem luči avtomobila, pa še te ugasnejo, kaj pa zdaj? Prikaže se mesec in ob njegovi svetlobi zberem nekaj suhljadi, da lahko zakurim. Ko je ogenj osvetlil okolico, »odkrijem« cel kup drv ob samem žaru! . . . Meso je tukaj poceni in to se tudi vidi po velikih kosih, ki jih pečem, naredim še solato, nato pa si ob mesečini nazdraviva s kozarcem rdečega avstralskega vina. Večerja v pragozdu je zelo teknila, skočila sva še v vodo in se malo ohladila. Pri zajtrku sva dobila nenavadne goste – kengurječek priskaklja v najino bližino, plazilec »big goana«, ki

zraste tudi do treh metrov, pa se hitro splazi na drevo, ko naju opazi. Kaj pa zdaj z avtomobilom? Porineva ga do klančka in ga na srečo spraviva v pogon, v mestu pa ugotovijo, da morava zamenjati akumulator!

Zapustila sva obalo, od mesta Townsville do najinega cilja Mount Ise je 887 km, po izjavi Avstralca »887 km of nothing«. Pokrajina ob cesti je nižinskega značaja, vse je zelo suho – prava pustinja.

Avstralijo je zajela zlata mrzlica okrog leta 1860, ko so vsepovsod zrastle mesta. Rawenswood je eno od takih mest, približno 100 km od glavne celinske ceste. V teh krajih so ceste zelo slabe in dotrajane, vsepovsod pa so ostanki rudnikov, strojev in hiš. Obiskala sva pokopališče, kjer je z nagrobnikov razvidno, da je veliko družin izgubilo življenje pri iskanju zlata. Na enem od nagrobnikov sem prebral, da so svet zapustili drug za drugim trije otroci, nato pa še njihova mati v razdobju 3 let.

Povsod ob cesti je veliko povožene živine in kengurjev. Ljudje, ki sva jih srečala na najinem potovanju, so naju svarili pred vožnjo ponoči, ker ponoči cesta privablja živali in je zato vožnja zelo nevarna. Ljudje, ki živijo v teh krajih, imajo svoje avtomobile posebno opremljene z velikim železnim

Kati in Slavko Golobič iz Mt. Ise

Orjaški evkaliptus

ogrodjem – »bulbers«, ki jih varuje pred večjo nesrečo. Še posebno pa se je treba paziti cestnih vlakov »Road trains«, to so velikanski tovornjaki s tudi do štirimi prikolicami in dolžine do 50 m. Pravilo pravi: »Umakni se s ceste, kolikor je mogoče, ker če je cesta makadamska, mine najmanj dve minuti, da se ves prah razkadi po srečanju.« Vse bolj se bližava najinemu cilju, po zemljevidu, mestu Mry Kathleen, toda ni ga in ni, kar naenkrat pa sva že v Mount Isi!

Kasneje sva zvedela, da so pred letom dni zaprli rudnik urana in vsi ljudje so se morali preseliti, na dražbi so prodali stroje, hiše – skratka vse mesto so razmontirali in odpeljali drugam.

Mt. Isa je mesto, kjer se vse vrtilo okrog enega najbogatejših rudnikov srebra, bakra, svinca in cinka na svetu.

Dobila sa priložnost, da sva obiskala jamo pod zemljo. Opremljeni s čelado, svetilko, očali in masko smo se spustili v 90 sekundah 1000 metrov pod zemljo. Ogledala sva si moderen način kopanja rude; z velikimi vrtalci vrtajo po tri luknje naenkrat, rudo minirajo in razstrelijo. Ruda je na nekaterih krajih zelo bogata, saj vsebuje tudi po 70%–80% srebra in svinca. Rudarji zaslužijo okrog 30.000 \$ na leto, najboljši pa tudi do 52.000 \$.

Na Izselski matici v Ljubljani sem dobil naslove slovenskih klubov v Avstraliji, tako tudi od družine Golobčič v Mt. Isi.

Vrata zelo lepe in moderne hiše nama je odprla gospa Kati, čez nekaj časa je prišel domov še njen mož Slavko.

Kati je doma iz Sel pri Kamniku, Slavko pa iz Bele krajine; v Avstralijo

sta prišla pred 26 leti in po tednu dni vožnje z vlakom sta prišla v Mt. Iso. Nekaj hiš je šele bilo okrog rudnika, brez asfaltirane ceste, danes pa je to moderno mesto s 25.000 prebivalci. Slavko je vodovodni instalater in ima že 18 let svoje manjše podjetje, v prostem času sta do sedaj zgradila že šest hiš.

To je spet primer, ko si je izseljenska slovenska družina z zelo trdim delom – po domače z garanjem, prislužila manjše bogastvo, čeprav so bile okoliščine vsekakor zelo težke. Rodila sta se jima tudi dva sinova.

Ko pogovor nanese na Gorenjsko, se oči Kati kar zableščijo in z veseljem pripoveduje o rojstnem kraju, o Sloveniji, o svoji sestri, ki je zdržala tu enajst let, pa se je nato preselila nazaj v Slovenijo.

Po treh letih bosta šla v pokoj in se mislita preseliti v domovino. S prihranki bosta zgradila hišo v Kamniku; hiše v Mt. Isi pa ne bosta prodala, da bosta lahko, če jima bo dolgčas po sinovih, zimske mesece preživela v Avstraliji.

Nazdravili smo si s slivovko, ki jo je Slavko sam skuhal, in pogovor steče naprej, o najini nadaljnji poti, o avtomobilu itd. Ko sva omenila, da nama je že razneslo nekaj gum, sta nama podarila celo kolo z gumo in še rezervno gumo, saj je njun sin zamenjal avto in jih ne bo več rabil!

Segli smo si v roke in dejali: »Na svidenje v Sloveniji!«

tekst in fotografija
Karlo Pesjak

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Kdor preveč misli, ne stori veliko.

Kdor se dela boji, slabo živi.

Kdor se enkrat na beraško palico opre, ta se po delu več ne ozre.

Kdor tuje delo gleda, svojega pozabi.

Kmet z roko, gospod z glavo.

Ko gredo kure na gredo, lenuh se dela loti.

Lahko je h gotovemu ognju stikati.

Pojedina na ladji

Ladja se je ustavila v manjšem pristanišču ob mehiški obali. Poldne je bilo.

Pred ladjo je zapeljala zelena limuzina. Agent. Povabili so ga na tipično jugoslovansko kosilo. Še celo jedilnik je postavil natakara na mizo. Da je izgledalo bolj slovesno, bolj nevsakdanje.

Narezek s pršutom, sirom, kislimi kumaricami, olivami. Sveže narezano meso je kar vabilo s svojimi živimi barvami. To je bila predjed. Potem pa goveja juha z rezanci. Takimi domačimi, narejenimi na ladji. In mešano meso na žaru. Natakara je prinesel par velikih pladnjev, na katerih so se drenjali kosi različnega mesa.

Sobo je napolnil značilni vonj po žerjavici in dimu. Tak, po katerem postaneš lačen, tudi če nisi. Pleskavice, ražnjiči, čevapčiči, kranjske klobase, pečenice. S praženim krompirjem. Agentu je hrana očitno ugajala. Kuhar Niko je zelo dobro opravljal svoj posel. To je poveljnik ladje vedel, zato ga je vzel s seboj na potovanje. Poznal ga je že od prej, ko je bil vkrcan na drugi ladji.

»Če bi pa vsak dan toliko pojedel, bi bilo pa konec z mojo linijo,« je rekel agent, ki je skrbel za njihovo ladjo, dokler je bila v pristanišču.

»Morda pa drži tisti izrek, da je pri sosedih vse boljše.«

Poveljnik je obmolnil, nato pa zopet pogledal agenta: »Tudi ženske?«

»Jugoslovanke so najbrž zelo lepe ženske. Vsaj tiste so bile, ki sem jih doslej imel priliko videti,« je odgovoril agent.

Njegove oči so zrle vame.

»Pa tudi pogumne so, morda že prav drzne. Da si upajo z majhnima otrokoma živeti na ladji, na oceanih. Vam je všeč tako življenje?« me je vprašal.

»Da, zelo.«

»Zdaj pa imaš, Jože. Zlepa se ne boš znebil svoje žene,« se je zasmejal poveljnik ladje.

»Po kosilu vam nameravam pokazati kraj, kjer nastaja mesto. Sedaj je še skoraj vse prazno, ampak nekoč bo tam morda drugi New York,« je rekel agent. »Pa na večerjo vas vabim. Tako prekleto umazane gostilne in tako prekleto dobre hrane ne boste dobili nikjer.«

»Vsa čast vaši odkritosti. Vsak

agent vedno hvali svojo gostilno, o umazaniji so pa vsi tihi.«

Vozili smo se po široki asfaltirani cesti. To je bil tudi edini znak civilizacije. Nikjer nikogar. Tu pa tam visok kaktus in nizko grmičevje.

Že dobro uro je trajala vožnja. Ob cesti so čakali mrhovinaji. Ptiči. Precej veliki so bili, z zakrivljenim kljunom ptice roparice. So čakali na nas? Na koga drugega?

Sonce je svetilo in sušilo kaktuse in cesto. Pripeljala nas je do nizkih, razmajanih bajt, če jih lahko tako imenujem. Pločevina od sodov je bila gradbeni material, bolj ali manj zbita za silo skupaj in ponekod pokrita s kunjami, ki jih je premetaval veter.

Pa mislite, da so bili ljudje zaradi tega slabe volje, potrti? Kje pa! Vsi so se prijazno režali, bili veseli kot da bi bili njihovi domovi najlepše palače. Ena sama izjema je bila tam, lepa, zidana hiša. V njej je živel zdravnik. Njihov zdravnik. To so poudarili.

Ljudje so se preživljali z ribolovom. Tudi prodajali so jih. Ribe. Kamioni so pripeljali marsikaj, raztovorili blago in odpeljali polne zaboje rib. Sveže, napete. Za trg.

»Če naj začnem zgodbo, bi povedal takole,« je začel agent. »Nekoč so bili tu mivka, sonce in morje. Sami so bili. Ko pa je nekega dne kot običajno zgodaj zjutraj posijalo sonce, je bila tu še senca. Senca človeka, ki je spal na tleh, s suknjičem pod glavo. Morda je prijahal, morda se je pripeljal z avtom. Ampak to sedaj ni več važno. Takrat ali pa pozneje je pripeljal svojo družino, svoje prijatelje pa sode iz najbližje-

ga mesta. Postavili so si bivališča tja na mivko, ob morje in že je bilo to njihovo mesto, njihov New York, bodoči New York. Vsako mesto začne tako. Počasi. Nekatera ostanejo taka, majhna, druga zrastejo.«

Ustavili smo se pri bajti, ki je bila daljša kot druge, večja. Gostilna! Tratoria mexicana! Najbrž je bila edina pozitivna lastnost njene zunanosti ta, da je stala pokonci, vsaj zaenkrat. Zaplate pločevine so bile nametane po dolgem in počez, kakor so padle. Vmes so visele cunje pa slama. Ampak vrata so bila visoka za moža in to je bilo, že nekaj.

Tvegali smo in vstopili.

»Buenos días, señores . . . señorita,« so se zasmejali beli, čudoviti zobje temnega Mehikanca. Takoj so me vzele za svojo.

Mehikanec je bil presneto simpatičen, moški okoli petdesetih. Temne oči pod črnimi lasmi so mi mežikale, kadarkoli so me pogledale. Pa zobje, sami zobje, beli, zdravi in predrzni so ga bili. Malo bi ga bilo treba skopati, potem bi bil še bolj simpatičen. Tudi škornje je imel, črne, o ne, pardon, to niso bili škornji, to so bile gole noge, črne, umazane, da bolj ne bi mogle biti. Gibčno so se sukale po kamnitih tleh, polnih pločevinastih zamaškov.

»Pojdi, greva po rake,« mi je pomignil.

»Kam?«

»V mojo spalnico.«

»Takim štosom pa ne nasedam,« sem zamahnila z roko, vsa jezna.

»Pojdite z njim,« mi je rekel poveljnik Andrej in si prižgal pipo, »res ima rake v spalnici. Ne pozabite, da ste v eksotični deželi.«

Sledila sem Mehikancu.

Spalnica je imela široko zakonsko posteljo, omaro in mnogo, mnogo preprog. Mehikanskih, živo pisanih. To je naredilo sobo polno, toplo, živahno. V kotu pod oknom je stala velika košara.

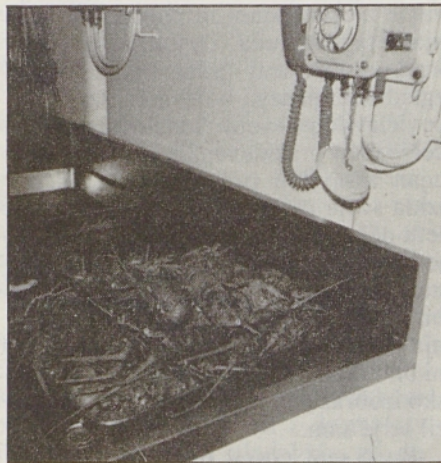
Mehikanec je vzdignil pokrov. Polno živih rakov je lezlo drug po drugem in iztegovalo svoje dele, kolikor jim je dopuščal prostor.

Bilo jih je več kot petdeset kilogramov v tisti košari.

»So vsi živi, tudi tisti na dnu?«

»Vsi. Tudi tisti na dnu.«

Potegnil jih je nekaj ven. Bili so dolgi za pol moje roke.

Obrazi – Mile Klopčič

V oktobru 1985 je vsa slovenska kulturna javnost proslavila 90-letnico rojstva enega izmed najvidnejših povojnih slovenskih kulturnih in političnih delavcev Josipa Vidmarja. Najpomembnejša je brez dvoma njegova kritična in esejistična misel. Izbor iz tega njegovega dela predstavlja tudi knjiga »Obrazi«, ki sta jo – dopolnjeno – lani v ponatisu izdali Državna založba Slovenije in Založba Borec. Iz te knjige ponatiskujemo esej o pesniku Miletu Klopčiču.

Nikoli nisem imel posebnega zanimanja pa tudi ne pravega smisla za tako imenovano socialno literaturo, še veliko manj pa za socialistično, kakršna je naša te vrste na poseben način. V čem je razlika med njima? Socialna v širšem smislu je vsaka literatura, ki se zavedno ukvarja z življenjem ali hotenjem tega ali onega družbenega razreda ali dela. V ožjem pomenu tega izraza pa je socialna tista literatura, ki se bojevito zavzema za interese delavstva v njegovem boju za enakopravnost v človeški družbi. Prava literatura te vrste je pogumna in bojevita, moralno neoporečna in umsko široko razgledana, človeško zainteresirana in kljub svoji angažiranosti diskretna in umetniško prepričevalna. Taka je na primer v glavnem literatura Maksima Gorkega od bosjaških začetkov do njegovega velikega romana o Klimu Samginu, in to kljub pomislekom, ki jih je mogoče imeti ob nekaterih njegovih spisih te vrste, med katere spada tudi roman *Mati*. Ta literatura govori človeški pameti in vesti, skrbi za podobo človeka in ustvarja v njem pravo predstavo o tistih, ki izkoriščajo soljudi za svoje račune, zaradi katerih ne poznajo nikakršnega spoštovanja do človeškega bitja ne do zakonov sožitja, ki so v svetu veljavni. Med literaturo tega duha je šteti tudi nekatera dela Anatola Francea, Andersena-Nexöja, Barbussa in še koga.

V letu Leninove smrti in naših trboveljskih dogodkov je Mile Klopčič izdal svojo prvo pesniško zbirko *Plamteči okovi* kot devetnajstleten zelo preprost in malo šolan začetnik. Artistična negativnost njegove zbirke je prevladujoče število primitivnih glagolskih rim, kar je zadosten dokaz za njegovo tedanjo popolno nevednost o kakršni koli poetiki. Predvsem pa je zbirka izraz duha, ki sem ga pravkar opisal v odstavku o socialistični literaturi, čeprav so na naslovni strani natisnjeni njegovi stihovi o uporu, ki pa so v bistvu pusta mentalna retorika. Razumljivo je tedaj, da zbirke nisem mogel ne ceniti niti priznati. In ta sodba je seveda vplivala na moj tedanji od-

nos do avtorja, s katerim sem se neka-ko v tistih letih seznanil. Bil mi je nezanimiv in zelo tuj, on, komaj za silo šolani knapovski sin, in jaz, tipičen meščanski razumnik, ki me je resnično zanimala samo umetniška kultura in ki sem proti koncu istega leta opravil svoj prvi kritični nastop ob Župančičevi Veroniki Deseniški.

Kljub vsemu pa so Klopčičeve pesmi nastale neposredno iz njegovega življenja. Že kot otrok je izkusil usodo rudarskega proletariata in z njim vso človeško prizadetost tega najnižjega sloja družbe. Naravno je, da se je kot doraščajoč mladenič odločil za sodelovanje z družbenimi in političnimi težnjami tega razreda. To tem bolj, ker je imel v starejšem bratu Francetu živ zglede energičnega bojevnika za pravice delavskega sveta. Sodelovati je pričel v vseh prizadevanjih in manifestacijah zasavskih rudarjev in je bil od izida svoje prve knjige v komaj enem letu nekajkrat aretiran in priprt, obsojen in zaprt. Študij na učiteljski, kamor se je vpisal v drugi letnik, mu je bil s tem kljub njegovemu prizadevanju onemogočen. Ravno tako pa mu ni bilo dovoljeno nikakršno drugo šolsko izobraževanje. Izobražal in izobrazil se je sam.

Prvič sem postal pozoren nanj, ko

mi je pokazal svoj prevod Blokove pesnitve *Dvanajst*, mislim, da še v rokopisu. Prevod poeme ni bil popoln in mislim, da še danes ni, kajti stihove pesnitve so zelo zgoščeni in polni simboličnega smisla, zato so težko prevedljivi. Prevod pa vendarle vsebuje neke formulacije, ki nakazujejo velik Klopčičev napredek v pojmovanju in obvladovanju stiha in pesniške dikcije v primeru s pesmimi njegove prve zbirke. Mislim, da sem mu glede prevoda povedal nekaj pripomb, ki jih je sprejel zelo resno. Odtlej sva se pri vsakem srečanju veliko pogovarjala o prevodih in prevajanju. Naslednje leto 1929 je bil Klopčič že dopisnik ameriške revije *Prosveta*. Takrat sem mu nekoč omenil, da imam prevedenih nekaj daljših novel Čehova, na primer *Dolgočasno storijo*, *Oddelek številka šest*, *Dvoboj* in še nekatere in da bi jih čisto rad videl natisnjene. On pa me je presenetil s ponudbo, da jih lahko priporoči *Prosveti*, ki jih bo gotovo rada sprejela. Razveselil sem se njegove ponudbe in mu izročil izvod tipkanih stvari, ki so kmalu nato pričele izhajati v tej naši ameriški reviji.

S to uslugo me je vsekakor nekoliko zadolžil, da sem se začel živeje zanimati za njegovo pesniško delo, ki se je v tem času uveljavljalo predvsem v prevajanju Lermontova in Puškina. V tistem času sem tudi sam prevedel Puškinove kratke drame *Kameniti gost*, *Skopi vitez*, *Mozart in Salieri*, *Gostija* v času kuge, od katerih sem tedaj objavil menda samo dve, in to v ne dovolj dognanih prevodih. Predvsem pa sem bil seveda zaposlen s kritikami in članki za *Ljubljanski zvon*, kjer sem vodil idejne boje zoper katoliške umetnostne teoretike in zoper njihove teze o važnosti svetovnega nazora za umetniško ustvarjanje. To svojo zaposlenost omenjam zaradi tega, ker mi bo morda pomagala pojasniti neko stvar, ki se je kmalu nato zgodila in mi pokazala Klopčičev odnos do mene v nepričakovani luči.

Drugo dejstvo, ki je nemara soodločalo pri tej stvari, pa je Klopčičevo drugovanje z Jušem Kozakom, ki je

takrat pričel kazati vse bolj in bolj sovražen odnos do mene. O globljih razlogih za to njegovo ravnanje tukaj ne morem razpravljati, mislim pa, da je v Kozaku sovražnost poiskala poleg vseh drugih razlogov tudi ideološke motive, kajti takrat se je prijateljsko družil s Krležo in je verjetno vsaj nekoliko pod njegovim vplivom pričel sprejemati komunistično miselnost, jaz pa sem v umetnosti odklanjal odločilno pomembnost slehernega svetovnega nazora, tako krščanskega kakor tudi dialektično materialističnega. Tu pa je imel Kozak s Klopčičem, ki je bil pač vernik marksizma in revolucije, lahke možnosti, da ga je pridobil zase, oziroma predvsem zoper mene. Zakaj mu je bilo to potrebno? Ne vem, ker nisem nikoli nikogar pridobil zase, marveč sem skušal spoznati resnico in jo javno povedati. Tako ali tako, ko je prišlo do našega sodobniškega odhoda iz Ljubljanskega zvona, se nam Klopčič ni hotel pridružiti, in to je utemeljil z izjavo: »Kjer je Vidmar, tam zame ni prostora«, ki me je resnično presenetila in do neke mere vznevoljila. Kajti kakor mi ni bilo do tega, da bi se kdorkoli odločil za kogarkoli od nas, mi pa vendarle ni bilo vseeno, da se Klopčič ali kdorkoli ne more odločiti za stvar, za katero nam je šlo. Ko pa sem se že v zadnjih letih srečaval s Klopčičevimi pesmimi iz cikla Deževni čas, v katerega so zdaj uvrščeni v zbirki Preprostih pesmi, sem pozabil na nejevoljo in mu zaradi njih priznal, da je kot pesnik prišel do svoje podobe in da je s pritajeno pomembnostjo svojih stihov pogodil živec časa, kar je v tedanjih težkih dneh sugestivno vplivalo na vso našo poezijo. Toda Klopčič je ostal do kraja zvest Zvonovemu tabornu, čeprav je to revijo izdajala politična skupina, ki je javno zanikala slovenstvo.

Okupacija 1941 je vsa naša domača notranja nasprotstva kratko malo prečrtala. V trenutku ni bilo več ne Sodobnosti ne Zvona ne Dejanja, ostal je samo narod, ki ga je zadela najtežja nesreča. V tistem času je bil Klopčič vojak in je padel v nemško ujetništvo. Nemci so ga po več mesecih izročili Italijanom kot okupatorjem ozemlja, kamor je bil pristojen. Italijani pa so ga v začetku leta 1942 spustili domov, kjer se je seveda pridružil gibanju Osvobodilne fronte. Po kapitulaciji Italije pa je Klopčič odšel v partizane, kjer sva se kmalu po njegovem prihodu srečala. V prvem pogovoru, ki se je razvil med nama, mi je z zelo grenkim obžalovanjem potožil, da je Oton Župančič dal belogardistom prispevek za Zbornik njihove Zimske pomoči. Ni

mi pa povedal, kakšno pesem jim je pesnik izročil. In ko sem se kasneje o tem prepričal, sem videl, da Župančičev prispevek nikakor ni mogel biti ljub tedanjim gospodarjem našega sveta. Zdi se mi namreč nacionalno izživalen. Oton se je žal pritisku uklonil, vrnil pa je svoje ponižanje s protiudarcom, kar daje stvári vendarle veliko častnejši značaj. Ali Klopčič tega ni videl? – Uvrščen je bil v Agitprop centralnega komiteja partije v Podhosti pod Rogom. Tu je vstopil v partijo, kar je bilo v skladu z vsemi nekdanjimi njegovimi težnjami.

Kakih štirinajst dni kasneje sem v pogovoru z njim, z Jožetom Udovičem in Javorškom vsem trem predlagal, naj vsak od njih spiše kratko igro, ki bi jo lahko uprizorila igralska skupina te ali one naše brigade. Poudariti moram, da je takrat spisal svojo igro Mati samo Klopčič, čeprav je na primer Matej Bor že davno pred tem v Ljubljani dovršil svojo igro Težka ura in je kasneje Vitomil Zupan spisal nekaj krajših igrice, primernih za partizanska gledališča. Klopčičeva Mati sicer nekoliko spominja na slično Čapkovo igro, je pa samostojno in resno delo, čeprav jo je Mile koncipiral in spisal malone v osemindesetih urah. Je pa bila izbrana in našturirana za zaključno slovesnost Kočevskega zbora odposlanec slovenskega naroda. Tam je vsekakor zelo dobro izpolnila svojo nalogo.

Konec leta 1943 je bil zame izpolnjen s pohodom na drugo zasedanje Avnoj v Jajce in seveda z vrnitvijo. Nato je sledil kongres kulturnih delavcev v Semiču, zimoyanje na bazi 20 s številnimi potmi v Črnomlju. Ob ustanovitvi Slovenskega narodnega gledališča za osvobojeno ozemlje 12. januarja je bil Klopčič imenovan za njegovega dramaturga. 19. in 20. februarja se je udeležil prvega zasedanja Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta v Črnomlju. Tu sva se sicer srečavala, za kak bližji pogovor pa nisva imela ne priložnosti ne časa. Podobno se nama je godilo na bazi 20, kamor je bil Klopčič kmalu nato poklican. Sam sem v začetku tega leta veliko prebil v Črnomlju pri gledaliških tovariših, predvsem pa seveda pri svoji zaročenki, operni pevki Nadi Stritarjevi, s katero sem se nato 23. marca poročil na bazi 20, kjer so nama tovariši priredili slavnostno pojedino.

V pripravah na osnovanje slovenske republike so nam nato minevali meseci, v katerih smo bili vsi zaposleni, Klopčič predvsem z izdajami in tiskom partizanskih pesnikov in z dramaturškimi predavanji v gledališču ali na

igralskih tečajih. V aprilu in maju 1945 je opravil s skupino vodilnih forumov poti iz Bele krajine v Ajdovščino in od tam v Ljubljano.

Po osvoboditvi je Klopčič prevzel veliko kulturnih nalog. Bil je urednik Cankarjeve založbe, ravnatelj Slovenskega knjižnega zavoda in nato tri leta ravnatelj Drame, in še predsednik redakcije Slovarja slovenskega knjižnega jezika pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, v katero je bil kasneje izvoljen za člana. Ves ta čas pa se je z vsemi sposobnostmi posvečal prevajanju, in to predvsem ruskega in nemškega pesništva. Največ truda je pri tem delu namenil Puškinu in Lermontovu ter Heineju. Ko je v petdesetih letih zasnoval izdajo Puškinovega izbranega dela, mi je predlagal, naj za peti zvezek te izdaje prevedem vso Puškinovo dramatiko. Bilo mu je znano, da sem že zdavnaj prej prevedel štiri Puškinove kratke drame oziroma prizore. Zdaj pa je želel, naj prevedem še zgodovinsko tragedijo Boris Godunov, ki jo je primerno prirejeno za operni libreto kongenialno uglasbil ruski komponist Musorgski. Pri krajših dramah je želel, naj že prevedenim dodam še dve nedokončani: mračno očarljivo Rusalko in živo obe-tajoče Prizore iz viteških časov. Pri tem delu sem spoznal vso Klopčičevo vnemo za preciznost in umetniško ver-nost prevajalskega dela in seveda vso mogočnost in ves čar Puškinove pesniške genialnosti, ki se je v kalejdoskopu njegove dramatike izrazila posebno nazorno. Takrat sem prevedel tudi Puškinov Prizor iz Fausta, ki pa ga je Klopčič po pesnikovem zgledu uvrstil med zbirko pesmi.

Pri tem zadnjem skupnem poslu sva se s Klopčičem dobro ujela. Sporov ni bilo med nama, pač pa je sodelovanje razvilo v naju dobro tovarištvo in obojestransko, tako vsaj mislim, strokovno spoštovanje, ki naju je spremljalo vsa nadaljnja leta, kajti družila naju ni samo literatura, temveč tudi sodelovanje v osvobodilnem boju, v katerem sva oba opravila svoje dolžnosti, kakor sva pač mogla in znala. Tik pred njegovim odhodom sem prebral eno ali dve njegovih predsmrtnih pesmi, v katerih sem vnovič spoznal in našel potrdilo o tem, kako je pesem v njem rasla in dozorela. To ni več ne socialistična ne tipična socialna poezija, temveč poezija elementarne človeške usode in stiske v pričakovanju usodnih življenjskih dogodkov. Tako se je Klopčič v letih po svoji prvi zbirki s šolanjem ob literaturi razvil v pesnika človeške usodnosti, se pravi življenja kot takega.

AVSTRIJA

Izlet v Einsideln

Slovinci iz Vorarlberga smo imeli letos več izletov v planine, ki jih je organiziralo naše slovensko planinsko društvo. Na teh srečanjih spoznavamo lepote gorskega sveta, spoznavamo pa se tudi med seboj. Zavedamo se, da smo daleč od domovine in moramo v tujini živeti in delati skupaj, da se ne porazgubi naš jezik in naša kultura. Četrto nedeljo v septembru 1985 smo poromali v Einsideln v Švico. V to znano božjo pot so prispeli avtobusi iz številnih evropskih držav. Vreme nam je bilo zelo naklonjeno. Po skupni maši smo se tudi slikali s škofom. Videli pa smo tudi veliko slovenskih narodnih noš. Za trud in organizacijo tega srečanja vsem iskrena hvala.

B. M.

Slovenski romarji v Einsidelnu v Švici

FRANCIJA

Pod lipo se dobimo

Že več kot leto dni je minilo, odkar je bilo v Parizu ustanovljeno slovensko kulturno društvo Lipa in dogodek je takrat zabeležila tudi »Rodna gruda«. V tem času se je društvu priključilo lepo število v Parizu in okolici živečih rojakov, tako da Lipa zdaj šteje več kot 200 članov.

Težave, ki tarejo skoraj večino društev v Franciji, pomanjkanje društvenih prostorov namreč, niso prizanesle niti Lipi. Toda to ni bil razlog, da se člani ne bi srečevali ob najrazličnejših priložnostih, pa naj si bo to otvoritev razstave slovenskega rojaka, slikarja, kiparja, v kaki od tukajšnjih preštevilnih galerij, ali pa literarni, glasbeni in včasih tudi dramski večer gostujočih slovenskih umetnikov, od katerih se je najbolj vtisnil v spomin večer, ki smo ga preživeli prejšnjo zimo s Slovenskim oktetom.

Počitnice so za nami in tako smo se konec septembra zbrali na večeru, ki smo ga poimenovali »Pod Lipo se dobimo«, tokrat v Montreuilu, mestu, ki se kot Šentvid Ljubljane drži Pariza. Za dobro vzdušje je poskrbel ansambel »Pariški slavčki« in ko so fantje urezali nekaj domačih poskočnih, res ni bilo časa za dolgočasje. Nastopila je tudi gostujoča folklorna skupina »Trogir« iz Trogirja, ki je navdušila predvsem francoske prijatelje, nam pa popostrčila večer in tistim, ki so bili letos na jadranski obali, obudila spomin na

počitnice in domovino. Ob prijetnem kramljanju in polkah se je čas kar prehitro iztekal, tako da kar verjeti nismo mogli, da je prišel čas, ko smo se morali posloviti.

Za uspel večer in organizacijo velja še posebej pohvaliti prizadevnega člana upravnega odbora društva Franca Hribarja, Marjano Gult, dr. Viktorja Gabrška in še bi lahko naštevali, vendar ne smemo pozabiti na napor, ki ga je ob vsem tem vložil tudi predstavnik Jugoslovanskega kulturnega centra v Parizu Aleš Biber. Kajpak se je sem

ter tja pri izvedbi večera tudi kaj zataknilo, kar mlademu društvu ne moremo šteti v zlo, vendar so nam organizatorji zagotovili, da bo drugič bolje, mi pa smo si obljubili, da zagotovo pridemo tudi na naslednjo prireditev društva Lipa.

Poleg prijetno preživetega večera v krogu rojakov in prijateljev nam je ostalo upanje, da na izpolnitev obljube ne bomo dolgo čakali.

Jože Sušnik

V Montreuilu res ni bilo dolgočasno. To se lepo vidi iz obrazov udeležencev.

ZR NEMČIJA

Iz Tuttlingena s kolesom v domovino

V Tuttlingenu, kjer živim že 20. leto, Slovenci dokaj aktivno delujemo na kulturnem in prosvetnem področju. Že dolga leta imamo slovenski dopolnilni pouk, v kratkem pa bo minilo 10 let, odkar prirejamo razne prireditve, srečanja, piknike, kegljaška tekmovanja, pustovanja, prihod Dedka mraza, šolske izlete, daleč naokrog pa so znane tudi naše vinske trgateve, na katerih nam vedno zaigrajo ansambli iz domovine.

Posebej bi se rada pohvalila z našima kolesarjema. To sta Frenki Prestor

iz Šenčurja pri Kranju in Ivo Jeretin iz Celja, ki zdaj oba živita v Tuttlingenu. V avgustu letos sta namreč odšla na dopust domov v Slovenijo kar s kolesi! Od Tuttlingena do Celja je okrog 800 km, potovala pa sta štiri dneve. Pravita, da nista vedela, da je pot domov s kolesi tako lepa, saj vedno hitimo z avtomobili tja in nazaj. Med potjo sta naredila tudi prek 100 posnetkov in res je čudovito. Slovenci iz Tuttlingena jima iskreno in s ponosom čestitamo ob tem podvigu.

*Danica Jeretin, Tuttlingen,
ZR Nemčija*

ZDA

70 LET PEVSKEGA DRUŠTVA ZARJA, EUCLID, OHIO

Težko je zapisati najlepše, najbolj pohvalne besede o celi vrsti zaslužnih ljudi, ki so zapisani v zlati knjigi najstarejšega slovenskega pevskega zbora v ZDA, Zarji. Ne samo da je najstarejši, tudi po pogumu, s katerim se je loteval zahtevnih programov, je enkrat. Če se samo ozremo na vrste predstav, ki so jih imeli od 4. aprila 1916, ko je bilo pevsko društvo ustanovljeno, pa do konca leta 1985, ko pišemo te vrstice, vidimo, da so bili jutranja, ne večerna zarja na nebu slovenskega izseljenskega zbornega petja.

Nekatere najpomembnejše predstave: 29. novembra 1928 Turjaška Rozamunda, opera v treh dejanjih; 17. aprila 1938 so izvedli hrvaško zgodovinsko opero »Nikola Šubić Zrinski«, uprizorili so tudi »Prodano nevesto« Bedriča Smetane in opero »V vodnjaku«, 24. oktobra 1965. Razgiban, vesel je bil koncert in opereta Ponočnjaki 27. novembra 1947, na katerem so nastopali trio Katherine Jurman, Josephine Turk in Alice Tekavec, duet Andrew Turkman in Albert Fatur. Solo je pela v »Ah, Sweet Mystery of Life« Alice Tekavec, Frank in Sophie Elersich pa sta zapela »Po vodi plava« in »Pod rožnato planino«. Delo je uglasbil Danilo Cerar, režiral pa Andrew Turkman, ki je nastopal tudi kot Jaka med navihanimi kmečkimi fanti.

LEO POLJŠAK, GONILNA SILA ZBORA

Ko je leta 1941 praznoval pevski zbor 25-letnico, najdemo med člani upravnega odbora imena: Leo Poljšak, predsednik; Josephine Turk, podpredsednica; Sue Pakiš, korespondenčna tajnica; Sophie Elersich – finančna tajnica, pa imena Katherine Jurman, Vida Skapin, Josip Tekavec, arhivarja Augusta Komarja in Andrewa Turkmana, režiserja Josepha V. Krabca in Edwina M. Polšaka – pianista.

ZLATI JUBILEJ

50-letnico, zlati jubilej, je Zarja praznovala 30. oktobra 1966. Že takrat so v slavnostno brošuro zapisali: »Zarja je naša edina pevska skupina v Ameriki, ki lahko praznuje svoj zlati jubilej. Vseh 50 let svojega obstoja je bila aktivna na svojem področju in pridno gojila slovensko zborovsko petje kot

Na poti domov s kolesi – postanek v Avstriji

Prihod domov – pri Jeretinovih v Celju

Edwin Polšak z ženo, hčerko in zetom na obisku v Sloveniji, poleti 1985

tudi delavsko pesem . . . « Takrat so zabeležili vsega okrog 100 koncertov in poudarili: »Večkrat je slovensko zborovsko in družabno pesem ponesla tudi v druge nasebine po Ohio in Pennsylvaniji in nekajkrat nastopila tudi na srednjem zahodu. Zarja torej pripada ne samo clevelandskim Slovencem, temveč širši ameriški Sloveniji.«

60-LETNICA

Za obdobje od 1916–1976 je Frank Česen zapisal, da kronika dokazuje, da smo imeli Slovenci v Clevelandu od leta 1897 do 1976 skupno 41 pevskih zborov. Prvi je bil v umetniškem društvu Zora, ki ga je vodil Ivan Zorman, starejši. Od teh 41 jih je bilo leta 1976 aktivnih še 11. Tudi ob 60-letnici so zapisali, da ima mnogo zaslug za obstoj Zarje njen ustanovitelj Leo Poljšak, nasledil pa ga je Edwin Polšak, njegov današnji predsednik.

Četrtega aprila 1916 je bil ustanovljen pevski zbor Zarja kot odsek kluba št. 27 JSZ, ki je sodeloval pri vseh naprednih akcijah med ameriški Slovenci in širil delavsko časopisje, predvsem »Proletarca« in »Družinski koledar«. Klub je dobil tudi politični pečat in je živo posegel v sindikalno gibanje, za pravice delavcev.

V začetku so imeli vaje na E. 61 St., prvi pevovodja pa je bil John Gombač. Do leta 1920 so peli v zboru Zarja samo moški, nato pa so se jim pridružile tudi ženske. Ob 10-letnici, 18. aprila 1926, so nastopili z opereto

V. Vodopivca KOVAČEV ŠTUDENT pod vodstvom Johna Ivanusha. Leta 1929 so uprizorili Parmovo opero URH, GROF CELJSKI, 9. marca 1930 pa so jo igrali tudi za ameriško javnost v Public Auditoriumu in poželi velik uspeh. Ob 60-letnici so lahko našli 36 uprizorjenih operet in pevskih skic, 7 iger in okoli 100 koncertov.

50-letnico Zarje so pevci proslavili leta 1966 z gostovanjem po domovini, Sloveniji, še poprej pa so 30. oktobra proslavljali doma, v Clevelandu. Udeležili so se ga gostje iz Ohia, Pennsylvanije, Illinois, Michigana in drugod.

LEO POLŠAK O ZBORU

Na obisku v Slovenski izseljenski matiči se je mudil sedanji predsednik Edwin Polšak, sin Lea Polšaka, st., ki nam je povedal: »Predsednik sem bil že nekaj let nazaj, pred mano je bila Jennie Fatur, po smrti Andrewa Turkmana. Tako sem nadaljeval tradicijo očeta. Nikoli ne bomo pozabili našega obiska v Sloveniji leta 1966, ob 50-letnici Zarje! Nato sem prišel v Slovenijo še 1972, 1976 in letos, 1985.

Današnji program zborov se zgleduje po tradiciji. Vsako leto imamo dva velika koncerta, poslušajo nas potomci Slovencev, Slovenci pa tudi Amerikanci. Pesmi predstavljamo kot igre. Povezujemo jih z veznimi besedili, vmes seznanjamo angleško govoreče poslušalce z vsebino.

Za to jesen (1985) imamo dva programa, enega s skupno 20 pesmimi, od

teh je 15 slovenskih, 5 pa jih je prevedenih.

Pevski zbor ZARJA šteje danes 45 članov, ki so stari od 22 do 70 let. Ti, 22-letni, so se naučili slovenskega jezika od staršev. Mislim, da bomo dostojno nadaljevali to veliko nalogo, ki nam je zaupana in našli po 70-letnici dostojne naslednike za naše delo.«

Edwin Polšak, ki je ponovno prevzel predsedniške dolžnosti v Zarji 1985, že 45 let igra za svoje prijatelje na klavirju. To pa je rekord, ki kaže na veliko ljubezen do glasbe in slovenstva.

I. C.

Mary Skerlong – žena leta

V Pittsburghu, PA, je bil v septembru 1985 slavnosten banket, na katerem so za »ženo leta« širše slovenske skupnosti v tej okolici razglasili Mary Skerlong, ki je že dolga leta prizadevna društvena delavka med našimi tamkajšnjimi rojaki. Najbolj je znana kot voditeljica slovenske radijske ure v Pittsburghu, ki je najstarejši etnični program na tem področju, saj deluje že skoraj 30 let.

Slovesnosti se je udeležilo prek 500 gostov, kar dokazuje, da je rojakinja Skerlongova resnično priljubljena med Slovenci v tem delu Pennsylvanije. Jugoslovanski generalni konzul Ivan Mažuran je v imenu Slovenske izseljenske matice rojakinji Skerlongovi izročil tudi priznanje SIM, ki ji je bilo podeljeno za zasluge pri delovanju za ohranitev slovenske besede med našimi rojaki in za njen prispevek pri povezovanju izseljencev s staro domovino.

Mary Skerlongovi so poslali pozdravne čestitke ob tem imenovanju tudi ameriški predsednik Ronald Reagan, guverner Thornburg, župan Pittsburgha Caliguiri in številne druge osebnosti iz ameriškega javnega življenja.

Priseljenci (izseljenci) in korenine

Sredi poletja je natisnil *Time* posebno številko, ki je posvečena ameriškim priseljencem. Vodilni esej je napisal Henry Grunwald, sin avstrijskega libretista, novega Amerikanca iz leta 1940. »Domovina je tam, kjer te pozdravi sreča« pravi njegova pogruntacija, ta verz pa je verjetno del kakšne dunajske operete. Za mnoge mogoče res tudi velja, za večino ljudi pa prav gotovo ne. Pravimo, da je marsikdo

odšel po svetu »s trebuchom za kruhom«, vendar to z ljubeznijo (ali neljubeznijo) do domovine ni imelo veliko opravka, na noben način pa se ta ljubezen z izseljenčevim odhodom ni zmanjšala . . .

Pa še ta misel, o kateri bi bilo vredno razmisliti: Je res, da je večina ameriških priseljencev čutila, da je bila njih ljubezen do domovine izdana? Je res, da v resnici oni niso pustili svojih domovin na cedilo, pač pa so njihove domovine zapustile njih? Strašna misel, ki ji je prav težko priti do dna. A po mojem tudi ne more obveljati. Saj je vendar že Cankar vedel, da slabi režimi, vojska in policija in . . . in . . . niso domovina.

Še nekaj drobiža iz iste številke časopisa Time z dne 8. julija 1985:

Med tiskom ameriških priseljencev, ki je štel v začetku našega stoletja okrog 1.300 različnih neangleških listov in periodik, je omenjen tudi slovenski dnevnik iz New Yorka, to pa je bil, kot vemo, »Glas naroda«. Razen tega dnevnika je v mestu New York ob istem času izhajalo še 31 drugih etničnih dnevnikov!

V statističnih stolpcih beremo presenetljivo (in nemalo čudno) številko: v letih 1961–84 se je baje vselilo v Ameriko 30.000 Jugoslovanov – prišli pa so kot »takšni ali drugačni« begunci . . . Kdo so ti ljudje, statistika ne pove.

Zanimivo je prav tako, da je ta številka priseljenih Jugoslovanov iz omenjenih let višja od števila priseljencev iz Romunije, Poljske, Češkoslovaške, Španije in Madžarske, sicer pa po vrstnem redu takoj za izseljenci iz Kampučije, Rusije (po 60.000), Laosa, Vietnamu in Kube.

Grunwaldov esej spremljata dve ilustraciji. Predstavljali naj bi zgodbo izseljenčevih »korenin«, torej njegovo »presaditev« iz starega v novi svet. Primerjal sem obseg korenin človeka, ki zapušča domovino, z obsegom korenin »Amerikanca«, ki se je na tej celine sestal s svojo srečo. Prva risba prikazuje koreninice, prilegajoče se kakšni solati, druga pa bujne, košate korenine mogočnega hrasta! Tako enostavna ta pot v tuji svet, četudi gre za ZDA, že ne more biti! Vsaj za mnoge ne, če ne za večno . . . Ali ne bi bilo bližje resnici, ko bi risar ti dve podobici kratkomalo zamenjal?

Ivan Dolenc

Umrla je Marija Žagar

V Forest Cityju, Pennsylvania, je 27. julija 1985 umrla ena od najstarejših ameriških Slovenk Mary Žagar, ki je v

aprilu praznovala že svoj 101. rojstni dan.

Mary Žagar je bila rojena 26. aprila 1884 v Stični na Dolenjskem. Prežive-la je vseh svojih 12 mlajših bratov in sester. Prvi mož John Skubic ji je umrl leta 1926, drugi Anton Žagar pa leta 1960. S prvim možem je imela pet sinov in dve hčeri, od katerih je živa le še ena – hčerka Jennie, ki je poročena z našim dolgoletnim naročnikom Martinom Matjanom.

Mary Žagar je bila nad 80 let med drugim članica slovenske cerkve sv. Jožefa v Forest Cityju, članica KSKJ, v zadnjih letih pa tudi članica American-Slovenian Heritage Club v Forest Cityju. Poleg hčerke in zeta žalujejo za njo štirje vnuki, sedem pravnikov in celo en prapravnuk.

KANADA

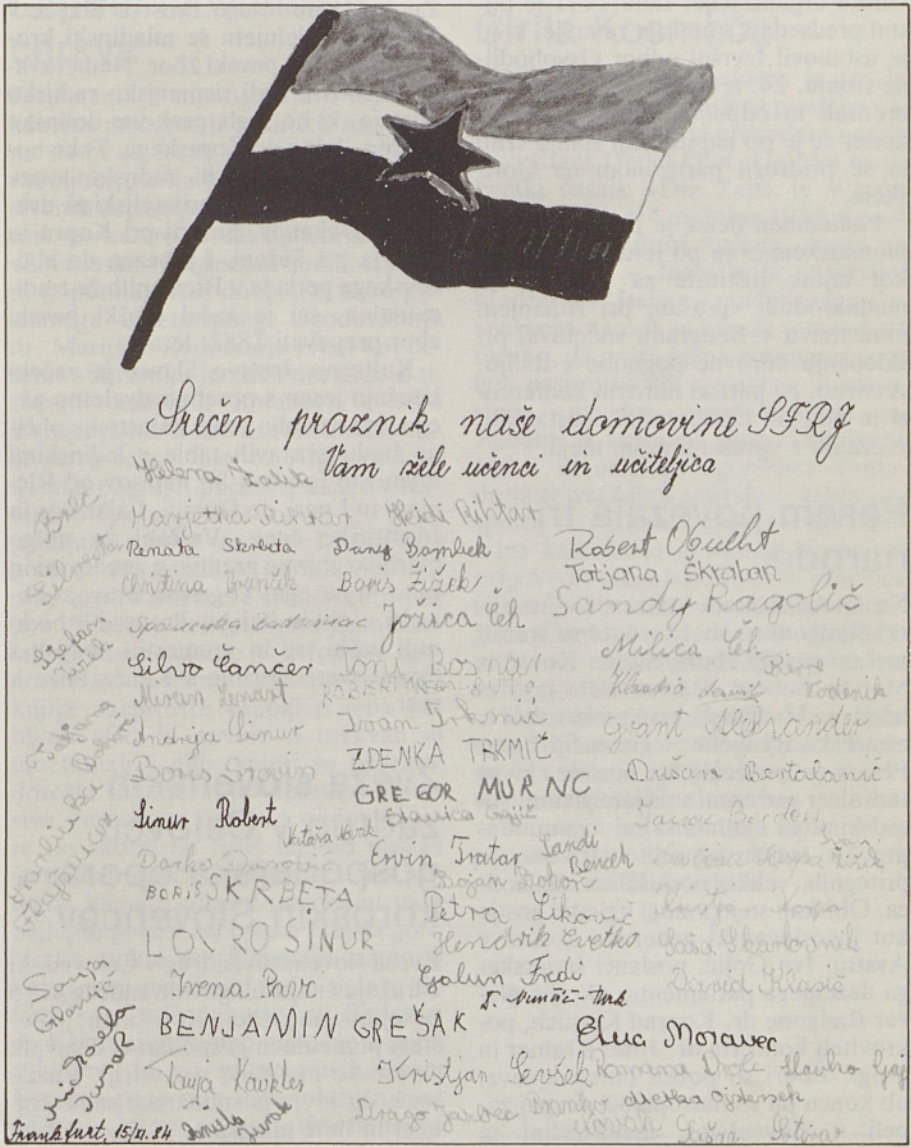
Večerni zvon se pripravlja na jubilej

Prekmursko društvo »Večerni zvon« v Torontu je imelo ob koncu septembra 1985 redni letni občni zbor. Predsednik društva je ostal Jožef Hozjan, v odboru društva pa je prišlo le do manjših sprememb.

V letu 1986 praznuje naše društvo 30-letnico obstoja in pričakujemo, da bomo v sodelovanju s Slovensko izseljensko matico za to priložnost dobili ansambel iz domovine.

Društvo »Večerni zvon« sodeluje tudi pri nabiralni akciji za nabavo aparature za onkološki inštitut ljubljanskega kliničnega centra. O dokončnih rezultatih te akcije vam bomo javili pozneje.

Miha Zakojč

80 let zgodovinarja Frana Zwittera

24. oktobra je minilo osemdeset let od rojstva zavednega slovenskega zgodovinarja Frana Zwittera, ki je po očetu Korošec iz Zahomca v Ziljski dolini. Kot akademski učitelj na Filozofski fakulteti v Ljubljani je bil med leti 1937 in 1975 profesor velike večine zgodovinarjev, ki danes poučujejo na srednjih in visokih šolah ali delajo na znanstvenem področju. Bil je dolgotletni predsednik Zgodovinskega društva za Slovenijo (1948–1966) in je vzgojil temelje povojne organizacije slovenskih zgodovinarjev. Kot prvi predsednik Zveze zgodovinskih društev Jugoslavije (1954–1956) pa je dal svoj pečat tudi jugoslovanskemu zgodovinopisju. V letih 1969–1975 je kot predsednik jugoslovanskega nacionalnega komiteja za zgodovinske vede uravnaval tudi odnos jugoslovanskih zgodovinarjev do mednarodne zgodovinske organizacije. Leta 1941 je postal predsednik komisije za meje, ki jo je ustanovil Izvršni odbor Osvobodilne fronte. 24. februarja so ga Italijani aretirali in odpeljali v taborišče, od koder se je po kapitulaciji Italije vrnil in se pridružil partizanom na Goriškem.

Pomemben delež je prispeval v diplomatskem boju po letu 1945, ko je kot tajnik Inštituta za preučevanje mednarodnih vprašanj pri zunanjem ministrstvu v Beogradu sodeloval pri sklepanju mirovne pogodbe z Italijo, Avstrijo, na pariški mirovni konferenci in mnogih mednarodnih sestankih, zvezanih z vprašanji naših meja.

Pesem povezala tri narode

Na mednarodnem koncertu v avstrijski Radgoni so se 18. oktobra srečali mešani pevski zbori: Štefan Kovač iz Murske Sobote, Bártok Béla iz Mohácsa na Madžarskem in pevski zbor iz avstrijske Radgone, v gimnaziji Borg. Pesem je povezala tri narode, ki so tudi sicer povezani s prijateljskimi, sosedskimi in ekonomskimi vezmi. Čeprav je trajala prireditev tri ure, je pritegnila veliko poslušalcev do konca. Obiskali so jo mnogi ugledni gostje kot jugoslovanski generalni konzul v Avstriji Ivo Gojić, poslanci štajerskega deželnega parlamenta, okrajni glavar Radgone dr. Konrad Kranich, pokrovitelj koncerta dr. Josef Krainer in drugi. Zbori so poželi buren aplavz, ob koncu pa so nastopajoči skupaj zapeli v slovenščini, madžarščini in

nemščini. Tako se je troje jezikov »združilo v simfonijo src« in ponovno dokazalo, da glasba ne pozna meja. Sklenili so, da bodo takšne koncerte še prirejali.

Dnevni slovenske kulture v Ricmanjih

Kulturno društvo Slavec v Ricmanjih se pripravlja na razvejano dejavnost v novi sezoni. V posebnem prostoru Babne hiše bo uredilo stalno razstavo primorskih likovnikov pod geslom »Primorska umetnost skozi čas«, vse do 17. stoletja. Konec januarja 1986 bo društvo priredilo 3. srečanje oktetrov Primorske, na njem pa bodo sodelovali okteti od Kobarida do Portoroža. Ta glasbena prireditev bo v okviru proslave DNEVA SLOVENSKE KULTURE. Sredi marca bo na vrsti prireditev Ricmanjski teden. Osem dni, od 12. do 19. marca si bodo sledili glasbeni večeri in likovne razstave. Znotraj Kulturnega društva Slavec v Ricmanjih delujeta še mladinski krožek in mešani pevski zbor. Nameravajo ustanoviti tudi ricmanjsko radijsko postajo, ki bo segla prek vse dolinske občine, delno do Koprškega. Tako bodo mladi vzpostavili radijske zveze med KD Slavec in prijateljskimi društvi iz Dekanov, Šmarj pri Kopru in Povirja pri Sežani. Ljubezen do zborovskega petja je v Ricmanjih že tradicionalna, saj je začel moški pevski zbor prepevati 1882. leta.

Kulturno društvo Slavec je začelo letošnjo jesen s posebno dveletno akcijo. Na ozemlju svoje katastrske občine bodo postavili table z ledinskimi imeni, to je okoli 80 napisov od Ricmanj in Loga, do Domja, Lakotiča in Industrijske cone. Vaščani že dolgo marljivo zbirajo gradivo o zgodovini in razvoju naselja, ki ga nameravajo objaviti v obliki knjige. Preuredili bodo tudi vaški trg in premostili obelisk s figuro svete družine s Ključa bliže k vasi.

Zveza slovenskih zadrug v Celovcu gospodarska opora koroških Slovencev

Zveza slovenskih zadrug v Celovcu, ki združuje enajst blagovnih zadrug in 16 posojilnic na južnem Koroškem, je postala pomemben gospodarski dejavnik slovenske manjšine v Avstriji. Razen tega, da krepi gospodarsko samostojnost in moč manjšine, je postala tudi

most za vzpostavitev intenzivnejših poslovnih stikov med Avstrijo in Jugoslavijo.

Slovenske zadruge in posojilnice na južnem Koroškem, posejane od Pliberka v Podjuni do Šentjakoba v Rožu, opravljajo pomembno poslanstvo. Vse večji promet v njihovih marketih, rast bančnih poslov tudi z inozemskimi partnerji, izvozni in uvozni posli itd. so to ustanovo razvili v močan gospodarski subjekt, ki je tudi močna materialna podpora v boju slovenske manjšine za njen obstoj. Zveza slovenskih zadrug dobršen del dobička namenja namreč za delo slovenskih organizacij, kulturnih društev, vrtcev itd. Ob tem velja še omeniti vedno večje uveljavljanje turistične dejavnosti v agenciji Cartrans.

To so bile ugodne ugotovitve novega srečanja v Pliberku med Zvezo slovenskih zadrug in medobčinskimi zbornicami za koroško, mariborsko in celjsko območje ter Gospodarske zbornice Slovenije.

Zveza slovenskih zadrug iz Celovca je postala pomemben uvoznik jugoslovanskega blaga, ki ga ne plasira samo v Avstriji, temveč tudi v drugih zahodnoevropskih državah. Zveza ima svoje firme tudi na Dunaju, v Gradcu, Frankfurtu in Solunu. Preko slovenske banke gre tudi že veliko denarnega prometa iz mednarodne trgovine. Zveza z vse močnejšo notranjo trgovinsko mrežo bi lahko postala še bolj pomemben trgovinski partner v mednarodni mejavi, saj se v poslih z Zvezo slovenskih zadrug večajo tudi možnosti za izvoz jugoslovanskega blaga v Avstrijo in na druge konvertibilne trge. Razen tega pa Zveza nudi tudi kvalitetne informacije o gospodarskih tokovih v Avstriji.

Predstavniki Zveze slovenskih zadrug so se na srečanju v Pliberku ponovno zavzeli za sklenitev podobnega obmejnega trgovinskega sporazuma med Avstrijo in Jugoslavijo, kot ga ima Jugoslavija z Italijo.

O Trstu – brez Slovencev

V novembru so v Parizu odprli veliko razstavo o mestu Trstu, ki pa k sodelovanju sploh niso povabili Slovencev. V gradivu je kot edina narodnostna manjšina v Trstu omenjena židovska skupnost, o Slovencih pa ni niti besede.

Organizacije tržaških Slovencev so zato lokalnim oblastem poslale ostre proteste.

FRANC NOVAK:

Slovar beltinskega prekmurskega govora

Redki so slovarji, ki prihajajo izpod rok kmetov, kakršen je ta, ki zajema besednjak Bélišinec, avtorjeve rojstne vasi. Usoda mu ni namenila univerzitetnega študija, izobraževal se je sam, kmetoval, hodil na sezonsko delo v Avstrijo, ko pa je zbolel, je delu za slovar posvetil vse moči. Slovarček je dopolnil njegov brat Vilko Novak. Bélišinski govor je sestavni del dólinskega ali markovskega (staro ime za južno Prekmurje: Márkovsko, Márkasto, ljudje: Marki) govora prekmurskega narečja. Slovar obsega okoli 8000 besed, poleg tega pa mnogo frazeologije. Doslej je Pleteršnikov slovar zajel največ prekmurskih besed, Novakov pa je neprimerno bogatejši. Zanimivo je, da je v tem slovarju tudi veliko besed, ki jih govorijo prebivalci Prlekije, Dravskega in Ptujškega polja, med Halozami in Slovenskimi goricami in ima zato širši pomen. Našim izseljencem pa bo oživil domačo, naravno besedo, pravi materin jezik iz zibke.

Slovarček na 138 straneh je izdala Pomurska založba, stane pa 1.200 dinarjev.

JOSIP VIDMAR:

Obrazi

Zajetna, 612 strani obsegajoča knjiga, je izšla ob 90-letnici Josipa Vidmarja, ene osrednjih osebnosti slovenskega poveljnega kritiškega, kulturnega in družbenega življenja. Je ena izmed štirih knjig, ki so jih izdale slovenske založbe ob tem visokem jubileju, zajema pa zbir zgodovinskih pričevanj o pomembnih osebnostih naše kulturne in politične zgodovine XX. stoletja. Knjiga je pomembna tudi zategadelj, ker ima lep, skrben, pretehtan jezik, razumljiv tudi preprostem bralcu. Seznanja pa ga s temeljnimi vprašanji in dilemami partizanstva, medvojnega in poveljnega opredeljevanja za slovenstvo in našo skupnost, kulturo, etične, narodnostne in jezikovne ter verske dileme (Edvard Kocbek), ki so usodno vplivale na naše sožitje. Če povzamemo samo najpomembnejša imena: Srečko Kosovel, Ivan Cankar, Lojz Kraigher, Oton Župančič, Richard Jakopič, Ferdo Kozak, Igo Gruden, Lili Novy, Alojz Gradnik, Mile Klopčič, Prežihov Voranc, Miško Kra-

njec, France Bevk, Boris Kidrič, Edvard Kardelj, se nam razkrivajo temeljne silnice naše poveljne literature preko analize njihovih nazorov, pričanj, pogledov in dogodkov, ki so tesno povezane s sovplivanjem političnih silnic. Marsikaj nam avtor pojasni, marsikatera odločitev polpretekle zgodovine nam je z branjem osvetljena s pomembnega zornega kota, zlasti še zato, ker je bil J. Vidmar ena osrednjih osebnosti naše poveljne vlade, estet, usmerjevalec in vplivna moč, ki je delovala žariščno, vse od ustanovitve osvobodilne fronte 1941 in dolga leta po vojni. Pričevanja so osebno obarvana, avtorjevi nazori pa jasno razloženi.

Knjigo sta izdali Državna založba Slovenije in Založba Borec, vezana je v platno, stane pa 2.500 dinarjev.

JOŽE ANDERLIČ, DR. MARIJAN ZADNIKAR:

Lepote slovenskih cerkva

Pred nami je monografija o lepotah, kakršne najdemo le redkokje na svetu, ne da bi se trkali po prsih kot dobri rodoljubi, ne da bi prezrli vrsto znanstvenih dejstev v slikarstvu in arhitekturi, na katere so nas opozorili neštivilni izjemno razgledani ljudje, svetovni popotniki naše dobe. Že uvod priznanega umetnostnega zgodovinarja dr. Marijana Zadnikarja zveni kot pesem: »Slovenija je čudovita dežela tisočerih naravnih obrazov. V srcu Evrope pokriva tisti izbrani košček naše stare celine, kjer se Alpe, to kraljevsko pogorje, počasi spuščajo v ravninsko Panonijo in si na drugo stran podajajo roke z začetki Dinarskega gorstva. Na zahod se odpira Sloveniji celo modro okence v širni svet, saj se je s Tržaškim zalivom ob njenih obalah globoko zajedlo v evropsko celine.« Nato se nam na velikem formatu knjige razprostre osupljivo lepa pahljača slik, ki govore o cerkvah in umetninah v njih, kateri so enkratni dosežki slikarstva, arhitekture, kiparstva, rezbarstva različnih obdobj, stare po skoraj po tisoč let, od našega štetja naprej. Že z naslovnice nas pritegne kamniti oltar s podobami naše najlepše gotske cerkve na Ptujski gori. Vsaka pokrajina Slovenije najde v knjigi svoj poodmev, od Triglava do Goriškega v Prekmurju, od Radgone do Kopra. Spoznamo vrsto slovenskih slikarjev, ki so se proslavili širom Evrope, pa o njih naši šolarji nič ne vedo, osupljive so zlasti umetnine, ki

sodijo v sam vrh evropske civilizacije renesanse, baroka, gotike in drugih obdobj.

Knjigi daje vrhunski pečat Jože Anderlič, ki je avtor fotografij in oblikovanja. Pod slikami so tehtna, točna pojasnila. To je delo, ki sodi v vsak slovenski dom, tako zbiralca, etnografa, zgodovinarja, vernega ali ateista, slikarja, kiparja, kmeta ali delavca, ker prerašča vsako ideologijo z močjo svoje umetniške izpovedi. Umetninam je skupno le to, da so jih ustvarile človeške sile izjemno nadarjenih posameznikov, ki jih rodi vsako stoletje le peščico.

Knjigo je izdalo v slovenščini in angleščini Ognjišče v Kopru, vezana je v platno, obsega 272 strani formata 23 × 31 cm, stane pa 4.900 dinarjev. V nemščini jo je izdala založba Herold na Dunaju.

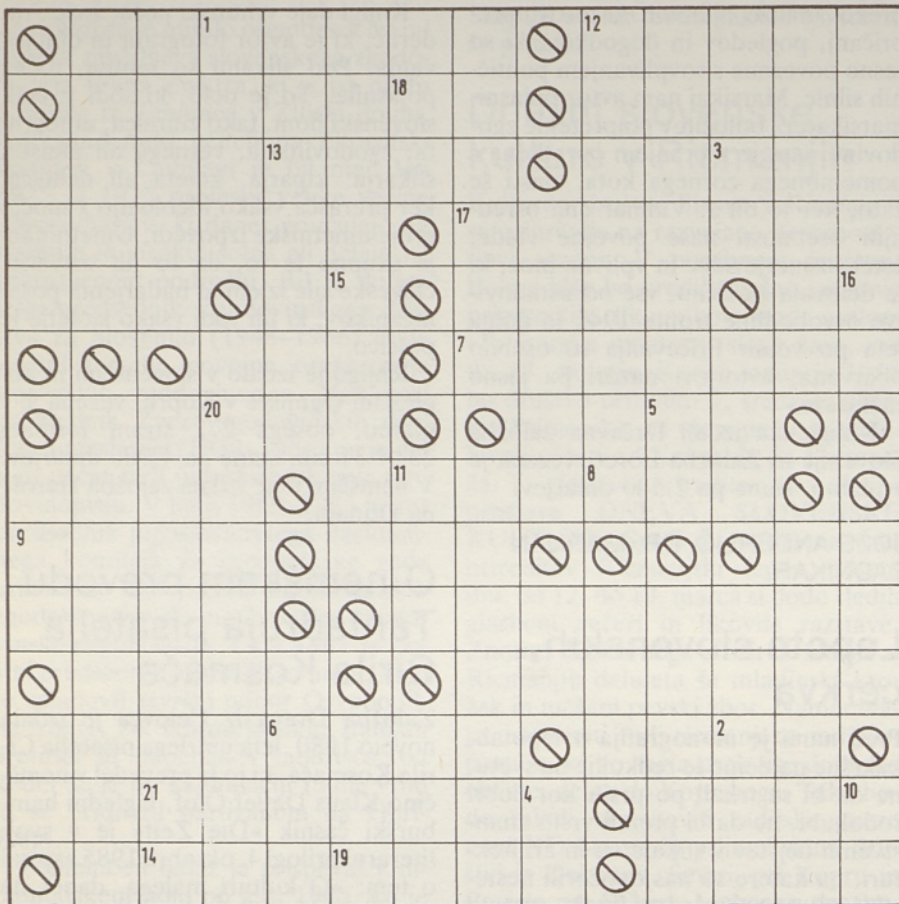
O nemškem prevodu Tantadruja pisatelja Cirila Kosmača

Založba Drava iz Celovca je izdala novelo 1980. leta umrlega pisatelja Cirila Kosmača, ki jo je prevedel v nemščino Klaus Detlef Olof. Ugledni hamburški časnik »Die Zeit« je v svoji literarni prilogi 4. oktobra 1985 zapisal o tem: »O kulturi malega, danes na štiri države – Jugoslavijo, Avstrijo, Madžarsko, Italijo – razdeljenega slovenskega naroda je bilo že mnogokrat rečeno, da izvira njena posebnost iz so igre nasprotujočih si vplivov in srečevanja navidez nepovezljivega... Zgodba o nesojeni smrti vztrajnega trpina in nežnega ogorčenca Tantadruja je vsekakor nastala iz takih nasprotij... Tantadruj je visoko umetelna kalkulacija in veselje ob navjni pripovedi; filozofska umetna pravljica in ganljiva zgodba o vaških posebnostih.« Članek nosi nadnaslov »Premalo poznano: slovenska književnost na evropski ravni«.

Slovenski pisci, ki žive na sečišču evropskih poti in civilizacij, se tako že mnoga stoletja oplajajo s kulturami, ki so v svetu vodilne, mednje pa nedvomno sodi tudi nekdanji diplomat in popotnik Ciril Kosmač, doma iz Slapa ob Idrijci na Primorskem.

za razvedrilo

Kombinacijska križanka s slovenskim pregovorom

1	2	3	4
---	---	---	---

5	6
---	---

7	8	9	10	11
---	---	---	----	----

12	13	14	15	16
----	----	----	----	----

17	18	19	20	21
----	----	----	----	----

Spodnje besede morate s pravilnim kombiniranjem razvrstiti v lik križanke. Polja, ki ločijo besede med seboj, so že vrisana. Črke, ki pridejo na polja s številkami, prenesite v oštevilčena polja pod križanko. Tu boste prebrali star slovenski pregovor.

dvočrkovne besede: BB, DE, HČ, JA, KA, NK, PM

tričrkovne besede: AIL, BRA, CAM, EDI, EIS, GRM, MAH, MOL, NAV, PAN, RAC, ROD

štiričrkovne besede: AERO, ARAM, ILIR, LIRA, LODI, MARS, MISS, NONA, OMEJ, OPAT, SEJA, VLOM

petčrkovne besede: ANION, KELIH, KLASI, NGAMI, OMAMA, PISMO, SLANG, SVORA, TEROR

šestčrkovne besede: ADONIS, ARIMAN, BUNSEN, GRAHEK, NOMADI

sedemčrkovne besede: CEPIVEC, NKRUMAH, OKRNINA, PLI-

OCEN, SATIRIK, SKVADRA, VELBLOD

osemčrkovne besede: ABRAHAM, COLORADO, GRADIŠČE, LEMURIJE, NAPOLEON, NEKOVINA, PEŠCENEC, SINGAPUR, STORITEV

devetčrkovne besede: DLANČNICA, MOČERADEK, PASTIRČEK

Jože Petelin

Anagram

Anagram je priljubljena vrsta uganke, pri kateri premečemo črke neke besede ali večih besed tako, da dobimo novo besedo ali več besed. Uganka je znana že iz antičnih časov, mnogi misleci in literati tistega časa so se ukvarjali z anagramiranjem. Antični vladarji so imeli na dvoru posebno izvežbane anagramiste, ki so iz črk njihovih imen iskali čimbolj laskave anagrame.

Kako anagramiramo? Vzemimo za primer besedo BOTRA. Če premečemo vse črke med seboj dobimo besedo OBRAT. Lahko dobimo še nekaj anagramov: TORBA, BORAT (to je sol borove kisline v kemiji), TROBA in TABOR. Besed, ki imajo več anagramov, je zelo malo.

Čimdaljša je beseda, tem težje je in nje sestaviti anagram. Vzemimo besedo BLEJČANKE (prebivalke Bleda) in skušajmo s premetanjem črk dobiti besedo, ki bo sestavljena iz natanko istih črk. Preden pogledate rešitev, ki je napisana spodaj, skušajte novo besedo sestaviti sami. Rešitev je: ČEBELNJAK!

Med slovenskimi sestavljalci ugank je nekaj odličnih anagramistov, spodnji spisec je le skromen izbor iz množice anagramov, ki so jih sestavili. Jože Stabej je iz imena MAIGRET sestavil RAGTIME, Marjan Koren je besedo ASTRONAVTKA premetal v NATAKARSTVO, Jože Petelin je iz besede PRESLIKANJE sestavil dva anagrama: PRESEJALNIK in PRISSELJENKA, Janez Nadu pa iz imena in priimka JERNEJ KOPITAR besedo PROJEKTIRANJE (ta anagram ima kar 13 črk!). Anagrami, ki so dolgi enajst črk in več so izredno redki in jih do zdaj ni več kot dvajset.

Posebno vrednost imajo anagrami, ki so iz istega tematskega področja. Če premečemo črke imena srbskega kraja PANČEVO, dobimo ime slovenskega kraja – ČEPOVAN, anagram moškega imena MARIJAN pa je – žensko ime MIRJANA.

Vsi primeri do zdaj so bili samostalni anagrami. Anagram pa je lahko tudi kakšna druga besedna vrsta ali pa več besed. Dober sestavljalca anagramov se potruji, da je rešitev anagrama smiselno povezana z besedo, iz katere iščemo anagram, uganko pa večkrat zastavi v obliki pesmice. Nekaj primerov:

V soboto zjutraj smo šli na izlet, na JELOVICI smo bili spet. Tam smo poslušali ptice in nabirali cvetlice.

Star gasilec je pribil: večkrat sem že NOT GASIL!

Ta DAN JE LE enkrat na teden, pa je vseeno najbolj ugoden!

Preden pogledate med rešitve, skušajte anagrame rešiti sami. Rešitve: VIJOLICE, GOSTILNA, NEDELJA

Jože Petelin

Krvavec, sončno smučišče naših Alp

Krvavec je visokogorska planota, ki se razprostira na višinah 1450 do 2000 m nadmorske višine, v pogorju Kamniških in Savinjskih Alp. Pozimi je priljubljeno smučišče, poleti pa izhodišče za mnoge izletnike in alpiniste.

Od mednarodnega letališča Brnik je oddaljen 15 km, od Kranja 17, od Ljubljane pa 34 km. Po novi avtocesti iz Ljubljane se pripeljete do tega zimsko-letnega turističnega središča v pol ure. Začuden obstanemo in zajame nas svež planinski zrak in sonce. Zima je tu dolga in snežna odeja traja pozno v pomlad, ko smučarji družijo smuko s sončenjem, od decembra do maja. Na vrh se povzpnete s kabinsko žičnico in že ste v kraljestvu s 33.330 metri sedežnic in vlečnic prepređenih smučarskih prog, te so primerne za vse smučarje, tudi za začetnike, otroke, družine. Na 110 hektarjih smučarskih površin, ki jih urejajo z najmodernejšimi stroji, so organizirane smučarske šole, izposojevalnice smuči in opreme, servis za popravilo smuči. Za sončenje si najamete ležalnike, okrepčate pa se lahko v treh okrepčevalnicah na samem smučišču. V trgovini na zgornji postaji žičnice pa si lahko nakupite najnujnejše potrebščine.

In kje lahko prebivate, če se odločite, da boste ostali dalj časa?

DOM NA KRVAVCU: Ima 144 ležišč, za večje in manjše skupine ter zaključene družbe in v dvoje, restavracijo in diskoteko. Telefon: (061) 314-320.

BRUNARICA Z DEPENDANSO: V njej je prostora za 70 ljudi, zgrajena je v prijetnem alpskem slogu in nudi domače vzdušje. Tu je izposojevalnica smuči, dobite pa tudi okusno hrano in pijačo.

Naslov: Aerodrom Brnik, 64210 Brnik, Jugoslavija, telefon: (064) 25-761, telex: 34530 YU AIRLJU.

PLANINSKI DOM NA GOSPICI: Dom ima 60 ležišč in je primeren za smučarske tečaje, odprt je vse leto.

Poleti oživijo Krvavec planinci in izletniki, ki se vzpenjo na bližnje vrhove: Veliki Zvoh (1973 m), Koren (1999 m), Košutna (1971 m), Komplotela (1989 m), Mokrica (1855 m), Kalški greben (2224 m) in na Kamniško sedlo. Prijeten je pogovor s pastirji, ki pasejo tod črede ovac in vam postrežejo z domačim kruhom, sirom in kislim mlekom. Tudi lovci najdejo v okrilju teh prelepih planin divjad: gamsa, srnjaka, muflona, velikega in malega divjega petelina in drobno divjad. Lovišče upravlja Zavod za gojitev divjadi Kozorog, Kamnik, telefon: (061) 831-162.

Smučarjem, ki si žele širše zabave, priporočamo hotele v Kranju in Ljubljani, ki nudita večjo možnost za nakup, zabavo in kulturne prireditve. Bled ima vrsto prvovrstnih hotelov, jezero za kopanje in čolnarjenje, blizu

so igrišča za golf in spósojevalnica konjev za ježo. Z letališča v Lescach pa vas s športnim letalom popeljejo na ogled Slovenije.

Visokogorski zimsko-turistični center Krvavec je v zadnjih letih prejel številna priznanja za kvaliteto: v sezoni 1983/84 priznanje z zlato plaketo za urejena smučišča, v zimski sezoni 1984/85 pa Zlato snežinko za najbolj urejen smučarski center v Sloveniji ter Turistični nagelj za nadpovprečno urejenost smučišč in varno smučanje.

V sezoni 1985/86 pa so cene za žičnice sledeče: Celodnevna karta 1.700 din, poldnevna 1.200 din, 7-dnevna 8.500 din. Otroci od 4.-10. leta 1.200 din.

Vse informacije dobite na sedežu delovne organizacije, ki skrbi za ta privlačni center:

ALPETOUR Škofja Loka, Delovna organizacija Rekreativsko-turistični center Krvavec. Telefon: (064) 26-871, telex: 34-556 YU HOCRE.

Smučišča v Tihi dolini na Krvavcu

Ciril in Metod

Brižinski spomeniki so prvi pisani vir naše materinščine, je rečeno v priročnikih.

Zadnjič smo se o njih malo podrobneje pogovorili in rekli, da so ti zapisi cerkvenih obrazcev nastali konec desetega stoletja. Obrazci so seveda starejši, ker so to le prepisi v cerkveni rabi obstoječih spovednih in podobnih besedil. Kdor pa se količkaj poglubi vanje, vidi, kako so slogovno in po zgradbi pretehtani, prava literarna mojstrovina pretehtano ubranega duha, ne le priložnostni zapis trenutnega domisleka.

Vse dosedanje raziskave *Brižinskih spomenikov* kažejo, da je treba vir in izhodišče teh obrazcev iskati še dlje nazaj v naši zgodovini, in raziskovalci se večinoma strinjajo v tem, da je moglo tako besedilo nastati pod vplivom močne osebnosti z vzhodnega slovenskega jezikovnega in miselnega območja.

Taki zgodovinsko izpričani osebi sta Ciril (Konstantin) in Metod. O njiju vemo, da sta bila brata in po rodu doma iz slovanskega okolja pri sedanjem grškem mestu Solunu, se pravi s področja vzhodne, carigradske polovice rimskega cesarstva in da sta živela v devetem stoletju, Konstantin od 826 do 869, ko je mlad umrl v rimskem samostanu kot Ciril, in Metod od 815 do 885, ki je doživel lepo starost in se ravno zdaj spominjamo enajststoletnice njegove smrti.

Brata Ciril in Metod sta ostala v zgodovinski zavesti kot apostola Slovanov. Bila sta namreč goreča in uspešna misijonarja, vendar sta ne samo oznanjala krščansko vero, temveč tudi poskušala slovenske rodove povzdigniti k večji omiki in kulturi. Prinašala sta jim torej pisavo in s tem »knjiže«, povedano z današnjim izrazom. V

ta namen sta zanje pripravila tudi rökopise; eden od njih se v spomin na Cirila še danes imenuje cirilica, čeprav si sedanje cirilice ni izmislil Ciril, temveč le starejšo glagolico.

Brata Ciril in Metod sta na misijonskih in buditeljskih potih nekajkrat prišla tudi v sedanje slovenske kraje. O tem imamo kar precej, vsaj posrednih zgodovinskih pričevanj. Eno od njih so že omenjeni *Brižinski spomeniki* z izrazito drugačnim slovanskim jezikovnim odtenkom, kakor smo ga prebiral na svoji poti iz sodobnosti nazaj v zgodovino k Trubarju in Dalmatinu, k *Stiškemu* in *Rateškemu rökopisu*.

Ugotovili smo preveliko razliko med temi rökopisi in *Brižinskimi spomeniki*, da bi še mogli govoriti o naravnem razvoju jezika *Brižinskih spomenikov* v *Rateški rökopis*, pa čeprav to pomeni časovno obdobje nekaj sto let. Sklepam namreč, da smo imeli Slovenci na svojem sedanjem ozemlju dosti samostojen, od zunaj malo vplivan jezikovni razvoj in da so *Brižinski spomeniki* bolj kakor zapis tedanjega stanja slovenščine pričevanje o misijonskem in buditeljskem delu Cirila in Metoda.

Rekli smo, da je bil zapis *Brižinskih spomenikov* napravljen konec desetega stoletja (972–1039), Metod pa je bil 869 imenovan za panonskega škofa in je 885 umrl, se pravi sto let prej. Sto let lahko pomeni veliko ali pa malo. V okviru ene družine pomeni menjavo treh rodov, čeprav posamezniki živijo povprečno vsaj petdeset in tudi več let in se v tem času njihov jezik ne menja veliko, če ne gre za menjavo jezika nasploh, kakor se dogaja na tujih tleh, v izseljenstvu.

O Cirilu in Metodu vemo, da sta bila prvič na naših tleh okoli leta 867,

ko sta morala oditi na zagovor v Rim. Naše dežele so bile namreč v tistem času pod cerkvenim območjem nemške, zlasti salzburške duhovščine. Tej seveda ni bilo ljubo, da se je na njenem področju oglašil tekmeč, in povrh še Slovan in z vzhoda. Iz starejših listin o pokristjanjevanju Slovencev vemo, da so duhovniki temeljne molitve in verske in bogoslužne obrazce sproti prevajali v slovenščino, v jezik ljudstva, sicer pa so bili obredi predvsem v latinščini. Ciril in Metod sta zagovarjala načelo, da je treba tudi obrede opravljati v ljudskem, se pravi slovanskem jeziku. To je imelo med ljudmi seveda ugoden odmev.

Zato ju je nemška duhovščina zatožila v Rimu pri papežu, češ da širita krivo vero ali vsaj vzhodno razkolništvo. Papež Hadrijan Drugi ju je zasljal, vendar v njunem delu ni našel krivih nauk, zato se je njuna pot v Rim končala z Metodovim povišanjem v panonskega škofa. S tem pa se je nasprotovanje samo še zaostriilo in Metod je moral že 870 znova v Rim. Ker je znova zmagal, so ga nazaj grede nemški škofje prijeli, zaprli in izpustili šele na papeževo posredovanje.

Za teh sto let, od 867 do 972, torej gre, to je časovna vrzel, ki ločuje Cirilov in Metodov osebni nastop od zapisa v *Brižinskih spomenikih*, to je posledek, ki so ga morali zapolniti Cirilovi in Metodovi učenci, da se je njun staroslovanski jezik obrazcev ohranil za zapis še v letu 972.

To postavlja nova in še tehtnejša vprašanja o razvoju naše materinščine ne le v tem vmesnem času, temveč tudi od časa *Brižinskih spomenikov* do *Rateškega rökopisa*, ki je zapisan v precej drugačnem jeziku, bolj našem sedanjem, kakor so *Brižinski spomeniki*.

vaše zgodbe

IVAN GRADIŠNIK, FRANCIJA

Na Mejačevem

Dolenjski posestnik Jože Mejač je imel lepo kmetijo in ničesar jim ni manjkalo. Pridno so obdelovali svoja

polja in vaško življenje je mirno, po ustaljenem ritmu teklo naprej.

Prišel pa je dan, ki je vse obrnil na

glavo. Začela se je vojna. Neke nedelje so prišli na cesto vsi, ki so mogli hoditi. Vojna bo, vojna, so govorili. Mobi-

lizacija bo! so vpili ljudje vsepovprek.

V vojsko je moral oditi tudi Jože Mejač. Doma sta ostala žena, sin in hči. Trdo so morali delati, da so obdelovali polja in postorili vse drugo. Vojsna pa se je vlekla in vlekla. Minila so že štiri leta in še ni bilo videti konca. Jože je izgubljal živce. Začel je zmerjati celo samega cesarja, češ da je že tako star, da že ne ve več, kaj se dogaja po svetu. Tudi drugi vojaki so godrnjali, vendar pa je bilo med njimi tudi veliko vohljačev, tajne policije, ki so jih prijavi. Jožeta Mejača in številne druge so vtaknili v zapor. Med zasliševanjem je Jože ugotovil, da je policijski nadzornik celo njegov sorodnik, bil je stric njegove žene, vendar pa mu tudi on ni mogel pomagati. Čez tri dni je bil ustreljen. Stricu je bilo hudo pri srcu, vendar pa pomagati ni bilo mogoče. To pa je bila priložnost za temeljit razmislek o minulem življenju. Odločil se je, da je bilo dovolj službovanja. Služil je policiji v Trstu, na Dunaju in nazadnje v Gradcu. Kmalu je bil upokojen in tudi vojne je bilo konec. Vrnil se je v Ljubljano.

Kamorkoli pa je prišel, povsod je imel pred očmi svojega nesrečnega sorodnika. Prišel je tudi v vas in se oglašil na kmetiji, ki je izgubila gospodarja. Mati je pripovedovala, da najbolj pogreša gospodarjevo roko sin, ki je postal trdoglav, da popiva po gostilnah in da hodi z neko ničvredno deklino.

Nasprotno pa je bila hči pridna, poslušna in delavna. Rekla mu je tudi, da najraje ne bi grunta dala sinu, ker se boji, da bi pognal vse premoženje.

Naš bivši policijski nadzornik si je najel stanovanje v gostilni pri Gorjupu. Zjutraj je vstajal zelo zgodaj in je hodil na sprehode po poljih, da se je navžil svežega zraka. Mimogrede se je tudi pogovarjal z ljudmi o delu na poljih ter o kmetovanju na splošno. Iskal je tudi priložnost, da bi se srečal z Jožetovim sinom Francetom. Prav rad bi poizvedel, kaj ga teži, morda pa bi mu lahko tudi kaj pomagal pri gospodarjenju. Končno pa sta se nekega dne le srečala. Nadzornik Koželj je bil izobražen mož, tudi denarja je imel dovolj, vendar pa je znal gospodariti z njim. Karkoli je glede gospodarjenja svetoval Francetu, mu je France zavrnil, češ da je njihovo posestvo premajhno. Ob neki priložnosti sta se pogovarjala tako ognjevitito, da je France udaril strica po glavi, stric je obležal na tleh. Bil je mrtev.

France ni hotel tega, bil je nesrečen slučaj. Javil se je na orožniški postaji in odpeljali so ga v zapor. Med preiskavo je trdil, da je stric nenadoma umrl, vendar pa mu niso verjeli. Ostal je v zaporu, tam kmalu zbolel, dobil pljučnico in v nekaj dneh umrl.

Na Mejačevem je zavlada žalost. V kratkem času kar tri smrti, kdo bi bil to pričakoval! Nenadoma sta na

kmetiji ostali dve ženski sami, mati in hči.

Kar kmalu so se začeli pri njima oglašati snubci. Eni so se zanimali za mater, drugi za hčer. Skoraj ni bilo dneva, ko bi se kdo ne oglašil. Njuna kmetija je bila privlačna, bila je na lepem kraju blizu Novega mesta. Večkrat sta se oglasila pri njima tudi Luka Mišjak s sinom, ki sta računala, da se bosta poročila tam kar oba. Mišjak je bil vdovec, otroke je imel že odrasle. Mejačka je naganjala Mišjaka od sebe in tudi njegove hčere so bile proti temu, da bi se njihov oče ponovno ženil.

Preteklo je nekaj časa in kmalu so stvari stekle po vsakdanjem redu. Mejačeva Angela se je poročila z Gorjupovim Petrom, sinom gostilničarja, pri katerem je stanoval njihov stric. Ta poroka bi bila vseh tudi stricu. Peter je bil priden fant in vsi so bili zadovoljni, da je prišel v njihovo družino. Hči, Mejačeva Kristina pa je podedovala vse po pokojnem stricu, višjem nadzorniku Koželju. Kot da bi bil slutil svojo smrt, je imel pri notarju v Novem mestu že pripravljeno oporoko. Tako je Mejačeva kmetija pridobila veliko bogastvo, dobila pa je tudi novega, pridnega gospodarja. Prenovili so gospodarska poslopja, dokupili še nekaj zemlje. In pogosto so se spominjali pokojnega strica in Franceta, ki oba počivata na domačem pokopališču, tam pri Miklavžu na Otoku.

domače viže

Domačije glas v deveto vas

Zadnji gostovanji naših najpopularnejših sestavov ansambla Lojzeta Slaka in ansambla bratov Avsenik v Združenih državah in Kanadi, še zdaj močno odmevata tako v domovini, kakor pri rojakih. Prvi se je tjakaj konec junija za dobrih 5 tednov podal s svojimi godci Lojze Slak. Po povratku smo ga vprašali za vtise, ki si jih je nabral na dolgi poti:

»Rojaki so nam že na samem začetku pripravili čudovit sprejem, takoj smo se počutili kot stari znanci in prijatelji. Imeli smo 22 nastopov, dobro smo se utrudili, vendar so to bili lepi, ustvarjalni napor.«

Pot je vodila godce med rojake v Ohio, Pensilvanijo, Minesoto, Colorado, Illioins, Wisconsin, od tam v Kanado in nazaj v Ohio. Globoko v spominu jim je ostal Pittsburg, kjer so 2.

avgust proglasili za Dan ansambla Lojzeta Slaka:

»Človek premišluje, od kod želja, da nekomu izkazujejo ljudje take časti in pozornosti. Toda to ni samo naša zasluga, pomeni tudi potrjevanje vezi, ki so se dolgo spletale med staro domovino in izseljenci, pa tudi spoštovanje naporov in sposobnosti naših ljudi, ki so tudi v tujem svetu pokazali izredno pridnost, sposobnost in poštenost.«

To misel Lojzeta Slaka potrjuje potrdilo in zahvala za uspešno oživljanje stikov in sploh uveljavljanje vseh članov naše etnične skupnosti, ki jo je podpisal član ameriškega kongresa Dennis E. Eckart. Podobno listino so ansamblu izročili v Harrisburgu. Pri vsem tem pa so bila najlepša srečanja z ljudmi:

»Rad sem stisnil roko komurkoli in

moram reči, da jih ni bilo malo,« je za konec dejal Lojze.

Kratek skok v Novi svet je ansambel Bratov Avsenik začel 12. septembra in zaključil že 20. septembra. Tudi Avseniki so bili deležni izrednega sprejema in Slavko Avsenik se ni prav nič pomišljal povedati:

»Bilo je navdušujoče. Čeprav smo si morali za to gostovanje odtrgati del svojega prostega časa, nam seveda ni bilo žal.«

Kako tudi, saj so se na koncertih in kasneje srečevali z ljudmi, ki so pripotovali z vseh koncev Združenih držav, da bi slišali tvorca domačega zvona neposredno na svoja ušesa. Slavku Avseniku pa je ostala v lepem spominu z gostovanja tudi tale podrobnost:

»Imel sem priložnost slišati Franka Jankoviča, dobro uro pa sva na vrtu Sterletove gostilne v Clevelandu tudi skupaj igrala. Moram reči, da mu

upravičeno pripada tamkajšnji naslov »kralja polke«.

Velik uspeh je za svoje mojstrstvo na klarinetu doživel tudi Bine Rudan,

ki mu je za tenkočutno izvajanje na nastopu v Music hall v Clevelandu, kar stoji aplavdiralo vseh 3000 poslušalcev:

»No, v Ameriki smo bolj redki gostje, lepo pa se mi zdi, da se tamkajšnji Slovenci ob prihodu naših skupin tako sestajajo in veselijo. Takega družabnega življenja tudi pri nas primanjkuje.«

Na glasbeno pot po Evropi v organizaciji Slovenske izseljenske matice se je 7. novembra podal ansambel Tone-ta Kmetca. Rojake je razveseljeval v Franciji, Belgiji, Nizozemski in Nemčiji tja do 26. novembra. Tudi glasniki haloških gričev so se vrnilo polni lepih spominov.

21. novembra je na rajžo v Kanado in ZDA odpotoval ansambel Tonija Hervola iz Brežic. Godci so imeli tam 18 nastopov, Novo leto so skupaj z rojaki veselo dočakali na prireditvi v Torontu.

Tekst in foto: Bogomir Šefic

mislmo na glas

INA

Vezi

Skozi naše življenje teko in se jih niti ne zavedamo. Nekatere so tanke kot nitke a čvrste in segajo daleč v preteklost ter nas povezujejo z njo. Potem pa se zgodi, da jih z vso močjo občutimo.

Prišel je s turisti v našo deželo. Na počitnice in da bi našel korenine svojega rodu. Od tod sta pred desetletji odšla v svet njegov ded in babica. Malo je še lomil njun jezik, sicer pa se je pogovarjal v ameriški angleščini. Hodil je in se vozil po lepih slovenskih krajih. Pogovarjal se je s sorodniki, katere je prvokrat osebno spoznal. Prebiral in ogledoval je stare fotografije in korenine rodu so se vse bolj in bolj izoblikovale.

Potem pa so mu nekje prinesli stare mašne bukve, nekoč zlato obrezane, a je zlato že zdavnaj potemnelo. Črne platnice pa so bile ponekod od miši obgrizene. Polistal je po stari knjigi in našel na prvi notranji strani z okorno otroško roko s tintnim svinčnikom napisano: Sveta knjiga naše babice Barbare.

Spomnil se je, kolikokrat mu je pokojni ded pripovedoval, kako hudo je bil od očeta kaznovan za to čečkarijo na mašni knjigi pokojne babice. Knjiga je bila namreč prava domača relikvija, saj jo je babica dobila v dar od samega gospoda ka-

nonika. Oče ga je hudo pretepel, potem pa zaprl v kamro, kjer je tri dni ob kruhu in vodi moral obžalovati svoj »greh«.

Stare mašne bukve pokojne babice Barbare so zdaj v nekem našem ameriškem domu med dokumenti rodu, ki je pognal iz slovenskih korenin.

Primorske žene so nekoč nosile pe-tek in svetek dolga črna krila. Tudi njena mati je bila tako oblečena. Imela pa je samo dvoje črnih kril. Eno za vsak dan, drugo za nedelje in praznike. Ko je umrla, so jo oblekli v praznično krilo. Drugo krilo, obrabljeno od vsakdanjega dela, pa je ona odnesla s seboj, ko je šla za delom na tuje kot najdražji spomin na pokojno mater. Zloženo v škatli, prevezani s črnim trakom, jo je materino krilo spremljalo na vseh njenih poteh. Kadar je bila hudo žalostna, pa tudi takrat, če je bila zadovoljna in srečna, je odprla škatlo, vzela materino krilo v naročje, ga objela z rokami in se pomenkovala z njim, kakor da govori z materjo. In odleglo ji je, kakor da jo je mati potolažila ali da se je veselila z njo. Ko se je omožila in dobila otroke, je vsa družina vedela za to njeno skrivnost, ki pravzaprav ni bila skrivnost, ampak le najtoplejša vez z drago materjo.

Ko je umrla, ji je sin ovil materino krilo

okrog sklenjenih rok, da je za vselej ostalo blizu njenemu mrtvemu srcu.

* * *

Ko mi je bilo tri leta in smo se znašli v Dortmundu, kjer je atek zastoj iskal delo, so nam predli hudi časi in s sestrico sva bili dostikrat lačni. Potem se nas je usmili-la dobra nemška gospa. Vzela nas je pod streho in nama dala toplega mleka in seveda tudi drugih jedi. Ta prijazna sivolasa gospa je bila s svojim nasmehom in dobri-mi očmi takrat zame najlepša in najboljša žena na svetu in tista skodelica, v katero mi je nalila mleka, je bila in ostala zame najlepša skodelica. Bila je iz belega porce-lana, na njej pa je bila podoba dečka in deklice. Deklica je bila vsa v rožnatem, deček pa v svetlomodrem. Objemala sta se in se veselo nasmihala. Iz te lepe sko-delice sem pila mleko, dokler smo stano-vali pri tisti prijazni ženi. Ko pa smo od-hajali proti Nizozemski in se poslavljali, mi je gospa skodelico poklonila. O, sem bila srečna! Mama jo je hotela zaviti in dati v torbo, a nisem dovolila. Na vseh potovanjih sem jo nosila kar v roki in tudi ponoči je ležala na blazini poleg moje glave.

Tako smo skupaj preromali mnogo dolgih in krajših poti. Preživeli hude in malo manj hude dneve. Skodelica je bila vsepovsod z menoj. Iz nje sem pila čaj, kavo, včasih mleko in največkrat kar vodo. Bili smo na tujem in zatem smo se vrnili v domače kraje. Bila je vojna. Izgubili smo očeta-vojaka. Bilo je hudo, da huje ni moglo biti. Zbolela sem na smrt. Morala sem jemati ostudna zdravila in piti grenke ča-

je. Upirala sem se, a mama mi je vse to dala v moji skodelici – in šlo je. Ko sem pozneje hodila v šolo in je včasih zmanjkalo petroleja in karbida za luči, sem prižgala svečo, jo dala v mojo skodelico, da sem spisala nalogo. Ko sem se možila, je bila skodelica najljubši kos moje več kot na. Imela sem jo v kuhinji in v vitrini in le za skromne bale, ki res ni zaslužila tega ime- lastno uporabo. Nekoč pa je izginila in

tega nekaj časa sploh nisem opazila. Iskala sem, poizvedovala pa nič. Zelo me je prizadelo. Še danes mislim nanjo in na tisto dobro, prijazno nemško gospo, ki mi jo je dala s hvaležnostjo in ljubeznijo. Nikoli je ne bom pozabila, saj mi je bila tista ljubka, krhka stvarca iz porcelana v veselje in vedrilo v najhujših dneh.

slovenski dom

Pražen krompir

V teh mesecih je kar precej prazničnih dni, ko denemo na mizo tako ali drugače pripravljeno meso, sveže ali prekajeno, h kateremu pa nedvomno sodi klasičen in na Slovenskem izredno čislán – pražen krompir. Nepogrešljiv je bil od nekdaj – in je še danes – pri nedeljskih in prazničnih kosilih ter na gostijah. Zdi se sprva kot da pri pripravi le-tega ni nobenih skrivnosti, da je vse zelo preprosto, vendar obstaja za pražen krompir kar več receptov.

Najpreprostejši veleva, da na vroči masti prepražimo na listke zrezano čebulo, dodamo kuhan, olupljen in zrezan krompir, ga premešamo, solimo in pražimo, dokler rahlo ne porumeni.

Drugi spet terja, da krompir skuhamo v slani vodi. Kuhanega (še toplega) olupimo in zrežemo na rezine. Potem na masti prepražimo seseklano čebulo, dodamo krompir in vse skupaj pražimo, da lepo porumeni, po okusu popramo in še morda dosolimo.

Slovita avtorica »Slovenske kuharice« Magdalena Pleiweis, katere knjiga

je doživela do danes že 18 izdaj, pa je v petem ponatisu svoje knjige iz leta 1902 dobesedno takole zapisala:

»Zreži olupljen krompir na kocke (burfeljce), kot lešnike debele, v vodi ga splakni; razgrej v kozi sirovega masla, deni notri malo drobno zrezane čebule in zelenega peteršilja, da zašumi, pa krompir, do pol ga z juho zalij, malo osoli, pa pokritega praži do mehkega, potem ga daj okrog kake pražene reči ali okoli mesa.«

Marija Vremčeva, predvojna avtorica »Varčne kuharice«, pa prisega na hitrost pri kuhi. Pravi, da je treba dobro vrsto krompirja skuhati v obličah, ga kolikor mogoče hitro olupiti in sproti rezati v razbeljeno mast, na kateri smo zapanili nekoliko drobno zrezane čebule. »Ne čakaj, da ves krompir olupiš, ampak vzemi vsakega posebej iz vode, ga olupiš in zreži na mast,« pravi. »Potem krompir hitro oprazi, osoli, premešaj in krompir pride zares dober na mizo.«

Potem so še načini in nasveti za »najboljši pražen krompir«. Nekateri ga pražijo odkritega, drugi pokritega, drugi spet se zavzemajo za dodatke, tako npr. za ocvirke, ki naj jih pražimo skupaj z oljem, nekateri za šalotko namesto čebule, za dodatno kumino ali sesekljan peteršilj, razkošnejši predlogi pa sežejo po jajcih, razžvrkljanih v mleku ali z dodatkom limoninega soka in tudi majarona...

Tudi številne domače slovenske gostilne, za katere sicer pravi v svoji pesmi Andrej Šifrer, da jih je vedno manj, a vendarle še obstajajo, imajo svoje družinske podedovane recepte, ki pa jih seveda ljubosumno varujejo. Da so dobri, pričajo številni gostje, ki zadovoljni odhajajo domov. Ampak kaj posebno novega ne more biti, baje je poglavitna krepka domača goveja juha, s katero zalijejo krompir pred praženjem.

JAGODA

vaš kotichek

V lastno zadovoljstvo že več let pripravljam širše zasnovan rodovnik svoje rodbine. Trenutno iščem podatke o rodbini Čop iz Šentjurija pod Kumom, ki je v preteklosti dala več izseljencev. Po zadnji vojni se je za vsemi izgubila sled, vendar želim vključiti v rodovnik dva meni bližja sorodnika. To sta Anton Čop (roj. 29. 1. 1889) in Alojzija Čop por. Kramar (roj. 23. 5. 1890). Rojena sta bila v Šentjuriju št. 14 v družini Jožefa in Apolonije Čop, roj. Argenta. Baje sta odšla v Združene države Amerike pred letom 1909, vendar sem našel v župnijskem arhivu zapis o njuni izselitvi leta 1916. Sprva sta menda živela v Illinoisu in se tam tudi poročila s sestro oziroma bratom Kra-

mar. Kmalu za tem (menda 1917) sta Alojzija in njen mož Kramar drug za drugim umrli. Anton Čop se je baje preselil v New York in se je od tam zadnjič javil leta 1955. Njegov zadnji naslov je bil: Anton Čop, Reynolds Ave 9, Oneonta, N. Y.

Če bi kdorkoli kaj vedel o mojih sorodnikih, ga prosim, da mi sporoči na naslov: Boris Golec, Planinska cesta 8, 61431 Dol pri Hrastniku, Jugoslavija.

Prodajam *kmetijo* v vasi Opale pri Žireh, Slovenija. Kmetija obsega 23 hektarov gozda in 11 hektarov polj in travnikov.

Za informacije se oglasite po telefonu 03 2213419, Melbourne, Avstralija.

Avstralski Slovenec, star 42 let, ne kadi in ne pije, mirne narave, se želi spoznati s Slovenko, ki bi si želela ustvariti topel dom in srečno življenje v Avstraliji. Pisma s sliko pošljite na naslov: Frank Bruce, 9/44 Type St., Richmond, Vic. 3212, Melbourne, Australia.

SLOVENSKI KOLEDAR '86

v vsak slovenski dom na tujem!

Slovenski koledar '86 se ponaša s tradicijo enega izmed najstarejših slovenskih koledarjev, zato je to tudi letos knjiga, ki bo prava obogatitev vsake družinske knjižnice na tujem in doma.

Letos smo dodali Koledarju tudi bogatejšo zunanjo podobo, obogatili pa smo ga še z večjim številom barvnih in črno-belih fotografij slovenskih krajev. Za pestro vsebino so tudi letos poskrbeli priznani slovenski novinarji, publicisti in pisatelji iz domovine in tujine.

Kaj vam prinaša **SLOVENSKI KOLEDAR '86**?

- **koledarski del** vam za vsak mesec ponuja nekaj napotkov, kako boste kuhali po domače
- **Janez Stanovnik**, član predsedstva Slovenije, pripoveduje o vzrokih zunanje zadolženosti Jugoslavije
- **Dr. Dušan Nečak** govori o zadnjih dneh druge svetovne vojne pri nas
- **Jože Javoršek** piše o 400-letnici smrti avtorja prve slovenske knjige Primoža Trubarja
- **Julijan Strajnar** razpravlja o izjemni slovenski posebnosti – pritrkavanju
- **Evgen Bergant** piše o slovenskem nacionalnem športu – smučanju
- poskrbeli smo, da je v **SLOVENSKEM KOLEDARJU '86** še vrsta drugega zanimivega, zabavnega in poučnega gradiva, ki vam bo obogatilo vaše znanje o Sloveniji in Slovencih doma in na tujem. Del gradiva je tudi v angleškem jeziku.

Cena **SLOVENSKEGA KOLEDARJA '86** v tujih valutah je ENAKA KOT LANI in znaša:

ZDA (USA) 6 dolarjev, **Kanada** 7 dolarjev, **Avstralija** 6 dolarjev, **Južna Amerika** 6 dolarjev, **Avstrija** 90 šilingov, **Belgija** 250 frankov, **Francija** 35 frankov, **Nizozemska** 14 guldnov, **Italija** 7000 lir, **ZR Nemčija** 13 mark, **Švica** 12 frankov, **V. Britanija** 3 funte, **Švedska** 32 kron.

V tej ceni je všteta tudi poštnina z navadno pošto, letalsko poštino je treba plačati posebej. Če niste stalni naročnik Slovenskega koledarja, izpolnite naročilnico in namo jo v kuverti pošljite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA, Cankarjeva 1/II, p.p. 169, 61000 Ljubljana, Slovenija-Jugoslavija

NAROČAM SLOVENSKI KOLEDAR '86,
ki mi ga pošljite na naslov:

IME IN PRIIMEK

Ulica

Mesto in poštna številka

Država

Podpis:

alpes industrija pohištva

Železniki, tel.: (064) 67-121, telex: 34557 yu alpes

sistem

DOM

za vaš dom

Sistem DOM za vaš dom – za vašo dnevno sobo, spalnico, predsobo, jedilnico, samsko in otroško sobo,

- pohištvo, ki je zasnovano na načelu sestavljivosti in komponibilnosti,
- elemente sistema dveh širin in globin je možno sestaviti v sedmih različnih višinah, kar omogoča popolno in funkcionalno opremo vseh bivalnih prostorov,
- število kombinacij sestave elementov in ambientov je neomejeno,
- pohištvo odlikuje prijetna barva hrasta

inex adria aviopromet

LJUBLJANA, Kuzmičeva ul. 7, tel.: 061/313-366

DRAGI ROJAKI!

Začasno zaposleni v ZR Nemčiji in sorodniki doma! Potujte z rednimi tedenskimi linijami, ki so namenjene samo vam, in ki so do 60% cenejše od rednih linij.

Izkoristite del svojega bivanja v stari domovini za potovanje po Jugoslaviji. Naša letala vas bodo udobno in hitro prepeljala v Beograd, Dubrovnik, Mostar, Sarajevo, Skopje, Split in Titograd. Pišite nam, podrobnejše informacije vam bomo poslali po pošti.

Letimo iz Düsseldorfa, Frankfurta, Hamburga, Hannovera in Stuttgarta v Zagreb, Beograd, Sarajevo, Skopje, Split in Mostar.
Prodaja kart: GRIMEX, Frankfurt, Wilhelm-Leuschner Str. 25, tel.: 257-3250 s turističnimi agencijami AIR-BUS REISEN v Düsseldorfu, Hamburgu, Hannoveru in Stuttgartu

Vsak ponedeljek, sreda in petek redna linija München–Ljubljana–Sarajevo.
Predstavništvo v Münchnu: Maximilianplatz 2, 8000 München, tel.: 089/228-39-74

inex adria airways

